Editor's Note: Programmatic Texts of Emerging Comparative Literature in the First International Journal of Comparative Literary Studies

Levente T. Szabó
Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca
Corresponding author emails: tszabo.levente@ubbcluj.ro

Editor's Note: Programmatic Texts of Emerging Comparative Literature in the First International Journal of Comparative Literary Studies

Abstract: The first international journal of comparative literature, *Acta Comparationis Litterarum Universarum,* occupies a distinctive and pioneering position in the history of global comparative literary studies. Nevertheless, a number of essential facts and connections regarding the journal remain absent from international scholarship, including its foundational programmatic texts. For this reason, the present compilation offers the original versions and translations of five key programmatic writings published in the journal. The linguistic diversity of these texts strikingly illustrates both the multilingualism of the founders and of the journal itself, while their content sheds light on several methodological questions and dilemmas of early comparative literature that remain relevant today. It was a deliberate decision to translate these programmatic texts not only into major world languages but also into several of the languages spoken in the region of Transylvania, where the founding editors were based—including one of the contemporary standard varieties of Romani, a language of particular significance to the journal. In doing so, our aim was symbolically to reintegrate the journal both into the ideal of a multilingual glocal comparatism it once envisioned.

Keywords: *Acta Comparationis Litterarum Universarum*, comparative literature, programmatic texts, multilingual translation project

Citation suggestion: Szabó, Levente T. "Editor's Note: Programmatic Texts of Emerging Comparative Literature in the First International Journal of Comparative Literary Studies". *Transilvania*, no. 6-7 (2025): 49-95. https://doi.org/10.51391/trva.2025.6-7.07.

The history of *Acta Comparationis Litterarum Universarum*, the first international journal of comparative literature, remains incomplete in many respects, and the discourse surrounding it is often shaped by stereotypes. This situation is due, in part, to the fact that the material aspects of the journal have yet to be thoroughly explored and numerous fundamental philological questions remain unresolved. Perhaps the most significant and visible of these lacunae is the absence of the journal's programmatic texts from scholarly discourse.

Acta Comparationis published at least eight to fourteen essays written by its founders that can be considered key programmatic texts. These writings reveal the principles of Sámuel Brassai and, especially, Hugo von Meltzl regarding the emerging field of comparative literature. Publishing these programmatic texts is crucial because it allows us to see that the journal's guiding principles were fluid and evolving—shaped by differing arguments among its editors and contributors. For example, the new series launched in 1879 reflects shifts in these principles, as the founders were compelled to confront the mixed outcomes of the journal's first two years, including the conflicting nature of its reception in Hungary and the German-speaking world, as well as the surprising expansion of its international network and the interest of a growing number of new collaborators from all over the world. The importance of some of these programmatic texts is also signaled by the fact that the journal later republished them in a refined, small-format reprint series entitled *Fontes*. This decision underscores that the founding editors considered these essays, calls to action and manifestos to be essential. Many of the journal's programmatic texts may be interpreted in this vein—not only those authored by the founding editors but also by some of their key collaborators. Despite the importance of these texts, only a truncated version of Meltzl's essay titled "Vorläufige Aufgaben der vergleichenden Literatur" [Preliminary Tasks of Comparative Literature] has been known in English translation.

We have chosen to include five particularly compelling programmatic texts, with the dual aim of expanding the canon and laying the groundwork for a broader future selection. Each of these texts is presented first in its original language of publication—Hungarian, German, English, or French—followed by a regional Transylvanian

language, with particular emphasis on Romanian. In the case of two texts, we have made the decision to also provide translations in Romani (specifically, a contemporary standardized variety), in line with *Acta Comparationis*' pioneering consideration of the role of Romani communities, linguistic varieties, and cultural patterns within the discipline of comparative literature.

Each original text is introduced by a brief philological note prepared by the editor. These notes clarify the text's status, its original publication context, any known editions or translations. Editorial and translation notes appear in square brackets.

Hugo von Meltzl, "Vorläufige Aufgaben der vergleichenden Literatur"
Hugo von Meltzl, "Sarcinile preliminare ale literaturii comparate," trans. Ovio Olaru
Hugo von Meltzl, "Az összehasonlító irodalom előzetes feladatai," trans. T. Szabó Levente

Brassai Sámuel – Hugo von Meltzl, "Bevezetés"
Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "Introduction," trans. T. Szabó Levente
Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "Einleitung," trans. Jakabházi Réka
Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "Introducere," trans. Codău Annamária
Sámuel Bassai – Hugo von Meltzl, "Anglutnipen," trans. Gheorghe Sarău

Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "Lectori Salutem"
Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "Cititorului, salutare!" trans. Bogdan Harhătă
Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "Grüße an den Leser!" trans. Bogdan Harhătă
Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "To the Esteemed Reader," trans. T. Szabó Levente

Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "Encyclopedia of the Poetry of the World"
Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "Enciclopedia poeziei lumii," trans. Rareș Moldovan
Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "Enzyklopädie der Weltdichtung," trans. Jakabházi Réka
Sámuel Brassai – Hugo von Meltzl, "I enciklopedìa e lumiaqi poeziaqi," trans. Gheorghe Sarău
Brassai Sámuel – Hugo von Meltzl, "A világ költészetének enciklopédiája," trans. T. Szabó Levente

Hugo von Meltzl, "La réforme littéraire en Europe. Quelques observations à propos de l'ouverture du Congrès littéraire international à Paris en juin 1878"

Hugo von Meltzl, "The Literary Reform in Europe: Some Observations on the Opening of the International Literary Congress in Paris, June 1878," trans. T. Szabó Levente

Hugo von Meltzl, "Reforma literară în Europa. Câteva observații cu privire la deschiderea Congresului literar internațional de la Paris în iunie 1878," trans. Teona Farmatu

Hugo von Meltzl, "Vorläufige Aufgaben der vergleichenden Literatur"

[Although the founders and contributors of the journal published several essays that can be interpreted as programmatic statements based on differing principles, this is the one most frequently cited as summarizing the early comparative ideals and dilemmas of the publication. Unfortunately, the original German version—as well as its second and third parts—remains virtually unknown even among specialists. Scholarly references tend to rely primarily on the first part, published in *The Princeton Sourcebook of Comparative Literature* (eds. David Damrosch, Natalie Melas, Mbongiseni Buthelezi, 2009, pp. 41–49). The third part, titled "Decaglotism," was recently translated into English by Angus Nicholls, along with two other programmatic articles from *Acta Comparationis Litterarum Universarum*. These translations appeared under the title "Three Translations from the *Acta Comparationis Litterarum Universarum*: 'Preliminary Tasks of Comparative Literature, Part III: Decaglotism,' 'Laws of Comparative Literature,' and 'Goethe's World Literature'," in *Comparative Literature* 73, no. 3 (2024): 285–293.

The article was first published in *Acta Comparationis Litterarum Universarum* as "Vorläufige Aufgaben den vergleichenden Litteratur" 1, no. 9 (May 1877): 179–82; *Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapok* vol. 2, no. 15 (October 1877): 307–15. A third and last part, "Der Dekaglottismus," was published in vols. 3-4, no. 24 (February 1878): 494–501. This edition of the text should be cited as follows: Hugo von Meltzl "Vorläufige Aufgaben der vergleichenden Literatur." Edited and annotated by Levente T. Szabó]

I.

Da von sprachwissenschaftlicher Seite unser polyglottes Organ zugleich für ein Organ der Sprachwissenschaft angesehen worden ist, so dürfte nicht überflüssig sein, nochmals eine kurze Erörterung der Aufgaben unseres

Blattes zu geben, das, auf diesem Gebiete ohnehin die allererste Erscheinung, ausser Stande ist sich auf Errungenschaften von Vorarbeitern und sonstige bequeme Vorteile sich zu stützen oder zu berufen.—

Unsere *Vergleichende Literatur*, für welche bereits die Deutschen, Franzosen und Italiener, u[nd] zwar unseres Wissens bislang bloss diese 4 Nationen, ihren rezipierten stehenden Terminus haben, ist gleichwohl durchaus keine fertige Wissenschaft, ja sie ist noch sehr, sehr weit davon entfernt eine solche zu sein. Einem Organ dieser erst langsam entstehenden Zukunftswissenschaft wird daher nicht so wohl die Aufgabe zufallen, das vorhandene (trotz seiner riesigen Masse noch immer nicht zureichende) Material bereits endgültig zu vergleichen, als vielmehr dasselbe von allen Seiten zu ergänzen, zugleich intensiv zu steigern; u[nd] zwar auf direktem, wie indirektem Wege. Daher muss ein Organ wie das unsrige zugleich ein Organ für *Übersetzungskunst* und Goethe'sche *Weltliteratur* sein (letzteres ein Terminus, welchen die deutschen Literarhistoriker, namentlich Gervinus, gründlich missverstanden haben). Bei der engen Verschwisterung von Literatur und Sprache, welche letztere eigentlich nur die Dienerin der ersteren ist, ohne welche die Dienerin nicht nur keine Selbstständigkeit, sondern überhaupt keine Existenz besitzt; darf es nicht Wunder nehmen, wenn hie u[nd] da, auch sprachwissenschaftliche Fragen, namentlich wo sie exotische Völker betreffen, berührt, wenn auch selbstverständlich nicht methodisch erörtert werden. In ähnlicher Weise berührt sich die vergleichende Literatur auch mit der Philosophie, Aesthetik, ja Ethnologie u[nd] Anthropologie überhaupt. Ohne ethnologische Erörterungen sind z. B. entlegene Literaturen tiefer gar nicht zu verstehen.[1] Zu diesen Aufgaben kommt endlich noch die längst entbehrte u[nd] nicht mehr aufschiebbare *Reform der Literaturgeschichtsschreibung*, welche nur vermittelst der ausgedehntesten Durchführung des *Prinzips der Vergleichung* möglich ist. Dass unsere moderne Literaturgeschichte, wie sie heutzutage allenthalben gehandhabt wird, nur eine *ancilla historiae politicae*, oder gar *ancilla nationis*, bestenfalls *ancilla philologiae* ist (in der modernen Bedeutung des letzteren Wortes), das weiss jeder vorurteilsfreie Mann der Wissenschaft. Geht man doch so weit bei der Einteilung der Literaturepochen die politischen Ereignisse, mitunter Todesjahre von- Königen, zugrunde zu legen!... Selbst die besten und berühmtesten Darstellungen der Literaturgeschichte sämtlicher Zungen sind aus diesen und ähnlichen Ursachen dem reiferen Geschmack total ungeniessbar; mithin für wirklich wissenschaftliche (also weder politisierende noch philologisierende etc. Zwecke) ganz unbrauchbar. Hier kann nun bloss die ausgiebige Bearbeitung unserer vergleichenden Fächer, namentlich auch der Übersetzungskunst, die vielfachen Vorurteile allmählig[2] zerstreuen. Es sei uns gestattet, von zahllosen Vorurteilen beispielweise der modernen deutschen Literaturgeschichtsschreibung bloss eines hier anzuführen. In Kobersteins sonst mit Recht hochangesehenem Riesenwerke (5. Aufl. in der Bearbeitung des gründlichen Bartsch, Leipzig 1872, Bd. I, S. 218, Anm. 7) wird des Langen und Breiten erörtert: ob das Tage- und Wächterlied von Wolfram von Eschenbach oder von den Provenzalen erfunden sei; schliesslich stimmt der Ver[fasser] der Ansicht des "so gründlichen u[nd] umsichtigen" Lachmann[3] bei, derzufolge Wolfram der "Erfinder" dieser Gattung ist... Dass aber Lieder dieser Art schon 18 Jahrhunderte vor unserer Zeitrechnung in China gesungen wurden (im Shijing enthalten), wie sie denn auch in der Volksliedliteratur moderner Völker, z. B. der Magyaren, keine Seltenheit sind; diese Kleinigkeit kommt trotz aller Umsichtigkeit und Gründlichkeit nicht in Betracht.—Es gibt heutzutage kein abgegrasteres, traurigeres, aber bei alledem besuchteres Gebiet als die Literaturgeschichte; keines, dessen Darstellung weniger Nutzen verspräche. Das fand sogar schon Lichtenberg, ehe noch uns[e]re Literaturgeschichtsschreibung recht entstanden war! So seltene Ausnahmen wie *Scherr's, Minckwitz'* literarhistorische Werke, welche z. B. für das konventionale Joch gewisser Vorurteile des Liberalismus, in welche sie hie und da die literarhistorischen Erscheinungen hie und da einzwängen, wenigstens durch frische, geistessprühende u[nd] universale Darstellungsweise entschädigen,

1. Die Philosophie, u[nd] namentlich die moderne induktive Philosophie, ist sogar der natürlichste Ausgangspunkt für die Literaturgeschichtsschreibung. Sollte man es für möglich halten, dass gerade dieser natürlichste Ausgangspunkt bis heute eine *terra incognita* geblieben ist in der Literaturgeschichtsschreibung! Die Historie im weitesten Sinne, namentlich die sogenannte Universalgeschichte, die Politik, die Theologie, die Philologie usw. besitzen wohl das Privilegium zur Literaturgeschichte hinüberzuleiten; aber die auf solider naturwissenschaftlich-ethnologischer Grundlage ruhende Philosophie mag sich von jenen die literarhistorischen Thesen u[nd] die *Car tel est notre plaisir* vorschreiben lassen... – wie lange noch? [*Car tel est notre plaisir* – Because we so will it. – a formulaic expression in Old French administrative language used by the monarchs to assert their authority – TSzL*]*

2. [A Saxon dialectal variant for allmählich, often used by Meltzl. – TSzL]

3. Lachmann, dessen sonstige bedeutende Verdienste Niemandem einfällt zu schmälern, ist auch ein lehrreicher Beweis für die mannigfache Schädigung, welche die Literaturgeschichte von Seite der Philologie erfahren hat. Die "Umsicht" und "Gründlichkeit," welche er gegenüber den Nibelungenhandschriften A u[nd] C betätigt hat, werden nur noch durch den "Scharfsinn" u[nd] die "Originalität" seiner Kleinliedertheorie überboten. (Die letztere ist bekanntlich nur eine Nachahmung Wolfs). Der grösste Germanist seit *Jakob Grimm*, *Adolf Holtzmann*, ist leider zu früh gestorben, um allen deutsch-philologischen Schutt von der deutschen Literatur wegzuräumen. Es wäre wichtig zu erfahren: ob seine geistvollen Vorträge über *deutsche Literaturgeschichte* sich in seinem Nachlass als Ms. [Manuskript] vorgefunden haben.

bestätigen nur die Regel. Für eine eingehendere Erörterung dieser wichtigen Punkte fehlt uns diesmal der Raum[4]. Wir schliessen, indem wir das bereits an and[e]rer Stelle (S. 32) uns[e]res Blattes Gesagte wiederholen:

Unser Blatt will zugleich ein Vereinigungsort von Dichtern (Übersetzern) und Philosophen aller Nationen sein. Die gewöhnlichen Wissenschaften, als welche ohnehin, sei es ihrer heimlichen oder off[e]nen Tendenz nach, nur praktischen Zwecken dienen, ganz und gar ausgeschlossen. Auch hat ja jede Fachwissenschaft gerade genug der Organe. Bloss eine Wissenschaft und zwar die von uns besonders zu cultivirende hat noch keines, wir meinen die ihrer vollen Bedeutung nach besonders erst seit Goethe gewürdigte Übersetzungskunst, deren Konsequenz nichts anderes ist, als eben nur jene erst im Entstehen begriffene Zukunftswissenschaft: vergleichende Literatur. Der Skrupel, dass eine **"**erst im Entstehen begriffene" Wissenschaft eigentlich kein Organ haben darf, würde auf die ältere Schwester uns[e]rer Zukunftswissenschaft, nämlich die vergleichende Sprachforschung angewendet, (die eben auch nur erst im Entstehen begriffen, wenn auch in vielen ihrer riesigen Partien bereits wohl ausgebaut ist) grossen Widerspruch hervorrufen Übrigens hat auch die vergl[eichende] Literaturgeschichte schon ihre direkte Vertretung gefunden, selbst in Hörsälen deutscher Hochschulen (u. A. Carrière in München). Zu ihren indirekten Vertretern aber gehört die ganze stattliche Reihe der deutschen Kunstübersetzer. (Wir meinen nicht die Legionen der Übersetzer zweiten u[nd] dritten Ranges).[5]

Meltzl

II. Das Prinzip des Polyglottismus

Unser Organ hat mit seinem II. B[an]de (Juni, Sept[ember], Okt[ober], Nov[ember], Dez[ember]) sein Motto verändert, indem es statt des früheren schönen Eötvös'schen Gedankens, welcher eigentlich lediglich auf ein Prinzip wahrer Übersetzungskunst beschränkt blieb, nunmehr in einem Schillerschen Worte einen prägnanteren u[nd] zugleich universeleren Ausdruck für seine Aufgabe gefunden hat. Schon diese scheinbar unwichtige Veränderung auf dem Titel unserer Zeitschrift mag die Wiederaufnahme bez[iehungsweise] Fortsetzung unseres o[bigen] Themas[6] rechtfertigen; abgesehen davon, dass bei der letzten Gelegenheit manches notwendige Wort wegen Raummangels ungesagt bleiben musste. Wir hoffen, dass niemand unser schönes schillersches Motto missverstanden hat.

Jedenfalls ist u[nd] bleibt die *Übersetzungskunst* eines der wichtigsten u[nd] schönsten Werkzeuge zur Verwirklichung unserer hohen vergl[eichend]-literar[ischen] Ziele. Aber man darf das Mittel nicht mit dem Ziele selbst verwechseln. Goethe konnte sich seine *"Weltliteratur"* noch vorzugsweise (oder gar ausschliesslich?) als (deutsche[7]) *Übersetzungsliteratur* denken, welche ihm Selbstzweck war. Uns kann dies alles heutzutage nur ein Mittel sein zu noch höherem Zwecke.

Wahre *Vergleichung* ist nur dann möglich, wenn wir die zu vergleichenden Objekte in möglichst unverfälschtem Zustande vor uns haben. Nun wird zwar durch das Prinzip der Übersetzung der internationale Verkehr (oder Absatz) der verschiedensten Literaturprodukte ungemein erleichtert, (namentlich in der für das Poetische mehr als jeder andren modernen Sprache geigneten *deutschen* Übersetzungskunst); aber niemand wird einem Schopenhauer abstreiten können, dass selbst vollendeteste Übersetzung noch etwas zu wünschen übrig lässt u[nd] niemals die echte Waare ersetzen kann. Dieserwegen muss, wenn auch nicht an die Stelle, so doch an die Seite des *Übersetzungsprinzips* noch ein weit wichtigeres vergleichendes Werkzeug treten: das *Prinzip des Polyglottismus*. Die beschränkten Raumverhältnisse unseres Blattes gestatten freilich nur beschränkte Verwirklichung dieses Prizips. Aber verwirklicht muss vor allem dieses moderne Prinzip werden, soll die Literaturvergleichung nicht an der Oberfläche hängen bleiben. (Übrigens ist der Polyglottismus an sich nicht modern, da wir doch ihm die Möglichkeit zweier anderer ganz modernen Wissenschaften verdanken, welche sich auf das graueste Altertum menschlicher Kultur beziehen: der Aegyptologie u[nd] Assyriologie. Ohne den Polyglottismus der Tafeln von Raschid u[nd] Ninive gäbe es wohl heute um ein grossartiges Wissen weniger.)

Das Prinzip der Übersetzung beschränkt sich auf den *indirekten* Literaturverkehr; im Gegensatz zum Prinzip des Polyglottismus, welcher der *direkte* Verkehr selbst ist. Schon hieraus ergibt sich die hohe Wichtigkeit des

4. Doch habe ich die Reform der Literaturgeschichtsschreibung in einem bereits 1873 an der Klausenburger Universität gehaltenen Vortrage ausführlicher erörtert, der später erschienen ist unter dem Titel: *"A kritikai irodalomtörténelem fogalmáról"* (= "Über den Begriff der kritischen Literaturgeschichte"), Wien: Faesy & Frick / Budapest: Gebrüder Rosenberg, 1875. Vgl. hierzu Prof. W. Schott's kritische Anzeige dieser Schrift im Berliner *"Magazin für die Lit. des Auslands,"* 1875. August

5. *Emilio Teza* an der Universität Pisa, der feinfühlige u[nd] universalste Meister italienischer Übersetzungskunst, liest über: "Lingue e letterature comparate" (8mal). *Marc Monnier* an der Univers[ität] Genf ist schon seit einer Reihe von Jahren Professor der "Littérature comparée." *Teza* ist mit seinen einschlägigen wunderschönen Monographien einer der Begründer unserer Wissenschaft geworden (*I tre capelli d'oro del nonno satutto novellina Boema*, Bologna 1866; *Rainardo e Lesengrino*, Pisa 1869 u[nd] v[iele] a[ndere]).

6. S. nr. 9.

7. Um so komischer nimmt sich daher das "patriotisch" aufwallende Missverstehen der Goetheschen Weltliteratur u[nd] A[nderen] bei Gervinus. Koberstein u[nd] ihren Nachtretern aus.

Polyglottismus, welcher jedoch auf sehr verschiedene Weise gehandhabt werden kann. Am wünschenswertesten u[nd] zugleich praktischsten wäre vorläufig jedenfalls: wenn die Literaturartikel eines vergl[eichend]-literar[ischen] Organs jedesmal in derjenigen Sprache abgefasst sein könnten, deren Literatur sie zunächst angehen; so dass z. B. ein rein ungarischer Beitrag zur Camoëns-literatur in portugiesischer Sprache geschrieben wäre; bzw. ein rein deutscher Beitrag zur Cervantes-literatur in spanischer (wie letzteres mit Meister Wilh. Schotts Originalartikel in der jüngsten Nr. der Cádizer "Crónica de los Cervantistas" in der Tat der Fall ist. Es versteht sich wohl von selbst, dass dieses Ziel vorläufig in den meisten Fällen ein ideales bleibt u[nd] unerreichbar ist. Wir unsererseits aber glaubten es wenigstens in Bezug auf magyarische u[nd] deutsche Literatur möglichst streng verwirklichen zu sollen. (Daher die vorzugsweise Cultivierung der deutschen Literatur, nächst der magyarischen, welche übrigens auch der geographischen u[nd] ganzen kulturellen Nachbarschaft entspricht; u[ns] Diglottismus der Rubrik *"Irodalmi szemle" = Revue*. Aber eine richtige Handhabung des Prinzips des Polygl[ottismus] darf auch die polyglotte Originalproduktion nicht ganz ausschliessen, wie sie u[nd] A[ndere] auch in unseres g[eschätzten] Mitarbeiters *Cannizzaro* literar[ischen] Wirksamkeit längst eine bedeutende Rolle spielt. (Namentlich enthalten seine originellen *Ore segrete*, Messina 1862, sehr viel des Schönen in dieser Richtung; neben italienischen u[nd] französischen Gedichten auch solche in spanischer u[nd] deutscher Sprache etc.) Dass aber diese polyglotten Bestrebungen nicht das Geringste zu tun haben mit "Menschenbruderschaftsschwindel" (J. Scherr's Wort) oder ähnlicher internationaler **νεφελοκοκκυγία**, das bedarf wohl keiner weite[re]n Auseinandersetzung. Mit kosmopolitisierenden Nebeltheorien haben die Ideale vergleichender Literatur gar nichts gemein, u[nd] es hiesse, die hohen Ziele (um nicht zu sagen: Tendenzen) eines Blattes wie das unsrige kurzsichtig missverstehen oder absichtlich missdeuten, wenn Jemand uns zumutete, dass wir die nationale Eigenart irgend eines Volkes anzutasten im Sinne hätten. Das wäre aber auch mehr als aus einem Grund ein höchst lächerliches Beginnen, auf dessen Gelingen selbst der bedeutendste internationale Gelehrtenbund von vornherein verzichten müsste—vorausgesetzt, dass ein solcher überhaupt närrisch genug wäre sich zu solchem Zwecke zusammenzuschaaren.[8] Die Ziele der vergleichenden Literatur sind wohl etwas solider. Ist es doch gerade das *Rein-Nationale jeder* Nation, das sie liebevoll kultivieren möchte und zwar auf dem engen Raum eines Journals, wo dann jede Nation gezwungen ist, heilsame (oder auch nur schöne) Vergleiche anzustellen, welche ihr auf and[e]rem Wege entgehen würde! Unser geheimer Wahlspruch lautet im Gegenteil: Heilig u[nd] unantastbar sei die Nationalität als Volksindividualität!... Denn eine Menschenrace [!], u[nd] wäre sie politisch noch so unbedeutend, ist u[nd] bleibt darum vom vergl[eichend]-literar[ischen] Standpunkt immerhin so wichtig als die grösste Nation. G[e]rade so wie die unvollkommenste Sprache das kostbarste u[nd] lehrreichste vergl[eichend]-philolog[ische] Exempel zu bieten vermag; so verhält es sich auch mit dem geistigen Leben selbst der *litteraturlosen Völker* (wie wir sie nennen könnten,) deren Volksindividualität wir nicht nur nicht mit missionssüchtiger Unberufenheit antasten dürfen, sondern die wir verpflichtet sind mit allen ehrlichen Mitteln zu schützen u[nd] in möglichst unverfälschtem Zustande zu belassen. (Aus diesem vergleichend-polyglotten Gesichtspunkt müsste uns z. B. auch der bereits an a[nderer] Stelle—S. 30—erwähnte Ukas der Zensurbehörde des russischen Ministeriums des Inneren vom 16. Mai 1876, welcher den literarischen Gebrauch der ruthenischen oder kleinrussischen Sprache verbietet, auch dann noch als die grösste Versündigung wider den heiligen Geist erscheinen, wenn er etwa bloss gegen das Volksliederleben einer obskuren Kirgisenhorde, nicht aber gegen ein Volk von fünfzehn Millionen gerichtet wäre.) Irgend eine Volksliteratur hemmen, hiesse eine wichtige Spezialität des Menschengeistes verwegen ausrotten wollen! Und ein Zeitalter, das selbst gewisse Tierspezies, wie Gemsen u[nd] Auerochsen, vor Ausrottung mit sorgfältigen u[nd] strengen Gesetzen schützt, sollte doch der Ausrottung einer Menschenspezies oder was auf Eines herauskommt: einer Volksliteratur wahrlich nicht für fähig gehalten werden können.

In diesem Sinne wollen wir die sogenannte "Weltliteratur" verstanden wissen, welche wir neben der (höheren) Übersetzungskunst um so sorgfältiger zu pflegen beflissen sind, als die letztere ohnehin noch niemals ein Organ besessen hat; während die erstere wenigstens der Hauptsache nach in Deutschland im *Magazin für die Litteratur des Auslandes* sowie in Herrig's *Archiv für das Studium der neueren Sprachen* etc. in Berlin, allerdings schon längst anerkannte, tüchtige Organe in großem Stil aufzuweisen hat; aber auch in England und Frankreich von allen grossen Revuen stets mit anerkennenswertem Eifer u[nd] schönem Erfolg kultiviert wurde. Trotzdem aber lässt sich nicht leugnen, dass die sogenannte "Weltliteratur" allgemein missverstanden wird, wie wir schon o[ben] in unserer Einleitung (S. 179) angedeutet haben. Heutzutage will nämlich jede Nation ihre eigene "Weltliteratur" haben—u[nd] weiss eigentlich doch keine recht, was sie will u[nd] was sie darunter verstehen soll. Inzwischen hält sich jede Nation aus diesem oder jenem triftigen Grunde jeder anderen gegenüber für superior; u[nd] diese zur vollständigen Theorie der Suffisance ausgebildete Hypothese bildet sogar die Hauptgrundlage der modernen Pädagogik, welche heutzutage so ziemlich überall in erster Linie "national" zu sein sich bestrebt. Dieses ungesunde Nationalitätsprinzip bildet demnach die Hauptprämisse des gesamten geistigen Lebens der

8. [A regional and archaic form of zusammenscharen – TSzL]

modernen europäischen Völker,[9] welches dann beispielsweise dergleichen wunderliche Blüten treibt, wie die "nationale Ethik" eines Wiener Gymnasiallehrers, auf welche dieser mit nicht geringer Genugtuung hinweisen zu dürfen glaubte.[10] Auf diese Art wird allen gesunden Anschauungen von vornherein der Boden entzogen, sogar in Bezug auf die höchsten geistigen Interessen, welche sonst g[e]rade bei dem heutzutage wunderbar gesteigerten Weltverkehr unberechenbar segensreiche Folgen haben könnten. Statt aber dem Polyglottismus freies Spiel zu lassen und die gold[e]nen Früchte dieses Spiels—welche doch nicht ausbleiben könnten—unbefangen der Zukunft anheimzustellen, sucht heutzutage jede politische Nation den starrsten Monoglottismus geltend zu machen, indem jede ihre Sprache für die superiore, oder gar zur Allein-Herrschaft berufene hält: ein kindischer Wettlauf, aus welchem schliesslich das traurige Ergebnis folgt, dass jede—inferior bleibt. Die geniale *Dora d'Istria* im Vorwort zu ihrem jüngst in 2. Auflage erschienenen schönen Buch "La Poésie des Ottomans" bestätigt die Richtigkeit unserer Ansicht, indem sie unwillig ausruft (S. IX): *"Nous vivons en effet dans une époque fort peu littéraire, et l'Europe livrée aux haines des partis, aux luttes des races, aux querelles des sectes, aux rivalités des classes, n'attache qu'une médiocre importance aux questions qui semblaient, il y a quelques années, capables d'occuper tous les esprits cultivés. Trop de pays chrétiens ressemblent maintenant à la Turquie du XVIIIe siècle."*[11]

Die wahre "Weltliteratur" kann also unseres bescheidenen Ermessens nur ein unerreichbares Ideal bleiben, dem gleichwohl jede selbstständige Literatur, also jede Nation—nachstreben sollte; jedoch nur mit solchen Mitteln, wie wir sie oben als die zwei wichtigsten vergleichend-literarischen Prinzipien angedeutet haben: nämlich *Übersetzungskunst* und *Polyglottismus*; keineswegs aber mit rohen Gewalta[k]ten und barbarischen Hypothesen, welche für niemanden einen Segen bringen können, aber leider heutzutage sogar in den Köpfen grosser europäischer Revuen spucken. Umso wohltuender musste uns daher eine Stimme aus der *Ultima Thule* berühren, welche gestattet sei hier anzuführen. Unser g[eschätzter] Mitarbeiter aus Island schreibt uns (v[om] 29. Juli) wörtlich in deutscher Sprache: "Es hat mir immer als wünschenswert vorgeschwebt, dass es ein Organ gäbe, welches die Dichter oder überhaupt die denkenden Geister der verschiedenen Völker an einander knüpfen könnte; oder vielmehr, dass jene einen internationalen Bund gegen die rohen Mächte des Zeitalters bilden könnten. Ein wichtiger Schritt in dieser Richtung scheint mir das obengenannte Organ zu sein—als ein Vereinigungsort von Dichtern und Denkern, eine Ausstellung des Geistes, um etwas scherzhaft zu reden."

Diese edle Stimme des isländischen Shakespeare-[Ü]bersetzers *Steingrimur Thorsteinsson* veranlasst uns, uns[e]ren g[eschätzten] Mitarbeitern einen gutgemeinten Vorschlag zu unterbreiten:

Damit ein so kleines Blatt wie das unsrige wenigstens einen kleinen Teil der *"denkenden Geister der verschiedenen Völker"* in der Tat möglichst wirksam vereinigen könne, so gedenken wir von der nächsten N[umme]r an ein kleines *polyglottes* Parlament zu eröffnen—über die verschiedensten (auch praktischen) Fragen der vergleichenden Literatur. Gilt es doch, langsam Stein für Stein heranzurollen zu einem grossen Zukunftsbau, dessen Schutz vielleicht erst uns[e]ren Enkeln einigermassen zu Statten kommen wird. Wir werden uns darauf beschränken eine u[nd] dieselbe Frage in der Regel nur 5–8 verschiedenen Stimmen[12] zu überlassen, da es sich nicht so wohl um endgültige Resultate als um blosse Anregung und Sammlung von Materialien handelt. Die Dis[k]ussion soll sich daher möglichst nur auf [K]onkretes beschränken. Mangel an Raum zwingt uns ohnehin, das Maximum von bloss 1–2 Spalten festzusetzen, welche wir hinfort in jeder N[umme]r dieser Rubrik zu widmen gedenken. Voss würde eine solche Rubrik vielleicht "Denkwirtschaft" genannt haben.[13] Bleiben wir also beim aristophanischen Ausdruck

9. Ich habe mich darüber bereits in meiner o[ben] S. 181a[uf] angeführten Schrift "Über den Begriff der krit[ischen] Literatur" ausgesprochen.

10. Blume.

11. ["Wir leben in der Tat in einer ausgesprochen wenig literarischen Epoche, und das Europa, das den Parteihass, den Rassenkampf, die Streitigkeiten der Sekten und die Rivalitäten der Klassen überlassen ist, misst jenen Fragen nur noch geringe Bedeutung bei, die noch vor wenigen Jahren dazu geeignet schienen, sämtliche gebildeten Geister zu beschäftigen. Allzu viele christliche Länder ähneln heute dem Osmanischen Reich des 18. Jahrhunderts." / "We are indeed living in a decidedly unliterary age, and Europe—abandoned to partisan hatred, racial conflict, sectarian strife, and class rivalries—attaches only marginal importance to those questions that, only a few years ago, seemed capable of engaging every cultivated mind. Far too many Christian nations now resemble the Ottoman Empire of the eighteenth century." – TSzL]

12. d[as] h[eißt] verschiedenen Nationen gehörigen.

13. Ein and[e]rer Übersetzer gab es mit: *Grübelstübchen* wieder.
Strepsiades:
Erblickst du das Pförtchen u[nd] das kleine Hüttchen dort?
Pheidippides:
Ja wohl! Was aber stellt das Gebäude vor, Papa?
Strepsiades:
Weisheitbegabter Seelen – Grübelistikum!
So lautet die Stelle in Prof. Minckwitzens klassischer Aristophanes-Verdeutschung.—Dabei kann es durchaus nichts verschlagen, dass des Aristophanes' genial-böse Zunge hier nur die schneidigste Satire schrieb: war sie doch bekanntlich gegen keinen Geringeren als—Sokrates gerichtet. Wer aber möchte nicht gerne ein "grübelnder" Sokrates sein?

und nennen wir sie *Phrontisterium*, damit zugleich den monologischen und unpolemischen Charakter dieser Rubrik andeutend. Indem wir diesbezüglichen Vorschlägen unserer g[eschätzten] Mitarbeiter mit Vergnügen entgegensehen, erlauben wir uns einstweilen, als erstes Thema Folgendes vorzulegen: *Warum ist die sogenannte patriotische (Vaterlands- u[nd] Kriegs-)Lyrik berechtigt u[nd] welches sind ihre Grenzen?* Gef[ällige] Dis[k]ussionen dieses Themas (welche sich an die oben angeführten Bedingungen halten) ersuchen wir uns[e]re g[eschätzten] Mitarbeiter unserer Reda[k]tion einzusenden; u[nd] zwar in welcher Sprache immer.[14]

Kolozsvár *Meltzl*

III. Der Dekaglottismus[15]

Dekaglott nennt der (als Extra-Beilage auch dieser Nr. beigegebene) Prospectus unser Litteraturblatt, weil es, u[nserer] E[inschätzung nach], gerade **zehn** *moderne Litteraturen mit wahrhaft weltliterarischen Erscheinungen in Europa* giebt. U[nd] zw[ar]: neben den Litteraturen der 3 grossen europäischen Sprachen, der *deutschen*, *französischen* und *englischen*: die *italienische* (mit Dante u[nd] Leopardi etc.); die *spanische*, (mit Cervantes etc.), die *portugiesische* (mit Camoens); die *niederländische* (mit Reinaert de Vos); die *schwedische* (mit Tegnér); die *isländische* (mit der Edda) und schliesslich diejenige, welcher unser Litteraturblatt in allererster Linie angehört: die *magyarische* (mit Eötvös und Petőfi.)

Die Litteraturen der *Dänen, Norweger, Letten, Finnen, Esten, Basken, Iren, Bretonen, Polen, Czechen, Wenden, Serben, Russen, Neugriechen, Albanesen, Rumänen, Türken*, sowie der übrigen, kleineren Volksstämme Europas, sind entweder nur noch Volksliederlit[teratur], oder aber, wenn Kunstlitteraturen, so meist jüngeren Datums u[nd] von durchwegs naturalistischer, besten Falls *romantischer* Färbung. Das magyarische ist vielleicht das einzige nicht-germanische Litteraturgebiet unter den kleineren Litteraturen, das mit dem Romanticismus bereits gründlich gebrochen u[nd] zu wahrhaftigem Classicismus sich hinaufgeschwungen hat, allerdings in etwa 500jährigem langsamen Prozesse, aber auch nur erst in seinen allermodernsten Erscheinungen, mit seinem Petőfi an der Spitze, dem neben Goethe grössten u[nd] universalsten Kunstlyriker wenigstens dieses Jahrhunderts.[16]

Das Magyarische hat demnach den Romanticismus gründlicher überwunden, als selbst das Schwedische u[nd] noch gründlicher, als sein nördlicher Nachbar, das sonst so achtunggebietende Polnische.—Die *neugriechische* Litteratur steht der altgriechischen bei weitem nicht so nahe, nicht einmal in Sprache, geschweige denn Geist, als das *Neuisländische* dem *Altisländischen* (der Edda.) Darum kommt dem Neuisländischen eine hochwichtige ästhetisch-litterarische Rolle zu im Litteraturverkehr Europas; mag dann die politische Rolle beschaffen sein, wie sie will.[17]

Fiel doch unter den slavischen Sprachen der russischen eine sehr bedeutende politische Rolle anheim: aber diese ist gänzlich irrelevant in reinlitterarischer und vergleichend-litterarhistorischer Beziehung. Classische u[nd] wahrhaft universale Geistesschöpfungen lassen sich eben weder durch diplomatische, noch undiplomatische, weder durch blutige, noch unblutige Feldzüge schaffen; ja wir haben es vor kaum zwei bis drei Menschenaltern erlebt, dass der bedeutendste Aufschwung der deutschen Litteratur u. ihre zweite klassische Periode in die Zeit der tiefsten politischen Erniedrigung Deutschlands fiel. (Der siebenjährige Krieg hat daran im Ganzen nichts geändert.)

Dass jedoch trotz dieser Beschränkung auf den *Dekaglottismus* ein vergl. Organ, wie das unsrige, *jede noch so kleine, oder für noch so klein geltende Litteratur principiel berücksichtigt*,[18] versteht sich von selbst. *Ja, vom vergl. litterar. Standpunkt hört sogar die Wichtigkeit einer Litteratur auf Kosten der anderen vollständig auf;—sie sind*

14. Ich halte es für notwendig zu bemerken, dass die Broschüre von Dr. Schlüter: *"Die französische Kriegs- und Bewaffnungsdichtung. Eine zeitgeschichtliche Studie"* (Heilbronn, Henninger, 1878), welche erst in diesen Tagen erschienen ist, weder direkte noch indirekte Veranlassung unseres Themas ist – das samt dem ganzen Artikel bereits im Sommer gesetzt war.

15. S. II. *Das Prinzip des Polyglottismus*. 307 ff.

16. Wir wollen gerne zugeben, dass dieses Urteil vorderhand noch paradox klingt, aber wir bitten zu bedenken, dass wir damit in Europa wenigstens nicht mehr allein stehen. (Vgl. des isländischen Shakespeare-Übersetzers *Thorsteinsson*'s noch weitergehende Erklärung in Nr. XXII.) Petöfi's charakteristischeste und grossartigste Schöpfungen sind eben in den landläufigen Übersetzungen von jeher nicht vertreten gewesen und man kennt sie bis heutigen Tages noch nicht. Schreiber dieses hat zuerst den Versuch gewagt, hierhergehörige Petöfische Kompositionen in lesbarem Deutsch wiederzugeben, wie: *Die Nacht, Der letzte Mensch, Licht, Homer u[nd] Ossian, Der Wahnsinnige*, u[nd] alles Das, was er bei anderer Gelegenheit als die metaphysische Lyrik dieses grossartigen Genie's zu bezeichnen veranlasst war (vgl. *Petőfi. Auswahl aus seiner Lyrik*, Leipzig 1871); doch ist er bis heute mit diesem Versuch allein geblieben. – Was Eötvös anbelangt, so ist auch dieser, selbst in seinem Vaterlande, noch lange nicht nach Gebühr gewürdigt. (Wer kennt z. B. hinlänglich das grossartige XXVI. Capitel des II. T[eils] des *Karthäuser*?)

17. "Diese fernen, rührigen Isländer haben an Europa ihre Pflicht redlich abgetragen und der *Welt und dem sinnenden Menschgeiste* weit grösseren Vorschub geleistet, als – – –. Ohne Island und die Auswanderung der edelsten, kühnsten Norweger nach erstarrendem, aber freiem Boden würden beinahe alle nord[ischen] Altertümer untergegangen sein, wie uns ohne die Errungenschaft eines ausgestorbenen Brudervolks, der Goten, aller wahre Zusammenhang unserer Sprache unerkannt und rätselhaft geblieben wäre." – *J. Grimm*, Kl[eine] Schr[iften], [Bd.] I, [S.] 78. (1844.)

18. Also auch Artikeln in jeder Sprache Raum gibt.

alle gleich wichtig,[19] ob sie dann europäische oder nicht-europäische, ob "Kulturvölkern" oder sogen[annten] Wilden angehörige Geisteserzeugnisse sein mögen. Ja, den Sprachen u[nd] dem Volksliederleben gewisser europäischer kleiner Stämme, welche Europa's grössere Völker mit einem sonst nur bei den Wilden exotischer Länder beobachteten Rassenantagonismus hassen, verspotten, oder besten Falls gleichgültig behandeln, wird das vergleichende Prinzip ein dem Unterdrückten nur um so zuvorkommender u[nd] hilfreicher, als jedem Anderen zu öffnendes Asyl bereithalten. [Wir meinen namentl[ich] Juden, Armenier, Zigeuner; Chizeroths u[nd] Burins (in Frankreich), kleinere slavische Dialekte, finnische u[nd] sonstige turanische Stämme, wie Lappen; auch die versprengten Fragmente grösserer Nationen, wie: Csángó-Magyaren in der Moldau und Siebenbürger Sachsen[20]) etc. etc.] In diesen, von der modischen, mononationalistisch-oberflächlichen Litteraturgeschichtsschreibung mit mikromegisch-unwissenschaftlicher Geringschätzung ausschliesslich den anthropologischen Nachbarwissenschaften, günstigsten Falls der sogen[annten] Dialektologie überlassenen, kurzum pseudomethodisch vernachlässigten kleinen u[nd] winzigen Volkslitteraturen ist oft eine ganze, grossartige Welt der lehrreichsten u[nd] urältesten ethnologisch-litterarhistorischen Reminiszenzen u[nd] ähnlicher Schätze verborgen.[21]

Der Dekaglottismus will demnach die Führerrolle lediglich nur im Interesse einer weisen Ökonomie u[nd] Beschränkung übernehmen, ohne dabei die mindeste Auszeichnung zu prätendieren, oder überhaupt irgend einen Vorzug sich anzumassen, namentlich gegenüber den europäischen Litteraturen von vorwiegend romantischer Färbung. (Ohnehin lässt sich hier die Grenze zwischen superiorem Romanticismus u[nd] schwachen Anfängen des Classicismus gar schwer ziehen u[nd] namentlich die dänische, norwegische, türkische, polnische, czechische, kleinrussische, ja selbst grossrussische Litteratur haben sicherlich schon einzelne Erscheinungen respectabler Selbstständigkeit, ja selbst classische Anklänge aufzuweisen. Man braucht blass an die glänzenden Namen: *Holberg, Bj. Björnson, Baki, Mickiewicz, Czelakowszky, Taras Szewczenko, Puschkin* u[nd] a[ndere] zu erinnern.)

Und dann ist noch zu bedenken, dass, wenn dieser *reineuropäische u[nd] moderne* Dekaglottismus wirklich in irgend einer Richtung als Weltbeherrscher sich geltend machen wollte, er wahrlich den uralten riesigen *asiatischen* Litteraturgebieten gegenüber eine gar zu klägliche Rolle spielen müsste. (Von den occidentalen bereits ausgestorbenen Alten, die Hellenen an der Spitze, ganz zu geschweigen.) Höheren vergleichend-litterar[ischen] Anforderungen kann also nicht einmal dieser unser Dekaglottismus genügen und zwar vornehmlich nur desshalb, weil er einerseits bloss *modern* u[nd] andrerseits bloss *europäisch* ist; als *wichtigstes* Werkzeug zu jenen hohen vergleichend-litterar[ischen] Zielen aber wird er einstweilen wohl angesehen werden müssen.[22]

Stets aber wird das in unserem II. Abschnitt erörterte *Prinzip des Polyglottismus* auf eine weise u[nd] vorsichtige Auswahl sich beschränken müssen, soll seine ohnehin fast bizarr *scheinende* Ausführung nicht wirklich bizarr werden. Dabei ist namentlich die gewöhnlichste Klippe moderner Litteraturgeschichtsschreibung zu meiden, welche das reinlitterarische Interesse dem lediglich politischen, nationalen und überhaupt ephemer-wichtigen unbedenklich zum Opfer bringt. Bizarr aber würde in der Tat die Anwendung dieses wichtigen Prinzips ausfallen, wenn Jemand z[um] B[eispiel] sogar die der allgemein europäischen Schrift sich entziehende russische und türkische mitberücksichtigen wollte, (vorausgesetzt, dass diese beiden Litteraturen sich zur notwendigen Selbständigkeit bereits aufgeschwungen hätten); oder gar die indische, chinesische, japanische u[nd] s[o] w[eiter].—Wir müssen also vorerst abwarten, bis auch die zuletzt genannten asiat[ischen] Litteraturen sich zur Annahme unseres Alphabetes bequemen, indem dieses Alphabet in der Litteratur das ist, was der Frack und die europäische Tracht überhaupt im sozialen Leben. Von einem wahrhaftigen *universalen* Litteraturverkehr u[nd] gründlicher Vergleichung wird erst dann die Rede sein können. Der russischen Schrift hat der grosse Schlözer bereits im vorigen Jahrhundert die Wege zur Transskription geebnet, ohne Erfolg. Heutzutage aber, wo das Lepsius'sche Standardalphabet sogar die ganze Erde umschliesst, hiesse es einen unverzeihlichen Krebsgang annehmen,

19. Die Richtigkeit dieser Behauptung hängt mit folgender These enge zusammen, welche unseres Ermessens zu den Axiomen der vergl[eichenden] Literatur gehört: Wer fremde Litteraturen fördert (selbstverständlich nur in ihren Erscheinungen ersten Ranges), fördert eben dadurch auch die Litteratur seiner eigenen Nation. (Man sehe den Shakespeare-Cultus in Deutschland.)

20. Der geistreiche *J. Haltrich* hat ihre von vergl[eichend]-litterarhistor[ischem] Standpunkt überaus lehrreichen und interessanten "Märchen" gesammelt. [Berlin, Springer 1856. 2. Aufl. – leider: Schässburg 1877.], während die Sammlung der "Volkslieder" in die ungeeigneten Hände eines affectierten Brust-Lust-Lyrikers u[nd] wissenschaftelnden Dilettanten (*F[ranz] W[ilhelm] Sch[uster]*) gelangte, der sie ohne Beruf u[nd] Verständnis redigiert hat. (S[iebenbürgisch]-S[ächsische] Volkslieder sind daher eigentlich als noch nicht gesammelt zu betrachten, wenn wir von 2–3 Perlen absehen.)

21. Wir bemerken nur noch, dass uns sowohl Kalewala als Ossian überschätzt zu sein scheinen. Beide dürften lediglich nur vorwiegend romantisches Interesse befriedigen können. Welch' gewaltiger Unterschied zwischen dem systematisch allitterierenden u. doch wechselnden Starkadharlâgr der Edda u[nd] dem geschwätzig-monotonen Parallelismus membrorum der Kalewala. Letzterer erinnert uns an die auf Schmuck, Kleidung u[nd] Gerät beliebten Spirallinien, die ewig wiederkehren u[nd] bei "Kelten u[nd] Germanen" wohl nur als ein Erbstück der sogenannten autochthonen Race Europas anzusehen sein dürften.

22. Auf dem Kopf unseres Blattes ist die zehnte Sprache, nämlich die isländische, deshalb noch nicht vertreten, weil während des Winters (wegen Unmöglichkeit der Dampfschiffahrt) der Verkehr Islands mit der übrigen Welt ausgeschlossen ist und wir die Titelaufschriften grundsätzlich nur aus der Hand directer Vertreter der betr[effenden] Nationen annehmen.

wenn man die nationalen Schriften zu etwas Anderem benützen wollte, als etwa zu Gedichtsammlungen u[nd] anderen belletristischen Produkten, deren Absatz in erster Linie für die betr[effenden] Nationsglieder bestimmt ist.—Man sieht, dass selbst innerhalb unseres bescheidenen Dekaglottismus noch mancher ungerechtfertigte Particularismus die vergleichende Wissenschaft auf Schritt und Tritt hemmt. Es ist sehr bedauerlich, dass gerade Goethes Heimat es ist, welche der Wissenschaft noch heutzutage ein nationales Kostüm anlegen zu müssen glaubt und damit den kleineren Sprachen ein böses Beispiel giebt.[23]

Dass die französische Sprache im diplomatischen Weltverkehre herrsche, findet man ganz in der Ordnung; aber dass in dem weit wichtigeren u[nd] die wahren Interessen der Menschheit viel näher angehenden wissenschaftlichen Verkehr selbst nur ein einziges Alphabet (geschweige denn eine Sprache) herrsche, das sieht die heutige so überaus kleinstbürgerlich u[nd] philiströs gesinnte, mononationalistisch-nervöse und inferiore Geistesströmung nicht ein, welche Europa u[nd] leider in erster Linie das einst universalste Deutschland völlig geknebelt hält. Man bedenke doch, dass es nur noch vor Kurzem Eine Weltsprache auch in der Wissenschaft gab, deren in vieler Beziehung beklagenswerten Verlust eine zeitgemässe Reform endlich wenigstens einigermassen zu ersetzen sich bestreben sollte, ehe wir gänzlich in primitiv-nationale Barbarei zurückversinken.

Kolozsvár Meltzl

Hugo Meltzl, "Sarcinile preliminare ale literaturii comparate"
Translated by Ovio Olaru (Lucian Blaga University of Sibiu, ovio.olaru@ulbsibiu.ro)
I.

Deoarece publicația noastră poliglotă a fost considerată și un organ al lingvisticii, nu ar fi inutil să oferim încă o dată o scurtă explicație a scopului acestei reviste, care, data fiind prima apariție de acest fel în domeniu, nu se poate sprijini pe realizările unor predecesori sau pe alte avantaje convenabile.

Literatura comparată, pentru care germanii, francezii și italienii (și, din câte știm noi, doar aceste patru națiuni) au adoptat deja un termen consacrat, nu este, totuși, o știință complet coagulată; dimpotrivă, este încă foarte, foarte departe de asta. Prin urmare, un organ dedicat acestei științe emergente nu trebuie să se ocupe atât de comparația definitivă și fără rest a materialului literar existent (care, în ciuda cantității sale vaste, rămâne încă insuficient), cât mai degrabă de completarea acestuia din toate direcțiile, dezvoltându-l intensiv, atât pe căi directe, cât și indirecte. Astfel, un organ precum al nostru trebuie să fie, în același timp, un organ dedicat *artei traducerii* și conceptului de *literatură mondială* al lui Goethe (un termen pe care istoricii literari germani, în special [Georg Gottfried] Gervinus,[24] l-au înțeles greșit). Datorită legăturii strânse dintre literatură și limbă—cea din urmă fiind doar o servitoare a celei dintâi, neavând existență sau autonomie proprie fără aceasta—, nu este surprinzător faptul că uneori atingem și probleme lingvistice, în special acolo unde sunt implicate popoare exotice, chiar dacă nu le tratăm metodic. În mod similar, literatura comparată se intersectează cu filozofia, estetica și chiar cu etnologia și antropologia în general. Fără o abordare etnologică, literaturile îndepărtate nu pot fi înțelese în profunzime.[25]

La aceste obiective se adaugă și *reforma istoriografiei literare*, de mult timp necesară și inevitabilă, care poate fi realizată doar prin aplicarea pe scară largă a *principiului comparativ*. Oricine posedă o perspectivă științifică imparțială știe că istoria literară modernă, așa cum este ea practicată astăzi, nu e altceva decât o *ancilla historiae politicae* sau chiar o *ancilla nationis*, iar, în cel mai bun caz, o *ancilla philologiae* (în sensul modern al acestui termen). S-a ajuns până în punctul în care perioadele literare sunt cronologizate pe baza evenimentelor politice, uneori chiar conform anilor de viață ai unor regi?!... Chiar și cele mai bune și renumite lucrări de istorie literară, indiferent de limbă, sunt total inacceptabile pentru gustul unui cititor cultivat și, prin urmare, complet inutile pentru scopuri științifice reale (adică nepolitizate, nefilologice etc.). Doar printr-o aprofundare temeinică a domeniului nostru comparativ și, în special, a artei traducerii, se pot combate treptat numeroasele prejudecăți existente. Ne este

23.Die vergleichende Culturgeschichte kennt keine größere Pedanterie und nichts Ungerechtfertigteres, als die Beibehaltung jener barbarischen, verzerrten Mönchsschrift, welche nicht nur das Auge beleidigt, sondern den Redakteuren sicherlich Druckfehler in mindestens dreifacher Anzahl gegenüber der Antiqua beschert. Wenn die Deutschen eine Nationalschrift haben, so ist es das teilweise aus Runen gebildete Alphabet des Vulfila (= Wölfle) auf dem Codex Argenteus, sowie die Kursivschrift der Arezzoer Urkunden. Das wusste auch Dr. Sepp sehr gut, als er das althochdeutsche Wessobrunner Gebet in dieser wahrhaft gotischen Schrift in einen Felsen bei Weißenbrunn einhauen ließ (Allgemeine Zeitung, 1876). Damit soll jedoch keineswegs die Galvanisierung einer Mumie befürwortet werden.

24. Georg Gottfried Gervinus (1805–1871), istoric literar, critic și politician german. [O. O.]

25. Filozofia, anume filozofia modernă inductivă, este chiar cel mai natural punct de plecare pentru istoriografia literară. Este oare posibil ca tocmai acest cel mai firesc punct de plecare să fi rămas până astăzi o *terra incognita* pentru istoriografia literară? Istoria în cel mai larg sens, anume istoria universală, politica, teologia, filologia etc. au privilegiul de a putea lua parte la istoria literaturii; însă filozofia, odihnindu-se pe un fundament mai solid, acela al științelor naturii și etnologiei, cât va mai fi la cheremul istoriei literare?

permis să prezentăm aici doar una din numeroasele prejudecăți care afectează, de exemplu, istoriografia literară germană modernă. În vasta lucrare a lui Koberstein [Karl August Koberstein (1797–1870), istoric literar german], în mod justificat lăudată (Ed. a 5-a, de c[tre [Karl] Bartsch, Leipzig 1872, vol. I, pag. 218, nota 7), se analizează în foarte mare detaliu dacă așa-zisele „cântece ale zorilor" sau „cântece ale străjerilor" (*Tage- und Wächterlieder*[26]) sunt creația lui Wolfram von Eschenbach sau a poeților trubaduri provensali; finalmente, autorul dă dreptate „atât de temeinicului și precautului" [Karl] Lachmann,[27] conform căruia Wolfram ar fi "creatorul" acestui gen literar... Că astfel de cântece se cântau în China cu optsprezece secole înaintea erei noastre (conservate în *Cartea poemelor Shijing*[28]) și că nu erau o raritate nici în literatura populară a popoarelor moderne, de exemplu la maghiari, nu este luat în considerare, în ciuda întregii „temeinicii și precauții." — În ziua de azi nu există un domeniu mai epuizat, mai trist, dar totuși atât de intens discutat precum istoria literaturii, nu există nici un domeniu ale cărui expuneri să promită mai puțină utilitate. Lucrul acesta îl descoperise și Lichtenberg, ba chiar înainte ca istoriografia noastră literară să se fi format pe deplin! Excepții atât de rare precum istoriile literare ale lui Scherr[29] și Minckwitz[30] confirmă regula. Acestea compensează pentru convenționalismul anumitor preconcepții liberale care se insinuează pe alocuri în direcțiile de interpretare istorico-literare pe care le operează prin modul lor de prezentare proaspăt, spiritual și universal. Spațiul restrâns al acestui număr[31] nu ne permite să explorăm mai pe larg aceste puncte. Încheiem prin a repeta ceea ce am spus deja la o altă pagină a revistei noastre (pag. 32):

Publicația noastră își propune, de asemenea, să fie un punct de convergență între poeți (traducători) și filozofi din toate națiunile. Științele convenționale, care servesc deja exclusiv unor scopuri practice, fie ele explicite sau implicite, sunt complet excluse din acest demers. În plus, fiecare disciplină științifică are deja suficiente publicații proprii. Doar un singur domeniu, anume cel pe care ne propunem să-l cultivăm în mod special, nu are încă o revistă proprie—ne referim la arta traducerii, recunoscută în întreaga sa semnificație abia odată cu Goethe. Consecința firească a acestei arte nu este altceva decât viitoarea știință a literaturii comparate, aflată abia în formare. Obiecția că o știință „aflată în formare" nu ar trebui să aibă propriul său organ ar fi respinsă imediat dacă ar fi aplicată surorii mai în vârstă a literaturii comparate, anume lingvistica comparată, care, deși încă în dezvoltare, este deja bine consolidată în multe dintre vastele sale ramuri. De altfel, istoria literară comparată și-a găsit deja o reprezentare directă chiar și în amfiteatrele universităților germane (de exemplu, A. Carrière la München). Printre reprezentanții săi indirecți se numără și întreaga serie de traducători germani de prestigiu—și nu ne referim aici la legiunile de traducători de rang secund sau terțiar.[32]

II. Principiul poliglotismului

Publicația noastră și-a schimbat mottoul odată cu apariția celui de-al doilea volum (iunie, septembrie, octombrie, noiembrie, decembrie), înlocuind frumoasa idee a lui [József] Eötvös[33]—care era, în esență, limitată la principiul artei traducerii autentice—cu un citat din Schiller, ce exprimă mai concis și totodată mai universal misiunea noastră. Chiar și această aparent nesemnificativă schimbare în titlul revistei noastre poate justifica reluarea și continuarea

26. Tagelied = tip de poezie lirică medievală germană, care descrie despărțirea a doi iubiți la revărsatul zorilor; Wächterlied = „cântec al străjerului/paznicului"), tip de poezie medievală germană în care un străjer ("Wächter") veghează în timpul nopții și avertizează îndrăgostiții că se apropie zorii și că trebuie să se despartă pentru a nu fi descoperiți. [O.O.]

27. Lachmann, ale cărui merite deosebite nimeni nu le-ar contesta, este și o dovadă edificatoare a multiplelor prejudicii pe care istoria literară le-a suferit din partea filologiei. „Prudența" și „temeinicia" de care a dat dovadă în ceea ce privește Codex A și Codex C ale *Cântecului Niebelungilor* [Codex A sau *Hohenems-Münchener Handschrift;* Codex C sau *Hohenems-Laßbergische / Donaueschinger Handschrift*, două dintre cele trei principale versiuni ale „Cântecului Nibelungilor" – O.O.] sunt întrecute doar de „perspicacitatea" și „originalitatea" teoriei sale asupra poeziei lirice minore. (Cea din urmă este, după cum se știe, doar o imitație a lui Wolf.). Cel mai mare germanist de la J. Grimm încoace, Adolf Holzmann, a murit, din păcate, prea devreme pentru a putea curăța literatura germană de tot balastul filologic. Ar fi important de aflat dacă prelegerile sale spirituale despre *istoria literaturii germane* se mai află în manuscrise.

28. *Cartea Poemelor Shijing.* Selecție, traducere din chineză veche, prefață și note de Mira Lupeanu și Constantin Lupeanu. București: Albatros, 1985.

29. Johannes Scherr (1817–1886), scriitor, istoric și critic literar german.

30. Johannes Minckwitz (1843–1901), scriitor, filolog și șahist german.

31. Totuși, am discutat pe larg despre reforma istoriografiei literare într-o prelegere pe care am susținut-o încă din 1873 la Universitatea din Cluj, care a fost ulterior publicată sub titlul: "A kritikai irodalomtörténelem fogalmáról" ("Despre conceptul istoriei literare critice"). Viena, Faesy & Frick. Budapesta, Frații Rosenberg. 1875. Vezi și recenzia critică a acestei prelegeri, semnată de profesorul W. Schott în "Magazin für die Litt. Des Auslands." (Revista pentru literatură străină). August 1875.

32. *Emilio Teza*, de la Universitatea din Pisa, maestrul sensibil și cel mai universal al artei traducerii italiene, predă despre "Lingue e letterature comparate" (de opt ori). *Marc-Monnier,* de la Universitatea din Geneva, este profesor de "littérature comparée" de mai mulți ani. Teza, prin monografiile sale remarcabile în domeniu, a devenit unul dintre fondatorii științei noastre (I tre capelli d'oro del nonno satutto, novellina Boema, Bologna, 1866 – Rainardo e Lesengrino, Pisa, 1869, și multe altele).

33. József Eötvös, baron de Vásárosnamény (1813–1871), scriitor, politician, filozof și reformator maghiar al sistemului de învățământ.

temei de mai sus;[34] mai ales având în vedere că, din lipsă de spațiu, unele aspecte esențiale nu au putut fi abordate în numărul trecut. Sperăm că nimeni nu a înțeles greșit frumosul nostru motto inspirat din Schiller.

Oricum, *arta traducerii* rămâne unul dintre cele mai importante și frumoase instrumente pentru realizarea înaltei noastre aspirații de literatură comparată. Însă nu trebuie să confundăm mijlocul cu scopul în sine. Goethe încă își putea imagina *literatura mondială* preponderent (sau poate chiar în mod exclusiv?) ca o *literatură de traduceri* [*Übersetzungslitteratur*] (în limba germană[35]), pentru el aceasta fiind un scop final. Pentru noi, acest lucru poate fi astăzi doar un mijloc către un scop și mai înalt.

O adevărată *comparație* literară este posibilă doar atunci când avem în fața noastră obiectele de comparat în cea mai autentică formă posibilă. Desigur, principiul traducerii facilitează enorm circulația internațională a diverselor produse literare (mai ales în limba *germană*, care, dintre toate limbile moderne, este cea mai potrivită pentru traducerea operelor poetice). Cu toate acestea, nimeni nu poate nega afirmația lui Schopenhauer, conform căreia chiar și cea mai perfectă traducere lasă întotdeauna ceva de dorit și nu poate înlocui niciodată originalul. Din acest motiv, trebuie introdus—dacă nu în locul, atunci cel puțin alături de *principiul traducerii*—un instrument comparativ mult mai important: *principiul poliglotismului.* Desigur, spațiul limitat al publicației noastre permite doar o aplicare restrânsă a acestui principiu. Totuși, acesta trebuie implementat; în caz contrar, studiul comparativ al literaturii va rămâne la un nivel superficial. De altfel, poliglotismul în sine nu este modern, deoarece datorită lui au luat naștere două științe cu adevărat moderne, care se ocupă cu studiul celor mai vechi perioade ale culturii umane: egiptologia și asiriologia. Fără poliglotismul tăbliței de la Rosetta/Rașid și Ninive, cunoașterea noastră ar fi probabil cu mult mai săracă.

Principiul traducerii se limitează la un schimb literar *indirect*, spre deosebire de principiul poliglotismului, care constituie însăși comunicarea literară *directă*. Importanța fundamentală a poliglotismului, care poate fi aplicat în moduri foarte diverse, reiese chiar și numai din această diferență. În prezent, cea mai de dorit și, în același timp, cea mai practică abordare ar fi ca articolele literare ale unei publicații literare comparatiste să fie scrise întotdeauna în limba literaturii pe care o tratează. Astfel, de exemplu, un articol maghiar despre literatura lui Camões [Luís Vaz de Camões] ar trebui redactat în limba portugheză; un studiu german despre Cervantes ar trebui să fie scris în limba spaniolă (așa cum este, de fapt, cazul recentului articol semnat de Wilhelm Schott în ultima ediție a revistei *Crónica de los Cervantistas* din Cádiz). Este de la sine înțeles că, în majoritatea cazurilor, acest ideal rămâne deocamdată imposibil de realizat. Noi, însă, am considerat că ar trebui să aplicăm acest principiu cât mai strict posibil, cel puțin în ceea ce privește literatura maghiară și cea germană. (De aici și accentul pus pe cultivarea literaturii germane, alături de cea maghiară, fapt care corespunde și vecinătății lor geografice și culturale; precum și diglotismul rubricii "Irodalmi szemle" = "Revue"). Totuși, o aplicare corectă a principiului poliglotismului nu ar trebui să excludă cu totul *producția originală multilingvă*, așa cum aceasta a jucat deja un rol semnificativ în activitatea literară a colaboratorului nostru de seamă, Cannizzaro. (În special opera sa originală *Ore Segrete*—publicată în Messina în 1862—conține multe elemente valoroase în această direcție, incluzând poezii nu doar în italiană și franceză, ci și în spaniolă și germană etc.) Desigur, nu este nevoie de prea multe explicații pentru a demonstra că aceste eforturi poliglote nu au nimic de-a face cu ceea ce Johannes Scherr numea "farsa fraternității" sau cu alte forme de internaționalism idealist și găunos [νεφελοκοκκυγία; *Nephelokokkygía*, termen din *Norii* lui Aristofan desemnând un oraș construit pe nori]. Ideile comparative din domeniul literaturii nu au nimic în comun cu teoriile cosmopolite vagi, iar cine ar interpreta greșit obiectivele (ca să nu spunem „tendințele") unei publicații precum a noastră—fie din neînțelegere, fie în mod intenționat—ar comite o eroare gravă dacă ar crede că avem intenția de a nega sau de a ataca caracterul național al vreunei literaturi. Acesta ar fi, din mai multe motive, un demers ridicol, imposibil de realizat chiar și de către cea mai prestigioasă societate internațională de savanți—presupunând că o astfel de societate ar fi suficient de naivă încât să se reunească în acest scop. Obiectivele literaturii comparate sunt, fără îndoială, mult mai solide. Tocmai caracterul *pur național al fiecărei națiuni* este cel pe care aceasta [literatura comparată] dorește să-l cultive, iar în spațiul restrâns al unei reviste, fiecare națiune este astfel obligată să facă *comparații* benefice (sau cel puțin estetice), care nu ar exista altminteri. Deviza noastră secretă este: Sfântă și intangibilă să fie naționalitatea, ca individualitate a unui popor!

...Căci orice popor, oricât de neînsemnat ar fi din punct de vedere politic, rămâne la fel de important din perspectiva literaturii comparate precum cea mai mare dintre națiuni. Precum și cea mai imperfectă limbă poate oferi cel mai valoros și instructiv exemplu filologic comparativ, la fel se întâmplă și cu viața spirituală a *popoarelor lipsite de literatură* (dacă le-am putea numi astfel). Nu numai că nu putem emite pretenția de a interveni asupra specificității lor naționale cu un zel misionar de altfel ilegitim, dar suntem obligați să le protejăm cu toate mijloacele oneste și să le conservăm într-o formă cât mai autentică. (Din acest punct de vedere comparatist și poliglot, de

34. Pagina. IX.

35. Cu atât mai ciudată pare, așadar, neînțelegerea "patriotică," exaltată a literaturii universale conceptualizate de Goethe, printre alții la Gervinus [Georg Gottfried Gervinus (1805–1871), istoric și critic literar german], Koberstein și adepților lor.

exemplu, decretul cenzurii—adus în discuție și la p. 30— emis de Ministerul de Interne al Rusiei la 16 mai 1876, care interzice utilizarea literară a limbii rutene sau ucrainene, ar fi strigător la cer dacă ar afecta chiar și numai tradiția populară a unui obscur trib kirghiz și nu un popor de 15 milioane de oameni, cum este, de fapt, cazul.) A împiedica dezvoltarea literaturii unui popor înseamnă să urmărești cu îndrăzneală distrugerea unei componente esențiale a spiritului uman! Iar o epocă care emite legi stricte și atente protejând anumite specii de animale precum caprele negre sau bourii împotriva extincției nu ar trebui să fie capabilă să susțină distrugerea unui întreg popor sau—ceea ce înseamnă, în definitiv, același lucru—a literaturii unui popor.

În acest sens, dorim ca termenul de „literatură mondială" [Weltliteratur] să fie înțeles corect. Alături de arta (superioară) a traducerii, ne preocupăm de această literatură mondială cu atât mai mult cu cât ea nu a avut niciodată un organ propriu; în timp ce prima dispune deja de instituții recunoscute și influente, cel puțin în Germania, prin publicații precum *Magazin für die Literatur des Auslands* și *Archiv für das Studium der neueren Sprachen* al lui Herrig, din Berlin. De asemenea, în Anglia și Franța, revistele literare centrale au promovat-o întotdeauna cu un entuziasm demn de laudă și cu un succes remarcabil. Cu toate acestea, nu se poate nega faptul că „literatura mondială" este în mod frecvent greșit înțeleasă, așa cum am subliniat deja în introducerea noastră (p. 179). Astăzi, fiecare națiune dorește să aibă propria sa „literatură mondială," dar, în realitate, nicio națiune nu știe exact ce își dorește și cum ar trebui să interpreteze acest concept. Totodată, fiecare națiune se consideră superioară tuturor celorlalte din diverse rațiuni bine întemeiate, iar această ipoteză—rafinată până la a deveni o adevărată teorie a autosuficienței—a ajuns chiar să constituie principala fundație a pedagogiei moderne, care se străduiește în permanență să fie „națională" înainte de toate. Acest nesănătos „principiu al naționalității" constituie, așadar, premisa întregii vieți intelectuale a popoarelor europene moderne,[36] generând uneori manifestări ciudate, precum „etica națională," formulată—nu fără mândrie—de un profesor vienez de liceu.[37] Astfel, toate concepțiile sănătoase sunt aprioric lipsite de fundament, chiar și în ce privește cele mai înalte interese intelectuale, care, în contextul schimbului global excepțional de intens din zilele noastre, ar putea avea efecte extrem de benefice. În loc să permită poliglotismului să se dezvolte liber și să ofere viitorului roadele lui de aur, fiecare națiune politică încearcă astăzi să impună cel mai rigid monoglotism, considerându-și propria limbă superioară tuturor celorlalte, ba chiar menită să le domine în mod exclusiv. Această competiție puerilă duce, în cele din urmă, la un rezultat deprimant, anume că fiecare națiune rămâne inferioară. Geniala *Dora d'Istria* confirmă justețea acestui punct de vedere, exclamând cu indignare în prefața excepționalei ei cărți *La Poésie des Ottomans*, a cărei a doua ediție a fost recent publicată (p. IX): „Trăim, într-adevăr, într-o epocă foarte puțin literară, iar Europa, pradă urii dintre partide, luptelor între rase, disputelor religioase și rivalităților dintre clase, acordă doar o importanță mediocră problemelor care, cu doar câțiva ani în urmă, păreau capabile să capteze atenția tuturor spiritelor cultivate. Prea multe țări creștine seamănă acum cu Turcia secolului al XVIII-lea."

Așadar, adevărata „literatură mondială" nu poate rămâne, în opinia noastră modestă, decât un ideal intangibil, spre care însă fiecare literatură independentă—și deci fiecare națiune—ar trebui să tindă. Dar acest lucru trebuie realizat numai prin intermediul acelor mijloace pe care le-am indicat drept cele două principii fundamentale ale comparatismului literar: arta traducerii și poliglotismul—și în niciun caz prin acte de forță brută sau prin ipoteze barbare, care nu pot aduce beneficii nimănui, dar care, din păcate, bântuie chiar și marile reviste europene de astăzi. Cu atât mai mult ne-a impresionat o voce venită din *Ultima Thule*, pe care dorim să o menționăm aici. Un colaborator din Islanda ne scrie (în 29 iulie) în limba germană: „Întotdeauna mi s-a părut de dorit să existe o publicație care să creeze legături între scriitorii și, în general, între spiritele gânditoare ale diverselor popoare; sau, mai mult decât atât, ca aceștia să formeze o alianță internațională împotriva forțelor brutale ale acestor vremuri. Un pas important în această direcție mi se pare chiar această publicație, servind drept loc de întâlnire pentru poeți și gânditori, o **«**expoziție» a spiritului, dacă mi se permite o glumă."

Vocea aceasta nobilă aparține traducătorului islandez al lui Shakespeare, *Steingrimur Thorsteinsson*, care ne determină, astfel, să facem colaboratorilor noștri următoarea propunere:

Pentru ca o publicație atât de mică precum a noastră să poată, totuși, să aducă împreună—chiar și într-o mică măsură—*„spiritele gânditoare ale diverselor popoare,"* intenționăm ca, începând cu următorul număr, să inaugurăm o mică comunitate *poliglotă* în care să abordăm diverse dileme (inclusiv chestiuni de ordin practic) din domeniul literaturii comparate. Este necesar să punem piatră peste piatră pentru a construi un edificiu al viitorului, ale cărui beneficii vor fi, poate, resimțite abia de nepoții noștri. Ne vom limita, în general, la cinci până la opt voci diferite (reprezentând autori din diverse națiuni) care să își exprime punctul de vedere asupra unei singure teme, căci scopul nostru nu este să obținem rezultate definitive, ci mai degrabă să inițiem reflecții și să adunăm materiale pentru viitor. Prin urmare, contribuțiile vor trebui să se limiteze pe cât se poate la o serie de

36. M-am exprimat deja cu privire la acest aspect în lucrarea mea „Despre conceptul de literatură critică," la pagina 181.
37. Blume.

aspecte concrete. De altfel, lipsa de spațiu ne obligă să rezervăm acestei rubrici un maxim de 1–2 coloane în fiecare număr al publicației. Voss[38] ar fi numit, probabil, o astfel de rubrică „Economia gândirii."[39] Să rămânem, așadar, la o expresie aristofanică și să o numim "Phrontisterium," pentru a sugera caracterul monologic și totodată non-polemic al acestei rubrici. Așteptăm cu nerăbdare propunerile colaboratorilor noștri de seamă și, deocamdată, avem onoarea de a propune primul subiect supus dezbaterii, anume: *De ce este justificată așa-numita lirică patriotică (a patriei și a războiului) și care sunt limitările sale?*

Îi invităm pe distinșii noștri colaboratori să trimită redacției opiniile dumnealor pe această temă (respectând condițiile menționate mai sus)—în orice limbă doresc.[40]

Kolozsvár Meltzl.

III. Decaglotismul[41]

Prospectul (inclus ca un supliment special la acest număr) numește publicația noastră literară „Decaglot," deoarece, în opinia noastră, există exact **zece** *literaturi moderne în Europa cu rang de literatură mondială*. Acestea sunt, pe lângă literaturile celor trei mari limbi europene—germană, franceză și engleză—, *literatura italiană* (cu Dante și Leopardi), *spaniolă* (cu Cervantes și alții), *portugheză* (cu Camões), *neerlandeză* (cu Reinaert de Vos), *suedeză* (cu [Esaias] Tegnér), *islandeză* (cu *Edda*) și, în cele din urmă, cea căreia îi aparține în primul rând publicația noastră literară: *literatura maghiară* (cu Eötvös și Petőfi).

Literaturile daneză, norvegiană, letonă, finlandeză, estonă, bască, irlandeză, bretonă, poloneză, cehă, sorabă, sârbă, rusă, neogreacă, albaneză, română, turcă, precum și celelalte literaturi ale popoarelor mai mici ale Europei sunt fie doar literaturi populare, fie—dacă sunt literaturi culte—sunt în mare parte de dată recentă și, în general, de factură naturalistă sau în cel mai bun caz *romantică*. Literatura maghiară este, probabil, singura dintre literaturile mici care nu aparține sferei germanice și care a depășit definitiv romantismul și s-a ridicat la rangul unui adevărat clasicism—desigur, în timpul unui proces lent de 500 de ani, dar ajungând în acest punct abia în manifestările sale cele mai moderne, avându-l pe Petőfi în frunte, cel mai mare și universal poet din acest secol, alături de Goethe.[42] Astfel, literatura maghiară a depășit romantismul mai temeinic chiar decât literatura suedeză și, încă și mai profund, decât vecina sa de la nord, literatura poloneză, atât de respectabilă în alte privințe. Literatura *neogreacă* nu este nici pe departe atât de apropiată de cea a Antichității grecești—nici măcar din punct de vedere lingvistic, ca să nu mai vorbim de valoarea spirituală—pe cât este *literatura islandeză modernă* de *vechea literatură islandeză* (*Edda*). De aceea, literatura islandeză joacă un rol estetic și literar de mare importanță în circuitul literar european—independent de semnificația sa politică.[43] Dintre

38. Johann Heinrich Voss (1751–1826), poet și traducător din perioada clasicismului german.

39. Un alt traducător a tradus rubrica prin "cotlon de cugetare."
Strepsiades: Erblickst du das Pförtchen und das kleine Hüttchen dort?
Pheidippides: Ja wohl! Was aber stellt das Gebäude vor, Papa?
Strepsiades: Weisheitbegabter Seelen — Grubelistikum!

Strepsiades: Vezi portița și căbănuța de colo?
Pheidippides: Sigur că da! Dar la ce servește clădirea aceea, tati?
Strepsiades: Sufletelor înțelepte – drept cotlon de cugetare!

Acesta este faimosul fragment în clasica traducere în germană a lui Aristofan semnată de profesorul Minckwitz. Nu poate fi trecut cu vederea faptul că geniul răutăcios al lui Aristofan ascunde o satiră tăioasă: căci după cum se știe, referința este la nimeni altul decât Socrate. Cine nu dorește însă să fie un Socrates "cugetător"?

40. Se impune aici o precizare, anume că tema propusă de noi nu se datorează nici în mod direct, nici în mod indirect broșurii Dr. Schluter "Die franzosische Kriegs- und Revanchedichtung. Eine zeitgeschichtliche Studie" [*Poezia franceză de război și revanșă. Un studiu istoric*—gen literar apărut în urma Războiului franco-prusac – O. O.] (Heilbronn, Henninger, 1878), care a apărut zilele acestea. Atât tema, cât și articolul de față au fost redactate deja din vară. M.

41. Vezi II. *Principiul Poliglotismului.* 307 și următoarele pagini.

42. Recunoaștem că această judecată poate părea, deocamdată, paradoxală, dar rugăm cititorii să ia în considerare faptul că, cel puțin în Europa, nu mai suntem singurii care susțin această idee. A se vedea, de exemplu, explicația și mai amplă a traducătorului islandez al lui Shakespeare, [*Steingrimur*] Thorsteinsson, în numărul XXII. Cele mai caracteristice și mai grandioase creații ale lui Petőfi nu au apărut încă în traducere și rămân până în ziua de astăzi necunoscute. Autorul acestor rânduri a fost primul care a îndrăznit să încerce transpunerea cât mai iscusită în germană a unor astfel de compoziții petőfiene, precum: *Die Nacht, Der letzte Mensch, Licht, Homer und Ossian, Der Wahnsinnige,* precum și tot ceea ce, cu altă ocazie, a desemnat drept *poezia metafizică* a acestui geniu remarcabil. Vezi Petőfi*, Auswahl aus seiner Lyrik*, Leipzig, 1871. Cu toate acestea, până în prezent, a rămas singur în acest demers. Cât despre [József] Eötvös, nici acesta nu a fost apreciat pe deplin, nici măcar în propria sa patrie. (Cine, de exemplu, cunoaște suficient de bine grandiosul capitol XXVI din al doilea volum din *Karthäuser*?)

43. „Acești islandezi îndepărtați și liniștiți și-au îndeplinit cu devotament datoria față de Europa și au adus *lumii și spiritului uman* o contribuție mult mai semnificativă decât... Fără Islanda și fără emigrarea celor mai nobili și mai îndrăzneți dintre norvegieni către un pământ aspru, dar liber, aproape toată vechea cultură nordică ar fi fost pierdută, așa cum, fără moștenirea unui popor-frate dispărut, al goților, adevărata origine și coeziune a limbii noastre ar fi rămas necunoscute și enigmatice." J. Grimm, *Scrieri Minore* I. 78. (1844). [trad. O.O.]

limbile slave, rusa ocupă un loc foarte important din punct de vedere politic, dar acest aspect este complet irelevant în ceea ce privește strict literatura și istoria literară comparată. Mari creații spirituale, clasice și cu adevărat universale nu pot fi realizate nici prin mijloace diplomatice, nici prin mijloace nediplomatice, nici prin campanii sângeroase, nici prin campanii pașnice. Ba chiar am asistat, cu doar două sau trei generații în urmă, la cum cea mai importantă înflorire a literaturii germane—al doilea ei clasicism—a coincis cu perioada celei mai profunde umilințe politice a Germaniei. (Războiul de Șapte Ani nu a schimbat în mod fundamental lucrurile.)

Totuși, în ciuda acestei restrângeri la *decaglotism*, este de la sine înțeles că o publicație comparatistă precum a noastră ia în calcul, în principiu, *orice literatură, oricât de mică sau de nesemnificativă ar fi considerată.*[44] Ba mai mult, *dintr-un punct de vedere comparatist, importanța unei literaturi nu se formează revelează/dezvăluie niciodată în detrimentul alteia*; *toate sunt la fel de importante*,[45] fie că aparțin unor popoare europene sau non-europene, fie că se consideră că aparțin unor „popoare civilizate" sau așa-numiților „sălbatici." Mai mult decât atât, limbilor și literaturilor populare ale anumitor culturi europene periferice—tratate de către culturile centrale cu o ură, un dispreț sau, în cel mai bun caz, cu o indiferență comparabile cu cele nutrite față de „sălbaticii" exotici—principiul comparației literare le va oferi cu atât mai mult un refugiu binevoitor. (Ne referim în special la evrei, armeni, romi, cizeroți și burini (în Franța), dialecte slave mai mici, popoare fino-ugrice și alte triburi uralo-altaice, precum sami; de asemenea, la fragmentele dispersate ale unor națiuni mai mari, cum ar fi ceangăii maghiari din Moldova și sașii transilvăneni,[46] etc.). În aceste literaturi populare mici și aparent neînsemnate, excluse din superficiala și naționalista istoriografie literară modernă și tratate cu o desconsiderație micro-megalomană[47] și neștiințifică, lăsate în întregime în seama științelor antropologice înrudite—în cel mai bun caz studiilor de dialectologie—, și în esență neglijate metodic, se află adesea o lume întreagă, minunată, plină de cele mai bogate și cele mai vechi reminiscențe etnologice, literare și istorice, precum și de alte comori similare.[48]

Decaglotismul dorește, așadar, să preia acest rol fruntaș exclusiv în interesul unei economii literare înțelepte și în numele echilibrului, fără a pretinde cea mai mică distincție sau a-și aroga vreun avantaj, mai ales în raport cu literaturile europene cu o coloratură predominant romantică. Cu toate acestea, e extrem de dificil de trasat granița dintre romantismul superior și începuturile slabe ale clasicismului, iar literatura daneză, norvegiană, turcă, poloneză, cehă, ucraineană și chiar literatura rusă au, fără îndoială, deja unele manifestări de respectabilă independență, ba chiar și trăsături clasice. Este suficient să ne amintim de numele ilustre ale lui Ludvig Holberg, Bjørnstjerne Bjørnson, Bâḳî, Adam Mickiewicz, František Čelakovský, Taras Șevcenko, Pușkin, printre alții.

Și apoi, trebuie avut în vedere că, dacă acest decaglotism pur european și modern ar fi vrut cu adevărat să se impună în vreun fel la nivel mondial, el ar fi jucat un rol cu totul modest în fața vechilor și uriașelor literaturi *asiatice*. Ca să nu mai vorbim de vechile limbi occidentale deja dispărute, în frunte cu literatura antichității grecești. Prin urmare, nici măcar acest decaglotism al nostru nu poate satisface cele mai înalte cerințe literare comparative, în principiu fiindcă, pe de o parte, este doar *modern*, iar pe de altă parte, doar *european*; însă, ca principal *instrument* pentru atingerea acelor înalte obiective literare comparative, el va trebui, deocamdată, să fie considerat necesar.[49]

Însă principiul poliglotismului discutat în secțiunea a II-a va trebui întotdeauna să se limiteze la o selecție înțeleaptă și prudentă, pentru a nu transforma într-un lucru bizar ceea ce deocamdată *doar pare bizar*. În acest context, trebuie evitată în special cea mai frecventă capcană a istoriografiei literare moderne, care sacrifică fără

44. Și de aceea găzduiește și articole în aceste limbi.

45. Adevărul acestei afirmații este strâns legat de următoarea teză, care, în opinia noastră, e o adevărată axiomă a literaturii comparate: cine promovează literaturi străine (în manifestările lor de prim rang, firește) contribuie, prin aceasta, și la dezvoltarea literaturii propriei națiuni. (A se vedea cultul lui Shakespeare în Germania.)

46. Spiritul înalt al lui J[osef] Haltrich a adunat „basmele" sașilor, extrem de instructive și interesante dintr-un punct de vedere comparativ-literar și istoric (Berlin, Springer 1865. Ed. II – din păcate: Sighișoara – 1877.). În schimb, colecția de *Volkslieder* a ajuns în mâinile nepotrivite ale unui poet afectat, preocupat de poezie sentimentală și diletantism științific (F. W. Sch. [Friedrich Wilhelm Schuster (1824-1914) "Siebenbürgisch-sächsische Volkslieder, Sprichwörter, Räthsel, Zauberformeln und Kinderdichtungen", 1865]), care le-a editat fără niciun fel de competență sau înțelegere. (Prin urmare, *Volkslieder* [cântecele populare] ar trebui considerate ca nefiind încă cu adevărat culese, cu excepția a două-trei adevărate bijuterii.)

47.*Mikromegisch* (micro-mega) în original, o referință la Voltaire și romanul lui științifico-fantastic *Le Micromégas*. Termenul face referință la perspectiva largă a istoriografiei literare moderne (macro), care ascunde, însă, o viziune foarte îngustă (micro) prin excluderea programatică a literaturilor periferice. [O.O.]

48. Observăm doar că atât *Kalevala*, cât și *Ossian* ni se par supraapreciate. Ambele par să satisfacă în principal un interes romantic. Ce diferență uriașă între aliterația sistematică, dar variată, a versurilor puternic ritmate din *Edda* [*Starkadharlâgr* în original, hár însemnând „înalt" și lágr „jos," o referință la alternanța ritmului] și paralelismul monoton și redundant al Kalevalei [*parallelismus membrorum* = paralelism gramatical în descrierile poetice, desemnând repetiții ale unor elemente dintr-un vers în altul – O.O.]! Acesta din urmă ne amintește de liniile spiralate folosite frecvent ca ornamente în îmbrăcăminte și obiecte, care reapar mereu și care, în cazul „celților și germanilor," par a fi doar o moștenire a așa-numitei rase autohtone a Europei.

49. În șapoul revistei noastre, a zecea limbă, și anume islandeza, nu este încă reprezentată, deoarece, pe durata iernii (din cauza imposibilității navigației), Islanda este izolată de restul lumii. În plus, acceptăm textele pentru revistă exclusiv din partea reprezentanților direcți ai națiunilor respective.

ezitare interesul pur literar în favoarea celui politic, național și, în general, efemer și lipsit de importanță durabilă. Cu adevărat bizară ar fi însă aplicarea acestui important principiu dacă cineva ar dori, de exemplu, să ia în considerare chiar și literatura rusă și turcă, care se sustrag în general definiției literaturii europene (presupunând că aceste două literaturi ar fi atins deja independența necesară); sau chiar literatura indiană, chineză, japoneză și așa mai departe. Prin urmare, trebuie deocamdată să așteptăm până când și aceste literaturi asiatice se vor decide să adopte alfabetul nostru, deoarece acest alfabet în literatură este ceea ce fracul și costumul european reprezintă în viața socială. Numai atunci se va putea vorbi despre un veritabil schimb literar universal și o comparație temeinică. Marele Schlözer a deschis deja, încă din secolul trecut, calea pentru transcrierea alfabetului chirilic, însă fără succes. În zilele noastre, însă, când alfabetul standard al lui Lepsius cuprinde întreaga lume, ar fi un regres de neiertat ca alfabetele naționale să fie folosite pentru altceva decât, de exemplu, colecții de poezie sau alte produse beletristice, destinate în primul rând membrilor națiunilor respective.— Se poate observa că chiar și în cadrul modestului nostru decaglotism, anumite forme nejustificate de particularism continuă să împiedice progresul științei comparative. Este extrem de regretabil că tocmai patria lui Goethe este cea care consideră și în zilele noastre necesar să impună științei un costum național, oferind astfel un exemplu nefast limbilor mai mici.[50]

Faptul că limba franceză a dominat comunicarea diplomatică mondială este considerat firesc; însă ideea că, în domeniul mult mai important al schimbului științific—care atinge mult mai direct adevăratele interese ale omenirii—ar trebui să domine un singur alfabet (ca să nu mai vorbim de o singură limbă) nu este înțeleasă de curent intelectual din zilele noastre, extrem de meschin, filistin, mono-naționalist, anxios și inferior, care ține Europa—și, din păcate, în primul rând Germania, odinioară cea mai universalistă—complet înlănțuită.

Să nu uităm că, nu demult, exista o limbă mondială și în știință, a cărei pierdere, regretabilă din multe puncte de vedere, ar trebui măcar parțial compensată printr-o reformă adecvată epocii noastre, înainte de a ne prăbuși cu totul într-o barbarie naționalistă primitivă.

Kolozsvár. Meltzl.

Hugo Meltzl, "Az összehasonlító irodalom előzetes feladatai"
Translated by T. Szabó Levente (Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca, tszabo.levente@ubbcluj.ro)
I.

Minthogy a nyelvtudomány oldaláról többnyelvű folyóiratunkat egyben a nyelvtudományi kutatások fórumának is tekintik, nem tűnik talán feleslegesnek, ha újra röviden megfogalmazzák lapunk feladatát. Ez ugyanis e területen legelső a maga nemében, s nem támaszkodhat és hivatkozhat előmunkálatokra vagy más kényelmes megoldások nyújtotta előnyökre.

A mi *összehasonlító irodalmunk*, amelynek megnevezésére—tudomásunk szerint—még csak a németeknek, a franciáknak és az olaszoknak és nekünk, tehát mindössze négy nemzetnek van bevett szakkifejezése, még korántsem kész tudomány; sőt, igen messze áll attól, hogy ilyen legyen. Egy ilyen, lassan kibontakozó jövőbeni tudomány folyóiratának nem lehet az a fő feladata, hogy a meglevő (óriási mennyisége ellenére még mindig nem elégséges) anyagot végérvényesen összehasonlítsa, hanem sokkal inkább az, hogy a már meglevőt minél több oldalról kiegészítse, behatóan, közvetett és közvetlen módon gyarapítsa. Egy ilyen sajtóterméknek tehát, mint a miénk, egyben a fordítás-művészet[51] és a goethei értelemben vett *világirodalom* fórumának is kell lennie. (Ez utóbbi terminust a német irodalomtörténészek, különösen Gervinus, alaposan félreértették.) Tekintettel az irodalom és nyelv szoros egybefonódására—ahol is a nyelv tulajdonképpen az irodalom szolgája, s léte és önállósága tőle függ –, nem meglepő, ha folyóiratunk olykor-olykor, különösen az egzotikus népek esetében nyelvtudományi kérdéseket is érint, még akkor is, ha ezek módszeres tárgyalására nem kerül sor. Hasonló módon érintkezik az összehasonlító irodalom[tudomány] a filozófiával, esztétikával, sőt az etnológiával és antropológiával is. Etnológiai

50. Istoria comparată a culturii nu cunoaște pedanterii de mai mare amploare și nimic mai nejustificat decât păstrarea acelui alfabet gotic (*Mönchschrift*) barbar și distorsionat, care nu doar că jignește ochiul, ci le aduce redactorilor cu siguranță de cel puțin trei ori mai multe greșeli tipografice decât alfabetul roman (*Antiqua*). Dacă germanii au o scriere națională, atunci aceasta este alfabetul parțial derivat din rune al lui Wulfila [Biblia în limba gotică, tradusă de Wulfila = „lupișor"], din *Codex Argenteus*, precum și scrierea cursivă a documentelor din Arezzo. Acest lucru îi era foarte bine cunoscut și lui Dr. Sepp, care a gravat rugăciunea Wessobrunn în această veritabil alfabet gotic pe o stâncă de la Weissenbrunn (*Allgemeine Zeitung*, 1876). Cu toate acestea, acest fapt nu ar trebui nicidecum interpretat ca o pledoarie pentru galvanizarea unei mumii.

51. [Brassai és Meltzl egyszerre tekintették tudománynak és művészetnek a fordítást, s ezt a körülményt a fordítóként is tevékenykedő Meltzl a fordításművészet kifejezéssel nyomatékosította rendszeresen. – TSzL]

magyarázatok nélkül például a távoli, kevéssé ismert irodalmakat nem lehetne mélyebben megérteni.[52]

Ezekhez a feladatokhoz járul végül még az irodalomtörténet-írás rég esedékes, de tovább nem halogatható reformja, amely kizárólag az összehasonlítás elvének a lehető legszélesebb körű alkalmazásával valósulhat meg. Aki csak egy kissé is előítéletmentesen szemléli a tudományt, az tudja, hogy a ma művelt modern irodalomtörténet a legjobb esetben is csak *ancilla historiae* politicae[53] vagy éppen *ancilla nationis*[54], legjobb esetben *ancilla philologiae*[55] (ez utóbbi szó mai értelmében). Sőt az irodalomtörténeti korszakok beosztásában oda jutottak, hogy ezek alapjául a politikai eseményeket, sőt, olykor a királyok halálozási évét veszik!.... Ilyen és hasonló okokból még a legjobb és leghíresebb irodalomtörténeti munkák is minden nyelvterületen élvezhetetlenek az érettebb ízlésűek számára; így tehát valódi tudományos célokra (amelyek se nem politizálnak, se nem filologizálnak) teljesen alkalmatlanok. Itt csak az összehasonlító tudományterületek, mégpedig a fordítás-művészet alapos és átfogó művelése lesz képes az előítéleteket fokozatosan eloszlatni. Engedtessék meg, hogy a fölös számú előítélet közül csak egyet említsünk meg példaként a német irodalomtörténet-írás területéről. Koberstein egyébként méltán nagyra becsült monumentális munkájában (Bartsch alapos átdolgozásában, Lipcse, 1872, 5. kiadás, I. k., 218. oldal, 7. jegyzet) hosszasan és részletesen fejtegeti, hogy vajon a nappali és az őrdalt (az őrjárat dalát) (Tage- und Wächterlied) Wolfram von Eschenbach találta-e fel vagy inkább a provanszál költők? A szerző végül is osztja az "alapos és körültekintő" Lachmann véleményét, melynek értelmében Wolfram lenne a műfaj "feltalálója"...[56] Ám az a "csekélység" minden körültekintő alaposság ellenére sem kerül szóba, hogy ilyen dalokat már 18 évszázaddal időszámításunk előtt Kínában (a Shikingben), valamint a modern népek népdalköltészetében, így például a magyarokéban is találunk. Aligha akad ma letaroltabb, kiábrándítóbb, de azért mégis mindenki által igényelt szakterület, mint az irodalomtörténeté; kevés olyan szakterület van, amely kevesebb haszonnal kecsegtetne. Ezt így találta már Lichtenberg is, még mielőtt irodalomtörténet-írásunk igazán kialakult volna! Az olyan ritka kivételek, mint Scherr vagy Minckwitz irodalomtörténeti művei, csak megerősítik állításunkat. Ezek ugyanis friss, szellemességtől szikrázó és egyetemes látásmóddal legalább kárpótolnak azért a járomért, amelybe bizonyos hagyományos liberális előítéletek helyenként irodalomtörténeti jelenségeket kényszerítenek—ám e kivételek csak erősítik a szabályt. E fontos kérdések bővebb kifejtésére ezúttal sajnos nincs terünk.[57]

Zárásként megismételjük azt, amit már folyóiratunk egy másik helyén (32. lap) már elmondtunk. Lapunk találkozóhely kíván lenni minden nemzet költői (azaz műfordítói) és filozófusai számára. A többé vagy kevésbé burkoltan amúgy is kizárólag gyakorlati célokat szolgáló úgynevezett "hétköznapi" tudományterületeket teljesen mellőzzük. Ezeknek a szaktudományoknak amúgy is bőséggel van saját folyóirata. Csak egynek, az általunk képviseltnek nincs. Arra, a maga teljes jelentőségében igazán csak Goethe óta méltányolt műfordítás-művészetre gondolunk, amely a most kialakulóban levő jövőbeni tudomány, az összehasonlító irodalom[tudomány] alapja. Annak az aggálynak, hogy egy alig keletkezőfélben levő tudománynak tulajdonképpen nem szabadna külön folyóirata legyen, ellentmond a mi jövőbeni tudományunk idősebb rokona, az összehasonlító nyelvtudomány. Ez utóbbi ugyanis szintén csak kialakulóban van, jóllehet számos hatalmas részterületén már komoly eredményeket ért el. Különben is az összehasonlító irodalomtörténet már közvetlen képviseletre tett szert a német egyetemek előadótermeiben (többek közt ilyen A. Carrière Münchenben). Közvetett képviselői közé számíthatjuk a német műfordítók igen tekintélyes

52. "A filozófia – különösen a modern, induktív filozófia – valójában a legtermészetesebb kiindulópontja az irodalomtörténet-írásnak. Hihetnénk-e, hogy épp ez a legtermészetesebb kiindulópont maradt mindmáig terra incognita az irodalomtörténet számára? A történelem a legszélesebb értelemben – különösen az úgynevezett egyetemes történelem –, a politika, a teológia, a filológia stb. mind bírnak azzal a kiváltsággal, hogy átléphessenek az irodalomtörténet területére; ám a szilárd természettudományos és etnológiai alapokon nyugvó filozófia mintha még mindig elfogadná e diszciplináktól az irodalomtörténeti tételeket és a *Car tel est notre plaisir* típusú előírásokat... – de vajon meddig még?" [*Car tel est notre plaisir – Mert így óhajtjuk* – ófrancia formula, amelyet uralkodói rendeletek záróformulájaként használtak az uralkodó hatalmának a kifejezésére – TSzL]

53. [a politikai történetírás szolgája – TSzL]

54. [a nemzet szolgája –TSzL]

55. [a filológia szolgája – TSzL]

56. Lachmann, akinek más érdemeit senki sem kívánná kisebbíteni, egyúttal tanulságos bizonyítéka annak a sokféle kárnak, amelyet az irodalomtörténet a filológia részéről szenvedett el. Az az "alapos körültekintés" és "gondosság," amelyet az *A* és *C* Nibelung-kéziratokkal szemben tanúsított, már-már csak a "szellemes éleselméjűség" és "eredetiség" múlja felül, amely a kis dalokról (Kleinlieder) szóló elméletében tetten érhető – jóllehet ez utóbbi köztudottan csupán Wolf elméletének utánzata. Adolf Holtzmann, a legnagyobb germán filológus Jakob Grimm óta, sajnálatos módon túl korán hunyt el ahhoz, hogy a német irodalomról eltakaríthassa a német filológia teljes törmelékhalmazát. Fontos volna megtudnunk: vajon szellemes előadásai a német irodalom történetéről kéziratként fennmaradtak-e a hagyatékában.

57. Az irodalomtörténet-írás reformját egy, a kolozsvári egyetemen 1873-ban tartott előadásomban már részletesebben kifejtettem, később ilyen címen is megjelent: "A kritikai irodalomtörténet fogalmáról" (Über den Begriff der kritischen Literaturgeschichte). Wien, Falsy és Frick, Budapest, Rosenberg testvérek 1875. Vö. Ehhez W. Schott professzor kritikai tudósítását a berlini Magazin für die Litteratur des Auslands 1875 augusztusi számában.

csoportját. (Természetesen itt most nem a másod- és harmadrangú fordítók légióira gondolunk.).[58]

II. A poliglottizmus elve

Folyóiratunk a második kötetétől (a júniusi, szeptemberi, októberi, novemberi, decemberi számoktól) kezdődően megváltoztatta mottóját. A korábbi szép Eötvös-gondolat helyébe, amelyik tulajdonképpen csak az igazi fordításművészet elvére szorítkozott, most Schiller egyik gondolatában találta meg feladatának tömörebb és egyben egyetemesebb kifejezését. Folyóiratunk címoldalának már ez a látszólag jelentéktelen változása is elengendő indok lehet ahhoz, hogy újra felvessük, illetve folytassuk korábbi kérdésünket[59], arról nem is szólva, hogy legutóbb sok fontos gondolat maradt kifejtetlenül helyszűke miatt. Reméljük, hogy senki sem értette félre gyönyörű schilleri mottónkat.

Mindenesetre a fordításművészet ma is az egyik legfontosabb és legnemesebb eszköz magas összehasonlító irodalmi célkitűzéseink megvalósításához és a jövőben is az marad. Ám a célt nem szabad összetévesztenünk az eszközzel. Goethe még úgy képzelhette el a "világirodalmát," mint elsősorban (vagy kizárólag?) német nyelvű[60] fordítási irodalmat, amely számára öncél volt. Számunkra manapság mindez csak eszköz lehet—egy jóval magasabb rendű cél érdekében.

Igazi összehasonlítás csak akkor lehetséges, ha az összehasonlítandó tárgyakat a lehető legkevésbé torzított állapotukban szemlélhetjük. Igaz ugyan, hogy a fordítás elve nagy mértékben megkönnyíti a különféle irodalmi alkotások forgalmát (mégpedig a költői kifejezés számára minden más modern nyelvnél alkalmasabb német nyelv esetében), de Senki sem tagadhatja—még egy Schopenhauer sem –, hogy a legtökéletesebb fordítás is hagy maga után kívánnivalót, és soha nem pótolhatja teljes mértékben az eredetit. Ezért kell, hogy egy sokkal fontosabb összehasonlító eszköz lépjen—ha nem is a fordítás elvének a helyére, hanem—mellé, s ez a tényező a poliglottizmus elve. Lapunk szűkös terjedelmi keretei természetesen csak korlátozott mértékben teszik lehetővé e modern elv érvényesülését. Mégis, mindenekelőtt e modern elv gyakorlatba ültetése szükséges ahhoz, hogy az irodalmi összehasonlítás ne ragadjon meg a felszínen. (A poliglottizmus amúgy önmagában nem új jelenség, hiszen két másik, a legősibb emberi kultúrához kötődő modern tudomány, az egyiptológia és az asszírológa éppen neki köszönhetik létüket. A rosette-i és ninivei többnyelvű feliratok nélkül ma alighanem szegényebbek volnánk egy nagyszabású tudományterülettel.)

A fordítás elve a közvetett irodalmi kapcsolatra szorítkozik, ellentétben a poliglottizmus elvével, amely maga a közvetlen érintkezés. Már ebből is világosan kitűnik a poliglottizmus nagy fontossága—noha ennek alkalmazása nagyon sokféleképpen történhet. Egyelőre mindenesetre az volna a legkívánatosabb és egy a leggyakorlatiasabb módja, ha egy összehasonlító irodalmi folyóirat cikkeit mindig azon a nyelven írnák, amelynek az irodalmát tárgyalják. Így például egy magyar hozzájárulást a Camões-irodalomhoz portugál nyelven, a Cervantes-irodalomhoz tartozó német közleményt spanyolul kellene megírni (ahogyan legutóbb is a cadizi Crónica de los Cervantistas Wilhelm Schott eredeti cikke esetében eljárt). Magától értetődő, hogy ez az eszmény a legtöbb esetben még puszta ideál marad, és elérhetetlen. Mi azonban a saját részünkről legalább a magyar és német irodalom területén következetesen igyekeztünk ezt a szigorú elvet megvalósítani. (Ezért is műveljük a magyar mellett a német irodalmat, ami különben összhangban van a földrajzi és művelődési helyzetünkkel. Ugyanígy kell tekinteni az *Irodalmi szemle*, azaz *Revue* rovatunk kétnyelvűségére is.) De a poliglottizmus elvének helyes alkalmazása nem zárhatja ki teljesen az eredeti poliglott alkotásokat sem, amilyenek például már régóta jelentős szerepet játszanak becses munkatársunk, Canizzaro irodalmi tevékenységében. (Az *Ore segrete* című, 1862-ben, Messinában megjelent kötetében ilyen vonatkozásban nagyon sok szép anyagot tartalmaz—az olasz és francia költemények mellett spanyol és német stb. nyelvű verseket is.) Bizonyára nem szorul további magyarázatra az, hogy ezeknek a poliglott törekvéseknek a legcsekélyebb köze sincs az "emberbaráti szélhámossághoz" (J. Scherr szavai) vagy felhőkukutyinfalvi ködképekhez, amolyan internacionális νεφελοκοκκυγία-hoz.[61] Az összehasonlító irodalom ideáljainak semmi köze sincs a kozmopolitáskodó ködös elméletekhez. Az lenne a legsúlyosabb félreértés—ha nem egyenesen szándékos félremagyarázás—, ha valaki azt feltételezné, hogy egy olyan folyóirat, mint a mienk, bármely nemzet sajátosságát meg kívánná kérdőjelezni vagy csorbítani. Ez nemcsak hogy szerfölött nevetséges volna, hanem már önmagában is lehetetlen vállalkozás lenne, amelynek sikeréről a legtekintélyesebb nemzetközi tudós társaságnak is már eleve le kellene mondania, feltéve, ha egyáltalán akadna egy eléggé esztelen szervezet, amely ilyen célra állna össze. Az összehasonlító irodalom céljai jóval szilárdabb alapokon nyugszanak. Épphogy

58. Emilio Tesa, az olasz műfordítás finom érzésű és legegyetemesebb mestere a pisai egyetemen a "Lingue e letterature comparate"-ről ad elő nyolcadízben. Marc-Monnier a genfi egyetemen már évek óta a "litterature comparée" tanára. Teza idevágó, csodálatosan szép monográfiáival (I tre capelli dÍoro e nonno satutto novellina Boema, Bologna, 1866 – Rainardo e Lesengrino, Pisa 1869. és sok más) tudományterületünk egyik megalapítója lett.

59. L. IX. számunkat

60. Annál komikusabb ezért a goethei világirodalom "hazafiúi" buzgóságból fakadó félreértése Gervinusnál, Kobersteinnál és követőiknél.

61. [*Nephelokokkygía*, Arisztophanész *A felhők* című vígjátékából kölcsönzött képzet, amely felhőkre épült várost jelöl. – TSzL]

a minden nemzetre jellemző tisztán nemzeti jelleg az, amelynek gondozására folyóiratunk törekszik, mégpedig egy sajtóorgánum nyújtotta szűk keretek között; így minden nemzet rákényszerül hasznos (vagy legalábbis szép) összehasonlításokra, amelyek különben elkerülnék figyelmét. Titkos jelszavunk így hangzik: Szent és érintetlen legyen a nemzeti jelleg, mint a nép egyéniségének kifejezője!... Még akkor is, ha politikailag jelentéktelen, egy emberi közösség az összehasonlító irodalom szempontjából éppen olyan fontos, mint a legnagyobb nemzet—és ilyen is marad. Ahogy a legkevésbé fejlett nyelv az összehasonlító nyelvtudomány számára a legértékesebb és legtanulságosabb példákat szolgáltathatja, ugyanúgy történik ez—ha egyáltalán így nevezhetjük őket—az irodalommal nem rendelkező népek szellemi életével is. Nemcsak hogy nem sérthetjük meg jogosulatlan misszionáriusi buzgalommal nemzeti sajátosságaikat, hanem kötelességünk minden tisztességes eszközzel megvédeni és a lehető leghitelesebb, legérintetlenebb formában megőrizni azokat. (Ennek az összehasonlító poliglottizmusnak a szempontjából például a legnagyobb véteknek kell tekintenünk az orosz belügyminisztériumnak azt a 30. oldalon már említett rendeletét, amely 1876 május 16-án a rutén (ukrán) nyelv irodalmi használatát megtiltja—még akkor is, ha ez egy sötét kirgiz horda népköltészetére, nem pedig egy tizenötmilliós nép ellen irányulna.) Egy népi irodalom elnyomása az emberi szellem egyik fontos sajátosságának könyörtelen módon való kiírtását jelenti. Egy olyan kor, amelyik egyes állatfajokat—mint például a zergét vagy a bölényt –gondos és szigorú törvényekkel védelmez a kipusztulástól, nem fogadhatja el, hogy tétlenül szemlélje egy emberfaj, vagy ami ugyanaz, egy népi irodalom kiírtását.

Ebben az értelemben kívánjuk a "világirodalom" fogalmát érteni és ezt a (magasabb szintű) fordítás-művészettel együtt annál is buzgóbban igyekszünk ápolni, mivel ez utóbbi mindezidáig soha nem rendelkezett önálló folyóirattal, miközben az előbbi legalább főbb vonatkozásait tekintve már régóta megbecsült és kiváló fórumokkal büszkélkedhet; például a Magazin für die Literatur Des Auslands vagy a Herrig-féle berlini Archiv für das Studium der neueren Sprachen című folyóiratok révén már régóta elismert és alkalmas szemle működik, de Angliában, valamint Franciaországban is minden jelentősebb folyóirat odaadó lelkesedéssel és szép sikerrel műveli. Ennek ellenére tagadhatatlan, hogy az ún. "világirodalmat" általában félreértik, ahogy erre már a bevezetőnkben is (l. a 179. oldalon) rámutattunk. Napjainkban ugyanis minden nemzet a maga saját "világirodalmát" szeretné megalkotni, de igazából tulajdonképpen egyik sem tudja, hogy mit akar, és mit értsen ez alatt a fogalom alatt. Mert ilyen vagy amolyan nyomós okból kifolyólag minden nemzet magát a többihez képest előbbre valónak tartja; sőt az önelégültségnek ez az elméletté alakult feltevése a modern pedagógia alapjává lett, amely ma mindenütt elsősorban arra törekszik, hogy "nemzeti" legyen. Ez a torz nemzetiségi elv alkotja mostanság az európai népek szellemi életének fő premisszáját, s olyan különös formákat ölt, mint például egy bécsi gimnáziumi tanár "nemzeti etikája," amelyre nem csekély elégtétellel hivatkozik.[62] Így viszont már a kezdet kezdetén talaját veszti minden egészséges szemlélet még a legmagasabb szintű szellemi érdekeket tekintve is, pedig ezek—korunk rendkívül intenzív globális eszmeáramlásában—rendkívül kedvező hatással bírhatnának. Ahelyett azonban, hogy a poliglottizmusnak szabad teret engednének és bizonyossággal kecsegtető, aranyat érő gyümölcseit bátran a jövőre bíznánk, ma minden politikai nemzet a legmerevebb egynyelvűség érvényesítésére törekszik azzal, hogy saját nyelvét magasabbrendűnek vagy pedig egyeduralomra hivatottak tartja. Gyermeteg versengés ez, amely végül is ahhoz a szomorú eredményhez vezet, hogy mindegyik alacsonyabbrendű marad. A zseniális Dora d'Istria is megerősíti e nézetünk helyességét a *La Poésie des Ottomans* című, nemrég második kiadást megért gyönyörű könyvének az előszavában, amikor felháborodottan így kiált fel (a IX. oldalon): "Valóban egy meglehetősen kevéssé irodalmi korban élünk és a pártviszályoknak, a fajok közötti harcnak, a szekták közötti torzsalkodásnak, az osztályellentéteknek kiszolgáltatott Európa nem tulajdonít kellő fontosságot olyan kérdéseknek, amelyek pár évvel ezelőtt minden művelt szellemű embert foglalkoztattak. Túl sok keresztény ország kezd most hasonlítani a XVIII. századi Törökországhoz."

A valódi "világirodalom"—szerény megítélésünk szerint—csak olyan elérhetetlen ideál maradhat, amelyre azonban mindenik önálló irodalomnak, mindenik nemzetnek törekednie kellene. Ezt azonban csakiks azokkal az eszközökkel tegye, amelyeket mi korábban az összehasonlító irodalom[tudomány] két legfontosabb alapelveként jelöltünk meg: a fordítás-művészettel és a poliglottizmussal. De semmi esetre sem nyers erőszakkal vagy barbár előfeltevésekkel, amelyek soha nem hozhatnak áldást senkire, noha sajnos manapság több nagy európai folyóirat szellemi világában is kísértenek. Annál üdítőbben hatott ránk egy hang az Ultima Thuléből, amelyet itt—engedelmükkel—szó szerint idézünk. Tisztelt izlandi munkatársunk így ír nekünk németül (júl. 29-i keltezéssel): "Mindig is kívánatosnak tűnt számomra, hogy legyen egy olyan folyóirat, amely a különböző népek költőit, vagy általában a gondolkodó szellemeket összefűzné; vagy még inkább: hogy ezek egy nemzetközi szövetséget alkossanak korunk nyers erői ellen. Fontos lépésnek tűnik számomra folyóiratuk ebbe az irányba; ez költők és gondolkodók találkozóhelye—s tréfásan szólva, szellemi tárlatnak nevezhető."

Ez a nemes hang, az izlandi Shakespeare-fordító, *Steingrimur Thorsteinsson* szava, indít bennünket arra, hogy

62. Erről már korábban, a 181. oldalon "Über dem Begriff der kritischen Literatur" címmel közölt írásomban véleményt mondtam.

tisztelt munkatársainkkal megosszuk a következő jó szándékú javaslatot. Annak érdekében, hogy egy ilyen szerény kis folyóirat, mint a miénk, legalább részben hatékonyan egyesíthesse a "különböző népek gondolkodóinak" egy kis részét, a következő számtól kezdve egy kis poliglott "parlamentet" kívánunk nyitni, amely az összehasonlító irodalom[tudomány] legkülönbözőbb (akár gyakorlati) kérdéseivel foglalkozik majd. Hiszen lépésről lépésre, kőről kőre kell összegörgetnünk az alapokat egy jövőbeni nagy építményhez, amelynek védelmét talán csak az unokáink élvezhetik valamelyest. Azzal a szándékkal indítjuk ezt a rovatot, hogy egy-egy kérdéstn rendszerint csupán 5-8 különböző nyelven[63] világítsuk meg, minthogy nem végérvényes eredményekről, hanem csak ösztönzéséről és anyaggyűjtésről van szó. Ezért a véleménycsere lehetőleg a konkrétumokra fog szorítkozni. Helyszűke miatt egyébként is legfeljebb csak egy-két hasáb állhat rendelkezésre a folyóirat mindenik számában, de ezt ezentúl mindig e rovat számára tartjuk fenn. Voss talán egy ilyen rovatot "gondolatgazdagságnak"[64] nevezett volna. Mi azonban maradjunk az arisztophanészi kifejezésnél és nevezzük Phrontisterionnak[65], hogy ezzel egyben jelezzük a rovat monologikus és nem polemikus jellegét is. *A tisztelt munkatársak erre vonatkozó javaslatait* örömmel *várva, első témának a következőt javasoljuk: miért* és *meddig jogos az* úgynevezett *patrióta (hazafias* és *háborús) líra?*

A tisztelt munkatársaknak erre vonatkozó szíves hozzászólását—szem előtt tartva a fenti feltételeket—kérjük szerkesztőségünkbe beküldeni, mégpedig bármilyen nyelven.[66]

III. A dekaglottizmus

Tíznyelvűnek (dekaglottnak) nevezi irodalmi folyóiratunkat az ehhez a számhoz csatolt tájékoztató mellékletünk, minthogy megítélésünk szerint éppen tíz olyan modern irodalom létezik Európában, amelyekben valóban világirodalmi jelentőségű jelenségek mutatkoznak. E tíz irodalom a következő: a három nagy európai nyelv irodalma, a német, a francia és az angol; továbbá az olasz (Danteval, Leopardival stb.), a spanyol (Cervantesszel stb.), a portugál (Camõessel), a holland (a Reinaert de Vos révén), a svéd (Tegnérrel), az izlandi (az Edda örökségével) és végül az, amelyhez lapunk mindenekelőtt tartónak vallja magát: a magyar irodalom, Eötvössel és Petőfivel.

A dánok, norvégok, lettek, finnek, észtek, baszkok, írek, bretonok, lengyelek, csehek, vendek, szerbek, oroszok, újgörögök, albánok, románok, törökök, valamint Európa többi kisebb népcsoportjainak irodalma többnyire csak népköltészeti szinten áll; vagy—ha már művelt irodalom—akkor többnyire fiatalabb keletű, és túlnyomórészt naturalista, jobb esetben romantikus színezetű.

A magyar talán az egyetlen olyan kisebb, nem germán eredetű irodalom, amely a romantikával már teljesen szakított, és igazi klasszicizmusig emelkedett egy ötszáz éves lassú folyamat eredményeként. De most is csak a legmodernebb jelenségeiben érzékelhető ez: Petőfiben, aki Goethe mellett a legnagyobb és legegyetemesebb műköltője ennek az évszázadnak.[67] A magyar irodalom tehát alaposabban túllépett a romantikán, mint a svéd, és még jobban, mint északi szomszédja, a különben méltán tiszteletre méltó lengyel. Az újgörög irodalom korántsem áll olyan közel az ókori görögöhöz—még nyelvében sem, hát még szellemében –, mint az újizlandi az óizlandihoz, az Eddához. Ezért az újizlandira Európa irodalmi áramlásában nagyon fontos esztétikai-irodalmi feladat vár, bárhogyan is alakuljon

63. Azaz mindenik nemzet a saját nyelvén.

64. Egy másik fordító "töprengés-laknak" nevezte.
Strepsiades: Látod-e a kapucskát és a kunyhócskát ott?
Pheidippides: Igen! De mit ábrázol az az épület, apu?
Strepsiades: Bölcsességgel megáldott lelkek töprengés-lakát.
Így hangzik ez a hely Minckwitz professzor klasszikus német nyelvű Arisztophanész-fordításában. Emellett azonban nem hallgatható el, hogy itt Arisztophanész zseniálisan gonosz nyelve csak a legfrappánsabb szatírát írta, s ismeretes, hogy nem csekélyebb valaki, mint Szókratész ellen irányult. Ki ne lenne szívesen "töprengő" Szókratész? [Johannes Minckwitz a folyóirat közeli munkatársa, német fordító, klasszika-filológus és egyetemi tanár. Az utalás a következő munkára történik: Aristophanes, "Lustspiele 1. Der Vogelstaat," Stuttgart: Hoffman, 1855. – TSzL]

65. [Meltzl Arisztophanésznek a *Felhők* című darabjából idézi fel a Szókratész vezette "gondolkodók iskoláját," ugyanis az eredeti görög kifejezés jelentése: gondolkodik, töpreng. A folyóirat latinizált formában használja a kifejezést. – TSzL]

66. Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy Dr. Schlüter füzetecskéje, *A francia háborús és revansköltészetről* (Heilbronn, Henninger, 1878.) címen ezekben a napokban jelent meg és sem közvetlen, sem közvetett módon nem járult hozzá témánk kifejtéséhez. Ez és az egész cikk már a nyáron ki volt szedve.

67. Szívesen elismerjük, hogy ez az értékelés még paradox módon hangzik, de át kell gondolni, hogy ezzel nem egyedül állunk Európában. (V.ö. az izlandi Shakespeare-fordító, Thorsteinsson nyilatkozatát a XXII. számban.) Petőfi legjellemzőbb és legnagyszerűbb alkotásaiból még nem készültek népszerű fordításaink, ezeket a mai napig sem ismerik. E sorok írója kísérelte meg először, hogy Petőfi idevágó írásait németül népszerűsítse, így Az éj, Az utolsó ember, Fény, Homér és Oszián, Az őrült című költeményeit és mindazt, amit más alkalommal egy nagyszerű lángész metafizikai lírájaként nevezett meg (v.ö. Petőfi, Auswahl au seiner Lyrik, Leipzig, 1871.); mégis ezzel a kísérletével a mai napig magára maradt. Ami Eötvöst illeti, őt sem értékelik úgy hazájában, mint ahogyan megérdemelné. (Ki ismeri például megfelelő módon a Karthauzi II. részének nagyszerű XXVI. fejezetét?)

politikai szerepe.[68] Noha a szláv nyelvek közül az oroszhoz kétségkívül jelentős politikai szerep társul, ez azonban tisztán irodalmi, illetve összehasonlító irodalomtörténeti szempontból teljesen irreleváns. Klasszikus és igazán egyetemes szellemi alkotásokat sem diplomáciai, sem diplomácia-mentes, sem véres, sem vértelen hadjáratokkal nem lehet létrehozni. Épp ellenkezőleg, alig két-három emberöltővel ezelőtt magunk is tapasztalhattuk, hogy a német irodalom legszámottevőbb fellendülése és második klasszikus korszaka Németország politikai mélypontjának időszakára esett. (A hétéves háború összességében ezen mit sem változtatott.)

Ám az teljesen kizárt, hogy lapunk a dekaglottság elvére korlátozódna s az összehasonlító irodalom[tudomány] szervezőjeként csak e tíz irodalommal foglalkozna.[69] Magától értetődő, hogy minden—még a legkisebb vagy legkisebbnek vélt irodalom is—elvi figyelemre méltó. Sőt, összehasonlító irodalom[tudományi] szempontból éppenséggel megszűnik az egyik irodalom másik rovására történő minősítése—mindnyájan egyformán fontosak[70], függetlenül attól, hogy e szellemi eredmények európaiaktól vagy Európán kívüliektől származnak, "kultúrnéptől" vagy pedig úgynevezett "vadaktól." Sőt, az összehasonlító elv különösen készséges és segítőkész menedéket nyújt azon európai kis népek nyelvének és népköltészetének, amelyeket Európa nagyobb népei az egzotikus országok vadjaihoz hasonló faji megkülönböztetéssel gyűlölnek, megvetnek vagy velük szemben a legjobb esetben közömbösen viseltetnek. (Mi nevezetesen a zsidókra, az örményekre, a cigányokra, a franciaországi chizerothokra és a burin-ekre, a kisebb szláv nyelvjárásokra, a finn és más turán eredetű népekre, mint például a lappokra, a nagyobb nemzetek szétszórt néptöredékeire, mint a Moldvában élő csángómagyarokra és az erdélyi szászokra stb. gondolunk.[71] Ezekben a hamis módszerekkel elhanyagolt kis és parányi népi irodalmakban, amelyeket a divatos mononacionalista, felületes irodalomtörténetírás tudománytalan módon kicsinyellt és átengedett az antropológiával rokon tudományoknak (legjobb esetben az ún. dialektológiának),—vagyis álságosan elhanyagolt –, gyakran a legtanulságosabb és ősrégi etnológiai-irodalomtörténeti reminiszcenciák és kincsek egész nagyszerű világa rejlik.[72]

A dekaglottizmus elve tehát nem a kiváltság vagy felsőbbrendűség igényével kíván vezető szerepet vállalni, hanem pusztán bölcs bölcs gazdaságosság és célszerű korlátozás érdekében—különösen az erősen romantikus színezetű európai irodalmakkal szemben. (Hiszen e téren amúgy is nehéz lenne világos határt vonni az érettebb romantika és a kezdeti klasszicizmus között. S való igaz: a dán, norvég, török, lengyel, cseh, rután (ukrán), sőt még a nagyorosz irodalom is felmutathat már önálló, sőt a klasszikus felé hajló jelenségeket. Gondoljunk csak az olyan nagyszerű nevekre, mint Holberg, Bj. Bjørson, Baki, Mickiewicz, Čelakovský, Taras Sevcsenko, Puskin és még mások.)

Azt is érdemes azonban figyelembe venni, hogy ha ez a tisztán európai és modern dekaglottizmus valaha mégis világuralmi igénnyel lépne fel, akkor a hatalmas és ősi ázsiai irodalmak mellett bizony szánalmas szerepet kellene játszania (nem is beszélve az antik Nyugat—élén a hellénekkel—mára kihunyt irodalmairól). Magasabb rendű összehasonlító irodalom[tudományi] igényeknek tehát ez a mi dekaglottizmusunk sem felelhet meg, éspedig főként azért nem, mert egyrészt kizárólag modern, másrészt kizárólag európai. Mindezek ellenére az elv egyelőre nélkülözhetetlen mint a majdani magas összehasonlító irodalomtudományi célok elérésének egyik fontos eszköze.[73]

Ugyanakkor a poliglottizmus elve—mint azt második fejezetünkben tárgyaltuk—csak bölcs és körültekintő korlátozás alapján alkalmazható, különben a gyakorlatban bizarr formákat ölthet—még ha maga az elv csak látszólag is tűnik annak. Különösen kerülni kell a modern irodalomtörténet-írás egyik leggyakoribb hibáját, amikor a tisztán irodalmi érdeket habozás nélkül feláldozzák a pusztán politikai, nemzeti, illetve múló fontosságúnak tartott szempontok javára.

---

68. "Ezek a távoli derék izlandiak alaposan teljesítették kötelességüket Európával szemben, és a világnak meg az elmélkedő emberi szellemnek nagy támogatást nyújtottak... Izland és a legnemesebb és legbátrabb norvégok kivándorlása nélkül a dermesztő, de szabad területekre majdhogynem minden északi régiség elpusztult volna, épp úgy, mint ahogyan a gótoknak, ennek a kihalt testvérnépnek az öröksége híján nyelvünk igazi összefüggései homályban maradtak volna." – J. Grimm, Kl. Schr. I. 78. (1844).

69. Tehát bármilyen nyelven megírt cikknek helyet biztosít.

70. Ennek az állításnak a helyessége a következő tétellel szorosan összefügg. Ez véleményünk szerint az összehasonlító irodalomtudomány axiómáihoz tartozik: Aki az idegen irodalmakat támogatja—természetesen csakis elsőrangú megnyilvánulásaikat—az a saját nemzetének irodalmát is segíti. (Lásd erre vonatkozólag a németországi Shakespeare-kultuszt.)

71. Az elmés J. Haltrich összehasonlító irodalomtörténeti szempontból szerfölött tanulságos és érdekes meséket gyűjtött össze (Berlin, Springer, 1856. Második kiadás – sajnos Segesvár, 1877.). *Népdalok* című gyűjteménye viszont egy nagyzoló költő és tudományoskodó dilettáns kezébe került, aki hozzáértés nélkül fogott hozzá szerkesztéséhez. (Ezért—eltekintve két-három gyöngyszemtől—az erdélyi szász népdalok tulajdonképpeni összegyűjtése még várat magára.) [Meltzl Josef Haltrich *Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen* című kiadványára utal. – TSzL]

72. Csak éppen megjegyezzük még, hogy mi úgy találjuk, hogy mind a Kalevalát mind az Ossziánt igen felmagasztalják. Mindkettő főleg romantikus érdeklődésre tarthat számot. Milyen nagy a különbség az Edda szabályszerűen alliteráló és mégis változatos Starkadharlâgr-ja és a Kalevala fecsegően monoton gondolatritmusos verssorai közt. Ez utóbbiak bennünket a ruházaton s az eszközökön díszként kedvelt spirálvonalakra emlékeztetnek, amelyek minduntalan visszatérnek, és a keltáknál és germánoknál bizonyára az európai autochton faj örökségének tekinthetők. [A *Starkaðarlágr* vagy *Starkaðarl□g* az óészaki költészet hősi énekekben használt versmértéke. – TSzL]

73. Lapunk fejlécén a tizedik nyelv, azaz az izlandi, azért nem szerepel még, mert a téli időszakban (a gőzhajóközlekedés ellehetetlenülése miatt) Izland kapcsolata a külvilággal megszakad, és szerkesztőségünk elvi álláspontja, hogy a címsorokat kizárólag az illető nemzetek képviselőitől fogadjuk el.

Valóban bizarrként hatna ennek az elvnek az alkalmazása, ha valaki például az általánosan használt európai írásrendszertől eltérő betűkkel írt irodalmakat—így az orosz és a török irodalmat –akarná figyelembe venni, feltételezve, hogy ezek már valóban eljutottak az önállóság bizonyos fokára; vagy még inkább, ha valaki az indiai, a kínai, a japán stb. irodalmat kívánná ide sorolni. Előbb meg kell várnunk, míg ezek az ázsiai irodalmak hajlandók lesznek átvenni az európai (latin) betűrendszert, hiszen ez az írás a világirodalomban azt jelenti, amit a frakk és az európai viselet a társadalmi életben. Valóban egyetemes irodalmi érintkezésről és mélyeható összehasonlításról majd csak akkor beszélhetünk. A nagy Schlözer múlt századi törekvése, hogy az orosz ábécé átírására az utat egyengesse, eredménytelen maradt. Manapság azonban, amikor a Lepsius-féle standardizált ábécé immár az egész földkerekséget felöleli, megbocsáthatatlan visszalépést jelentene, ha a nemzeti írásokat bármilyen más célra kívánnánk felhasználni, mint például olyan versgyűjtemények és más szépirodalmi alkotások kiadására, amelyek elsősorban az illető nemzet tagjaihoz szólnak. Látható tehát, hogy még a mi szerény dekaglottizmusonkon belül is számos indokolatlan partikularizmus akadályozza lépten-nyomon az összehasonlító irodalom[tudományt]. Szomorú tény, hogy éppen Goethe hazája az, amely a tudományra nemzeti gúnyát kíván erőltetnimezbe, és ezzel a kisebb nyelvek számára rossz példával jár elől.[74]

Hogy a francia nyelv uralkodik a diplomácia világában, az teljesen rendjén való; de hogy a sokkal fontosabb és az emberiség valódi érdekeit sokkal közvetlenebbül érintő tudományos érintkezésben még csak egyetlen ábécé sem tud uralkodni (nemhogy egy közös nyelv!), azt a mai, rendkívül kispolgári, filiszteri lelkületű, mononacionalista-idegességtől áthatott és szellemileg alsóbbrendű irányzat egyáltalán nem képes belátni; ez az irányzat pedig Európát és sajnálatos módon elsősorban az egykor leguniverzálisabb Németországot teljes szellemi béklyóban tartja. Pedig gondoljunk csak bele: még nemrégiben létezett egyetlen közös világnyelv a tudományban is, s e nyelv sok szempontból sajnálatos elvesztését pótolhatná végre egy korszerű reform, mielőtt teljesen visszasüllyednénk az ösztönös, primitív nemzeti barbárság állapotába.

Kolozsvár Meltzl

2. Brassai Sámuel – Hugo Meltzl, "Bevezetés"

[The article was published in 1877 as an introduction to the *Acta Comparationis Litterarum Universarum*. Since the journal's first version was primarily conceived from the perspective of Hungarian literature, the founders originally intended this introductory piece to be written in Hungarian. The introduction outlined the journal's original objectives, principles, and structure. The original publication of the programmatic essay: *Acta Comparationis Litterarum Universarum*, 1877, no. 1, pp. 1–4.]

Jelen folyóirat, hasonlóan a híres *Göttingische gelehrte Anzeigen* című höz, kis keretekben nagy feladatokat tűz maga elé, amelyeknek, bár szerény eszközökkel is, emberségesen megfelelni törekszik. Nehézségei annál jelentékenyebbek, mivel feladatával tudomásunk szerint elhagyatva áll, nem lévén tudniillik elődje, sem pedig társa valamennyi egyéb művelt népek irodalmában, ezenfelül olyan tudománnyal foglalkozván, mely becsében fekszik még a nagy művelt népeknél is: modern tudomány, melynek mindazonáltal nálunk már rég kezdték belátni roppant nagy előnyeit, sőt nélkülözhetetlenségét; különben nem teremtettek volna számára tanszéket éppen a legújabb időkben az országos két egyetemek egyikén. Amint az egyes individuum az ő embertársát legkevésbé sem nélkülözheti, úgy az egyes népek sem élhetnek meg szakadatlan érintkezés nélkül a szellemi vagy irodalmi téren. Midőn a külföldi óriási irodalmaknak fényes nevű munkásai legnemesebb önzetlenséggel vállalkoztak jelen céljaink érvényesítésében való szíves közreműködésre, azt csak azzal a magától értető feltevéssel tehették, hogy eredeti tételeiket teljes épségükben fogjuk bemutatni magyar lapunk magyar közönségének, mely úgyis csak magasabb, azaz poliglott műveltségű lehet.

Tekintve tehát ezen önzetlenül adott idegen eszmék közhasznúságát, tapintatlanság volna, hogyha azokhoz nyúlnánk holmi egyöntetűség vagy egyéb külső tekintetek kedvéért; nem is említve azt, hogy modern tudományunk összehasonlító elvéből csak önként kifolyó dolog: a tudományos poliglottizmus. Magyar folyóiratunk tehát magyar vezérnyelve mellett adott (és szívből óhajtott) alkalommal poliglott tartalmú is fog lenni: amennyiben kiválóan csak a fentebbi öt nyelvben írt cikkeket is hozand. Kisebb nemzetek nyelvei rendszerint kizárva a nagy világforgalomból, és pedig fizikai okoknál fogva. A hexaglottság ellenben folyóiratunk komoly jellegét csak annál erősebben fogja feltüntethetni.

A poliglottizmus elvéből tudniillik a magyar irodalomnak nem csekély haszna lesz azáltal, hogy szükség esetében mi is, magunk részéről, itthon élünk vele, például hazánknak legjelentékenyebb irodalmi mozgalmait a nagyvilágnak

74. Az összehasonlító kultúrtörténet nem ismer nagyobb pedantériát és semmi sem indokolatlanabb előtte, mint annak a barbár, eltorzult "szerzetesi írásnak" a fenntartása, amely nemcsak a szemet sérti, hanem a szerkesztőknek az antikva betűtípushoz képest legalább háromszoros mennyiségű sajtóhibát is okoz. Ha a németeknek valóban van nemzeti írásuk, akkor az Vulfila (azaz Wölfle) részben rúnákból alkotott ábécéje a Codex Argenteusban, illetve az arezzói oklevelek kurzív írása. Ezt nagyon jól tudta dr. Sepp is, amikor az ófelnémet *wessobrunni imát* e valóban gótikus írásformával vésette kőbe Weissenbrunn mellett (Allgemeine Zeitung, 1876). Ez azonban semmiképpen sem jelenti azt, hogy helyeselnénk egy halott hagyomány mesterséges újraélesztését.

bemutatjuk külföldön általánosan értett nyelvekben, a lehető legegyenesebb úton.

Ezek szerint szaklapunknak két főfeladata lesz, mely megfelel a passzív és aktív két rendbeli

fordítói irodalomnak, amint mi szeretnénk elnevezni: vagyis egyrészt a magyar irodalom javának bemutatása külföldön, és másrészt megfordítva, külföldi irodalmak javának bemutatása itthoni földön, megfelelően az exportnak és importnak.

Közleményeink rendszerint négy csoportból fognak állni, úgymint:

Eredeti esszék, értekezések (úgy magyar, mint más nyelveken).

Egyéb értekezések, kritikák (szintúgy).

Irodalmi szemle (a magyar irodalmi német, a külföldi magyar nyelven).

Symmikta (szintúgy; ezek közt népdalok, mesék stb.).

Olyan törekvések mindezek, melyeket a Herderek és Goethék, habár természetesen más eszközökkel is, rég érvényesítettek a német irodalomban, és melyekre a magyarnak is valahára vállalkoznia kell, ha meg akar felelni európai állásának: olyan törekvések, melyeket csak Eötvös jelszava alatt fejthet ki sikerrel.

Lehet ily elveket valósítani anélkül, hogy a tudományt holmi *ancilla nationis*-szá alacsonyítanók le, avagy belőle mononacionalisztikus gyermekjátékszert csinálnánk. Lehet másrészt valósítani anélkül is, hogy kozmopolitikus ábrándok után kapkodnánk, vagy humanisztikus végeláthatatlan célokba szállnánk fel.

Egyébiránt magától értetődő dolog, hogy vállalatunk tisztán tudományos vállalat, mely nem kacérkodik semminemű heterogén célokkal, miért is bármely nem tisztán tudományos diszkusszió belőle kizárva marad. Szaklapunknak voltaképpen csak egy missziója van: a Szép evangéliumának terjesztése.

Ennélfogva még a közönséges tudományokkal se fog foglalkozni, mint amelyek rendszerint praktikus céloknak szolgálnak, hanem csupán csak a par excellence irodalommal, mely a népek lelke, szíve: a költészettel és filozófiával, névleg metafizikával, esztétikával és kritikával, legfeljebb még antropológiával (etnológiával), mint amely nélkül külföldi, névleg egzotikus irodalmakat nem is érthetni át.

Tisztán tudományos és nehéz, sőt ideális céljaink keresztülviteléhez csak igen kis és válogatott olvasóközönségre számíthatunk, a nagy publikum támogatásának elnyerésére semmi szándékaink nem lévén.

Kolozsvárt, 1876. december 18-án.

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "Introducere"

Translated by Anamaria Codău (Látó literary journal, c.annamari12@gmail.com)

Prezenta revistă, asemenea celebrului *Göttingische gelehrte Anzeigen*, are în vedere, în cadre limitate, țeluri mari pe care caută să le îndeplinească cu demnitate, chiar și prin mijloace modeste. Greutățile sale sunt cu atât mai însemnate cu cât, după știința noastră, se află singură în îndeplinirea misiunii sale, neavând nici predecesori, nici echivalenți în literaturile celorlalte popoare cultivate. În plus, se ocupă de o disciplină care, chiar și în rândul marilor națiuni cultivate, se află încă în curs de consolidare: o știință modernă ale cărei avantaje uriașe și chiar caracter indispensabil au fost recunoscute de mult în țara noastră; dovadă în acest sens fiind înființarea recentă a unei catedre dedicate ei la una dintre cele două universități naționale. După cum individul nu poate trăi în izolare, fără contact cu semenii săi, tot astfel nici popoarele nu pot exista fără un schimb continuu în domeniul intelectual sau literar. Când figurile ilustre ale marilor literaturi străine, animate de o nobilă generozitate, au consimțit să colaboreze la realizarea scopurilor noastre, au făcut-o firește presupunând că vom reda în paginile revistei noastre maghiare ideile lor originale în forma lor deplină, pentru un public maghiar care, în mod necesar, trebuie să fie unul de cultură superioară, adică poliglotă.

Având în vedere așadar utilitatea generală a acestor idei străine oferite cu altruism, ar fi o impolitețe să le modificăm conduși de dorința unei omogenități sau de alte considerente formale; cu atât mai mult, cu cât însăși esența acestei științe moderne, întemeiată pe principiul comparației, implică în mod inerent poliglotismul științific. Prin urmare, revista noastră maghiară, deși are limba maghiară drept limbă de bază, va fi, ori de câte ori se ivește o ocazie firească (și mult dorită), o revistă cu conținut poliglotă, publicând articole exclusiv în cele cinci limbi mai sus menționate. Limbile popoarelor mai mici sunt, din motivemateriale, excluse de regulă din circulația mondială, dar caracterul hexaglot al revistei noastre nu va face decât să-iîntărească profilul respectabil.

Aplicarea principiului poliglotismului va aduce beneficii semnificative literaturii maghiare, întrucât și noi îl vom utiliza, la rândul nostru, în mod activ: prezentând, de exemplu, mișcările literare majore ale patriei noastre în limbi de circulație internațională, pe o cale cât se poate de directă.

Astfel, revista noastră de specialitate va avea două misiuni principale, corespunzătoare celor două forme de traduceri, pasivă și activă, cum am dori să le numim: pe de o parte, prezentarea valorilor literaturii maghiare în străinătate, iar pe de altă parte, prezentarea valorilor literaturii străine în spațiul autohton—așadar, un dublu circuit, de export și import.

Publicațiile noastre se vor grupa, în general, în patru categorii:

Eseuri și studii originale (atât în limba maghiară, cât și în alte limbi).

Alte studii și critici (de asemenea, în ambele regimuri lingvistice).

Cronică literară (despre literatura maghiară în limba germană, despre cea străină în limba maghiară).

Symmikta (la fel—incluzând, de exemplu, cântece populare, basme etc.).

Aceste inițiative sunt înrudite cu acelea pe care un Herder sau un Goethe le implementaseră de multă vreme, desigur prin alte mijloace, în cultura germană, și pe care, de asemenea, literatura maghiară trebuie, în cele din urmă, să le asume dacă dorește să-și justifice locul în Europa: inițiative ce pot fi realizate cu succes doar sub deviza lui Eötvös.

Astfel de principii pot fi puse în practică fără a reduce știința la o „ancilla nationis"[75] (un instrument al națiunii), ori fără a transforma demersul într-un infantil joc mononațional. Pe de altă parte, ele pot fi realizate și fără a ne lăsa seduși de visuri cosmopolite sau de infinite idealuri umaniste.

În orice caz, este de la sine înțeles că întreprinderea noastră este una pur științifică, care nu cochetează în niciun fel cu scopuri exterioare/extranee ; prin urmare, orice discuție care nu este în mod clar științifică este exclusă. Revista noastră de specialitate are, în fond, o singură misiune: răspândirea evangheliei Frumosului.

În consecință, nu se va ocupa nici măcar de științele „comune", întrucât acestea urmăresc, de regulă, scopuri practice, ci exclusiv de literatură *par excellence*, care este sufletul și inima popoarelor: adică de poezie și filozofie—mai precis de metafizică, estetică și critică—eventual și de antropologie (etnologie), fără de care literaturile străine, mai cu seamă cele exotice, nu pot fi înțelese în profunzime.

Pentru realizarea acestor idealuri științifice pure și dificile, ne putem baza doar pe un public restrâns și ales, neavând nicio intenție de a atrage sprijinul marelui public.

Cluj, 18 decembrie 1876.

Redacția

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "Introduction"

Translated by T. Szabó Levente (Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca, tszabo.levente@ubbcluj.ro)

This journal, akin to the renowned *Göttingische Gelehrte Anzeigen*, undertakes great tasks within modest confines, striving to fulfill them with humanity, albeit with limited resources. The challenges it faces are all the more significant, as it stands solitary in its mission—having neither a predecessor nor a contemporary among the literatures of other cultured nations. Furthermore, it deals with a discipline that is still in its infancy, even among the major civilized peoples: a modern science whose immense benefits and indispensability have, nonetheless, long been recognized in our country. Indeed, this recognition is evidenced by the establishment of a dedicated university chair at one of our nation's two leading universities in recent years Just as no individual can exist without the companionship of others, so too no nation can thrive without constant interaction in the intellectual or literary sphere.When the eminent figures of vast foreign literatures, driven by the noblest selflessness, agreed to collaborate toward our present goals, they could only have done so with the implicit understanding that their original concepts would be faithfully presented in full integrity to the Hungarian readership of our Hungarian journal—a readership necessarily characterized by higher, that is, polyglot, education.

Considering the public utilityf these altruistically offered foreign ideas, it would be tactless to alter them for the sake of uniformity or other superficial considerations. Moreover, the principle of comparative analysis inherent in modern science naturally leads to a scientific polyglottism.

Thus, alongside its Hungarian focus, our journal will also, when the opportunity arises (and we sincerely hope it will), feature polyglot content. This includes publishing articles in the five aforementioned major languages. While the languages of smaller nations are typically excluded from global circulation for material reasons, our journal's adoption of hexaglossia will only serve to underscore its serious character.

The principle of polyglottism will also greatly benefit Hungarian literature, enabling us to use it domestically when necessary—for instance, presenting our nation's most significant literary movements to the wider world in universally understood languages, in the most direct manner possible.

Accordingly, our journal will have two primary missions, corresponding to what we might call passive and active forms of translation: first, introducing the best of Hungarian literature to the world, and second, conversely, presenting the best of foreign literature to domestic audiences—akin to export and import.

Our content will typically be organized into four categories:

Original essays and treatises (in both Hungarian and other languages).

Other treatises and critiques (similarly).

Literary reviews (Hungarian literary works in German, and foreign works in Hungarian).

Symmikta (likewise; including folk songs, tales, etc.).

75. [Instrument al națiunii – A. C.]

These endeavours mirror those of Herder and Goethe, who, albeit with different tools, long ago advanced similar aims within German literature. Hungarian literature, too, must eventually undertake such efforts if it seeks to fulfil its European role—endeavours that can only succeed under the banner of Eötvös's guiding principles.

Such principles can be realized without reducing science to a mere *ancilla nationis* or trivializing it as a monocultural toy. Conversely, they can also be achieved without chasing cosmopolitan fantasies or indulging in boundless humanistic aspirations.

It goes without saying that our undertaking is a purely scientific endeavour, untainted by any extraneous aims, which is why all discussions lacking a purely scientific basis are excluded. Our journal's sole mission is to propagate the gospel of the beautiful.

Consequently, it will not engage with the so-called practical sciences, which typically serve utilitarian purposes. Instead, it will exclusively focus on literature *par excellence*, the heart and soul of nations—poetry and philosophy, specifically metaphysics, aesthetics, and criticism, as well as, at most, anthropology (ethnology), without which foreign and particularly exotic literatures cannot be fully comprehended.

Given our purely scientific and idealistic goals, we can only count on a small, select readership. We have no intention of courting the support of the general public.

Kolozsvár, December 18, 1876.
The Editorial Board

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "Einleitung"
Translated by Jakabházi Réka (Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca, reka.jakabhazi@ubbcluj.ro)

Die vorliegende Zeitschrift setzt sich, ähnlich wie die berühmten *Göttingischen gelehrten Anzeigen*, in kleinem Rahmen große Aufgaben, die sie, wenn auch mit bescheidenen Mitteln, gewissenhaft zu erfüllen sucht. Die Schwierigkeiten sind umso größer, als sie, soweit wir wissen, mit dieser Aufgabe allein dasteht, da sie in der Literatur aller anderen gebildeten Völker weder einen Vorgänger noch ein Gegenstück hat, und sie sich überdies mit einer Wissenschaft beschäftigt, die selbst bei den großen gebildeten Völkern noch in der Wiege liegt: Eine moderne Wissenschaft, deren große Vorzüge, ja deren Unentbehrlichkeit in unserem Lande jedoch längst erkannt worden sind, sonst hätte sie nicht in jüngster Zeit einen Lehrstuhl an einer der beiden Universitäten des Landes erhalten. So wie das einzelne Individuum seinen Mitmenschen keineswegs entbehren kann, so kann auch kein Volk ohne ununterbrochenen Austausch auf geistigem oder literarischem Gebiet leben.

Als sich die hochberühmten Vertreter der mächtigen ausländischen Literaturen mit der edelsten Selbstlosigkeit wohlwollend bereit zeigten, mit uns an der Verwirklichung unserer gegenwärtigen Ziele mitzuwirken, konnte dies nur in der selbstverständlichen Annahme geschehen, dass wir der ungarischen Leserschaft unserer ungarischen Zeitschrift ihre ursprünglichen Thesen in voller Gänze darlegen würden—einer Leserschaft, die ohnehin nur eine höhere, das heißt polyglotte Bildung besitzen kann.

In Anbetracht der Gemeinnützigkeit dieser uns großzügig überlassenen fremden Ideen wäre es daher taktlos, sie einer einheitlichen Form oder anderen äußeren Erwägungen zuliebe anzutasten; nicht zu erwähnen, dass sich der wissenschaftliche Polyglottismus aus dem vergleichenden Prinzip unserer modernen Wissenschaft ganz von selbst ergibt.

Unsere ungarische Zeitschrift wird daher neben ihrer ungarischen Leitsprache bei gegebener (und von Herzen gewünschter) Gelegenheit auch polyglotte Inhalte aufweisen, indem sie vor allem Artikel in den fünf oben genannten Sprachen veröffentlichen wird. Die Sprachen kleinerer Nationen sind in der Regel aus dem großen Weltverkehr ausgeschlossen, und zwar aus physischen Gründen. Die Sechssprachigkeit (Hexaglottismus) unserer Zeitschrift aber wird ihren seriösen Charakter nur umso eindrucksvoller beweisen. Aus dem Prinzip des Polyglottismus nämlich wird die ungarische Literatur nicht geringen Nutzen ziehen, indem wir es, wenn nötig, auch selbst im eigenen Land anwenden—etwa indem wir die bedeutendsten literarischen Strömungen unseres Landes der ganzen Welt in allgemein verständlichen Sprachen auf möglichst direktem Wege vorstellen. Dementsprechend wird unsere Zeitschrift zwei Hauptaufgaben haben, die der zweifachen, passiven und aktiven Übersetzungsliteratur, wie wir sie nennen möchten, entsprechen: nämlich einerseits die Vorstellung der besten Werke der ungarischen Literatur im Ausland und andererseits die Vorstellung der besten Werke der ausländischen Literaturen im eigenen Land, wie es dem Export und Import entspricht.

Unsere Mitteilungen werden in der Regel aus vier Abteilungen bestehen, und zwar aus folgenden:
Originalfassungen von Essays, Abhandlungen (auf Ungarisch sowie in anderen Sprachen)
sonstige/andere Abhandlungen, Rezensionen (wie oben)
Literarische Rundschau (ungarische Literatur auf Deutsch, ausländische Literatur auf Ungarisch)
Symmikta (wie oben; darunter Volkslieder, Märchen u.a.)

Das alles sind Bestrebungen, die Größen wie Herder und Goethe, wenn auch mit anderen Mitteln, längst in der deutschen Literatur durchgesetzt haben, und denen sich auch die ungarische Literatur endlich widmen

muss, wenn sie ihrer europäischen Stellung gerecht werden will; Bestrebungen, die sie nur unter dem Leitwort Eötvös' erfolgreich entfalten kann. Diese Prinzipien lassen sich verwirklichen, ohne dass die Wissenschaft zu einer bloßen *ancilla nationis* herabgewürdigt oder in ein mononationalistisches Kinderspielzeug verwandelt werden würde. Andererseits lässt sich dies auch verwirklichen, ohne kosmopolitischen Träumereien nachzujagen oder sich in endlosen humanistischen Zielsetzungen zu verlieren. Außerdem versteht es sich von selbst, dass unser Unternehmen ein rein wissenschaftliches Vorhaben ist, das keine heterogenen Ziele verfolgt, weshalb jeder nicht ausschließlich wissenschaftliche Diskurs darin keinen Platz findet.

Unsere Fachzeitschrift hat im Grunde nur eine einzige Mission: die Verkündigung des Evangeliums des Schönen. Daher wird sie sich nicht nicht mit den allgemeinen Wissenschaften befassen, die in der Regel praktischen Zwecken dienen, sondern ausschließlich mit der Literatur par excellence, die das Herz und die Seele der Völker ausmacht: mit Poesie und Philosophie, Metaphysik, Ästhetik und Kritik, höchstens noch mit Anthropologie (Ethnologie), da ohne diese die ausländischen, gar exotischen Literaturen nicht verstanden werden können.

Für die Verwirklichung unserer rein wissenschaftlichen, anspruchsvollen und sogar idealistischen Ziele können wir nur auf eine kleine, erlesene Leserschaft zählen, da wir keinerlei Absicht hegen, die Unterstützung des breiten Publikums zu gewinnen.

Klausenburg, den 18. Dezember 1876
Die Redaktion

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "Anglutnipen"
Translated by Gheorghe Sarău (University of Bucharest, sarau_2006@yahoo.com)

Kadaja rivìsta, savi miaziovel e butprinʒarde publikaciaça *Göttingische gelehrte Anzeigen*, liel pesqe bare keripnasqe bută—pa jekh xarno buxlăripen—zumavindoj te agordel len manuśikanes, vi kana na-i la kodobor but maśkara. Pesqe pharimata sine kodobor ginavipnasqe, kana—palal sar ame ʒanas—i rivìsta sas mukhli peske maripnasθe, biavindoj la nićjekh anglutno, nić jekh maizutni amalni, sar rivìsta, and-i literatùra varesave avere siklile naciaqi thaj, vi po but, rodindoj te sikavel jekh ʒantripen, savo arakhel pes xores and-o andrutnipen e bare siklile nacienqo: jekh akanutno ʒantripen, e savesqe but uće laćhimata astarde te aven prinʒarde bute vrămaθar, tha vi lesqo śerutno valo; avere ćhandesθe, na avilinosas kerdo, palutne vaxtesθe, jekh departmènto laqe, kaj jekh andar kodola duj themutne universitète. Kadia sar o ʒeni n-aśti te durărel pes nić zàlaga katar pesqo paśutno, sa kadia nić e korkorrutne selia, naròdură n-aśti te opreʒiven bi jekhe biaćhavipnasqo kontaktosqo and-o intelektuàlo vaj literaturikano umal. Kana le maj laćhe butărne le bare avrutne literaturenqe line pen e maj rajikane altruizmuoça te lien kotor laćhekamipnaça kaj o azbalipen e amare akanutne resimatenqo, aśtisarde te keren kadaja butĭ fèri e dikhale aźukăripnaça, kaj von dena sastesθe penqe originàla kreàcie e magjarikane publikosqe amare magjarikane rivistaqo, savo n-aśti te avel avere ćhandesθe desar jekh pùbliko uće siiklŏvipnaça, xatărel pes, ʒanindoj but ćhibă.

Liindoj anda dikhipen o pùbliko valo (trebaipen) kadale avrutne ideenqo dine amenqe altruizmuoça, na perelas śukar te azbas len andar jekh uniformizàcia vaj andar aver avrutne dikhipnasqe virama; te na maj vakăras kaj si nùmaj jekh aźukăripnasqo rezultàto e komparativone principiosqo amare akanutne ʒantripnasqo: o ʒantrikano butćhibutnipen.

Kadja, amari magjarikani rivìsta, paśal pesqi śerutni ćhib—i magjarikani—avela la vi jekh politikano ander, savo si jekh suro (putardi okàzia): te del avri fèri artìkulură xramosarde kodole panʒe ćhiběnθe liparde opreder. E ćhibă e tikneder nacienqe sine, butvar, avrećhinde andar o baro lumăqo paruvipen vi andar fìzika sostarimata. Avere rigaθe, o heksaglotìzmo (śove ćhiběn□e) d-aśtila te sikavel o seriòzo muj amare rivistaqo. O princìpo e heksaglotizmosqo avela and-o valo e magjarikane literaturaqo andar kodoja kaj, kana si trebutnes, vi ame, khere, □asa palal les□e, sar ekzèmplo, sikavindoj e buxle lumiaqe le mai bare literàra resimata andar amaro them anda ćhibă xatărde, generalosθe, anda aver thema ad-jekh sode po śajalo vòrta ćhand.

Palal kadalenθe, amari rìvista avela la duj śerutne resa, save dikhen o pasìvo vi o akìvo literaturaqo amboldipen dujtone rangosθar, kadja sar kamasas te anavăras la: jekhe rigaθe, o sikavipen anda avrutnipen le maj laćhe kotorenqo andar i magjarikani literatùra, thaj—avere rigaθe, mamujutnes, o sikavipen p-i magjarikani phuv le maj laćhe literaturaqe kotorenqo andar aver thema, palal sar kerela pes o paruvipen kothal vi kathal.

Amare printisarde kotora avena po but xulavde pa śtar grùpe, sar sine kodola:

1. Originàla esèvură, disertàcie (magjiarikane ćhibăθe, tha` vi avere ćhibănθe).
2. Aver disertàcie, krìtike (vi aver kodolenθar).
3. Literàra prezentàcie (and-i magjarikani ćhib pa germanikano umal, and-i magjarikani ćhib vakărdini avere themenθe).
4. Sýmmeikta – Miscellanea (vi aver kodolenθar; maśkar lenθe ginaven pen gavutne gilă, paramićă thaj aver).

Savorre kadala sine resa, save kodola save gele palal o Herder thaj o Goethe—xatiarel pes, vi kana andar aver maśkara—andine len angle bute vriamaθar and-i germanikani literatùra (vi kadja vi o magjàro si te kerel vi vov kaj

jekh dino vaxt, kana kamel te uśtel pes ka-o ućipen pesqe europutne statusosqo; kasave resa, aspiràcie, aśti te aven azbanile baxtăça fèri telal o slogàno "Eötvös."

Kasave princìpură aśti te aven kerde bi te avel peravdo o ʒantripen ka-o stàtuso "ancilla nationis" (and-o valo e naciaqo) vaj te avel palemkerdo and-jekh monothemutnikani khelipnasqi kùkla le ćhavorrenqe. Avere rigaθe, von aśti te aven kerde bi te sigăras amen te naśas palal kosmopolitikane sune vaj te lias amenqe biagorale humanistikane obijektìvură.

Po but, pesθar xatărel pes, kaj amaro zumavipen si jekh xor ʒantrikano butăripen, savo na khelel pesqe e heterogenone resĕnça, dikh sosθar orso vakăripen—savo na-i xor ʒantrikano—ać hel sastes avri. Amari rivìsta si la, faktosθe, jekh korkorro drom: te buxlărel i Evangèlia e Śukaripnasqo.

Kadja, nić na liela pes e generalone ʒantrimatença—save, ać aral, sine andar varesave praktikane resa—tha` dikhela nùma` karing i literatùra, kaj si o dĭ thaj o vilo e narodurenqe: i poèzia vi i filosofìa, i metafìzica, i estètika vi i krìtika, vi po but andar i antropologìa (etnologìe), fi savenqe e literatùre xramosarde avere ćhiběnθe, kodola eksotikane literatùre n-aśti te aven xatărde.

K-aśti te aven azbanile amare xor vi phare ʒantrikane obijektìvură—tha` vi sunenqe—ame aśti te aźukeras amen nùma` kaj jekh but tikno vi alosardo pùbliko, kodolesqe na-i amen sar res te cirdas karing amenθe jekh ginalo pùbliko.

Kaj Kolozsvár, pa 18 dekèmbro e berśesqo 1876.

I redàkcia

3. Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "Lectori Salutem"

[The tensions surrounding the journal within Hungarian culture, the founders' intensive collaboration with their first international contributors, and the emergence of the first multilingual students at the University of Kolozsvár—trained in the comparative perspective of the founders—prompted Brassai and Meltzl to position the journal even more forcefully within a transnational context. As a consequence, the founders changed the journal's main title from Hungarian to Latin—replacing *Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapok* with *Acta Comparationis Litterarum Universarum*—and marked this internal transformation by launching a new series of the journal. A Latin-language introduction symbolically inaugurated this new phase of the periodical. The original essay was published in *Acta Comparationis Litterarum Universarum*, 1879, no. 1., pp. 3–5.]

Vertendi ars haud dubie proxima est illi novae scientiae, quam licet *Scientiam Litterarum Universarum*, nempe inter se comparatarum, appellare. Artis vertendi ("Műfordítás" = "Art de traduire" = "Übersetzungskunst") illiusque novae scientiae summi principes, partim jam mortui, ut Luther, Dryden, Delille, Herder, Goethe, Platen, Mickiewicz, Petőfi, partim auctores etiamnunc viventes, illustrissimi scriptores Germaniae, Angliae, Galliae, Hungariae aliarumque terrarum, dudum sententiam tulerunt de hac nostra quaestione in perpetuum stabilem. Argumentum igitur nostrum, litterarum illarum universarum conjunctio, Goethii illud praeclare dictum "*Weltliteratur*," orbis terrarum sperata et conciliata scientia litterarum, quasi leve simulacrum quoddam obversabatur et usque ad hunc diem obversatur animis litteratorum hominum: nonnulli eorum quidem ut Koberstein et Gervinus, sinistre acceperunt olim hoc simulacrum! Sed ut tandem efficiamus id quod nobis propositum est, ante omnia debemus alias quoque disciplinas et artes colere, modo finitimas ipsi litterarum universarum scientiae. Oppidum capere facile non possis, antequam opera et munimenta, quae illud cingunt, occupaveris. Pari ratione, ut ita dicam, sunt primo loco colenda disciplinarum genera, quae hodie florent: vertendi ars, comparatarum inter sese litterarum historia, linguarum variarum indoles, virtutes, copia, desideria, ut quoad fieri potest, simulacrum illud Goethii ex somnio aliquando producamus ad lucem.

Grammaticam quoque comparatam, deinde Aestheticam disciplinam, Ethnographiam, Psychologiam, Mythologiae vetustissimos fontes, Philosophiae alias plures partes nunquam debebis parvi existimare, si, quod destinatum est, ferire saltern volueris.

Nobis igitur id agendum videtur, ut pedetentim atque innumerabilium annorum intervallo veluti per speculum omnia ea contemplari liceat, quorum hic pressis tantummodo verbis facta est mentio. Neque autem excipimus litteras earum linguarum, quae vulgo mortuae dicuntur, neque illarum, quas Lepsius, illustrissimus Germanorum litteratus homo, "linguas illiteratas" (Illiterate Languages) nominavit (Standard-Alphabet, Ed. II., London & Berlin 1862, p. XVII); receptis tamen adeo etiam illis operibus, quibus continetur poesis illiteratae linguae, quam Lepsii ille liber neglexit: Ciganorum (lingua Rrom). In his quoque versatur imago hominum ingenii. Contra excludimus omnia quae nihil afferunt nisi utilitatem vitae communis, nempe jurisprudentiam in foro versantem, theologiam, medicinae artem, porro istam philologiam scholasticam et grammaticae singularia nihil comparantia studia: ut paucis dicam, exclusimus omnia quaecunque ad pecuniariae rei questum pertinent vel civitatis conservandae causa hic illic excogitantur.

Praeclarissima jam exempla in hoc litterarum latissimo campo omnium populorum confecerunt nostro tempore: Daumer (*Polydora; ein weltpoetisches Liederbuch*), Scherr (*Bildersaal der Weltliteratur*), Minckwitz (*Der Tempel, die Mythologien der vorzüglichsten Culturvölker*), Vapereau (*Dictionnaire universel des Littératures*), atque alii scriptores excellentissimi.

D. G. Morhof (1639–1691) primus—ni fallor—conatus est scribere universarum litterarum históriam (cf. Goedeke, *Grundr.* §. 194) in opere cui inscribitur: "Polyhistor sive de notitia auctorum et rerum commentarii" Lub. 1688–1692.

Nonne igitur consentaneum est, seculo jam (1778–1878) peracto, Herderi illud ingeniosum principium conciliandarum inter sese plurimarum litterarum[76] persequi atque nostrum tandem aliquando facere?... Nostrum autem est: ipsas indoles gentium, ipsas varias linguas earumque litteras colere, et conferre non solum memóriam vel famam illarum, ut Herder et alii fecerunt, qui eum secuti sunt.

Claudiopoli (in Hungária) die XVIII. Decembrii anni MDCCCLVIII.

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "Cititorului, salutare!"
Translated by Bogdan Harhătă (The Romanian Academy, Sextil Pușcariu Institute of Linguistics and Literary History, Cluj-Napoca, bogdan.harhata@unito.it)

Arta traducerii se apropie, fără îndoială, de acea nouă știință pe care o putem numi știința literaturii universale, adică a comparației literaturilor între ele. Reprezentanții cei mai de seamă ai artei traducerii ("Műfordítás" = "Art de traduire" = "Übersetzungskunst") și ai aceste noi științe, atât cei care au murit deja, precum Luther, Dryden, Delille, Herder, Goethe, Platen, Mickiewicz, Petőfi, cât și autori care sunt încă în viață, adică scriitorii cei mai mari din Germania, Anglia, Franța, Ungaria și din alte țări, de multă vreme spun același lucru despre această chestiune. Argumentul nostru e, așadar, că asocierea dintre literaturile lumii, pe care Goethe a numit-o în mod fericit "*Weltliteratur*," știința literelor dorită și iubită de o lume întreagă, e ca o fantasmă diafană care s-a arătat și se arată încă până în zilele noastre sufletului scriitorilor—dar mulți dintre aceștia, precum Koberstein și Gervinus, au înțeles-o greșit în trecut! Pentru a realiza ceea ce ne-am propus, înainte de toate trebuie să cultivăm alte discipline și competențe, în măsura în care se învecinează cu știința literaturii universale în sine: nu vei putea cuceri o cetate, până când nu vei lua în stăpânire zidurile și fortificațiile care o înconjoară. Din acest motiv, ca să spun așa, trebuie cultivate acele discipline care azi sunt înfloritoare: arta traducerii, istoria comparată a literaturilor, natura, calitățile, bogăția și predispozițiile diferitelor limbi, în așa fel încât, în măsura în care se poate, să aducem cândva la lumină acea fantasmă din visul lui Goethe.

Nu trebuie, așadar, niciodată nesocotite gramatica comparată, apoi estetica, etnografia, psihologia, izvoarele cele mai vechi ale mitologiei și celelalte părți ale filozofiei, dacă dorești câtuși de puțin să arăți care e înțelesul [unui text].

Ni se pare, așadar, că trebuie să facem asta, pentru ca, pe îndelete și în decursul multor ani, să putem privi ca într-o oglindă toate lucrurile pe care aici le amintim în puține cuvinte.

Nu excludem literaturile acelor limbi care se numesc de obicei „moarte," nici pe ale acelora pe care Lipsius, marele literat german, le-a numit „limbi fără scriere" (Illiterate Languages) (Standard Alphabet, Ed. II, London & Berlin 1862, p. XVII); ba chiar includem și acele lucrări în care e consemnată poezia limbilor fără scriere, pe care cartea menționată a lui Lipsius nu o înregistrează, și anume poezia romilor (limba Rromani): și în ele se vădește imaginea inteligenței umane. Lăsăm deoparte, dimpotrivă, toate acele lucrări care au ca obiect viața de zi cu zi, adică lucrările de jurisprudență, economie, teologie, medicină, filologie scolastică, precum și studiile de gramatică ne-comparatistă pentru fiecare limbă individuală:pe scurt, excludem toate studiile care sunt considerate a ține de lucruri materiale sau de cultura statului.

În zilele noastre există strălucite exemple din acest domeniu mai larg al literaturii tuturor popoarelor: Daumer (*Polydora; ein weltpoetisches Liederbuch*), Scherr (*Bildersaal der Weltliteratur*), Minckwitz (*Der Tempel, die Mythologien der vorzüglichsten Culturvölker*), Vapereau (*Dictionnaire universel des Littératures*), precum și alți autori de primă calitate.

D.G. Morhof (1639–1961) este primul—dacă nu mă înșel—care a scris o istorie a literaturii universale (cf. Goedeke, Grundr. §. 194), în care găsim mențiunea „polihistor sau însemnări despre faima autorilor și a faptelor lor" Lub. 1688–1692.

Ne punem întrebarea: nu e oportun, așadar, la distanță de un secol (1778–1878), să urmăm geniala idee a lui Herder de a aduce împreună mai multe literaturi și să transformăm rezultatul în literatura noastră comună?.... Punctul nostru de vedere este, însă, acesta: să cultivăm caracterul propriu al națiunilor, deopotrivă cu limbile și literaturile lor corespunzătoare, și nu doar să le conferim o bună memorie și faimă, cum au făcut Herder și cei ce i-au urmat.

Claudiopolis (în Ungaria), 8 decembrie 1858 [1878].

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "Grüße an den Leser!"
Translated by Bogdan Harhătă (The Romanian Academy, Sextil Pușcariu Institute of Linguistics and Literary History, Cluj-Napoca, bogdan.harhata@unito.it)

Die Übersetzungskunst nähert sich zweifellos jener neuen Wissenschaft, die man als Wissenschaft der Universalliteratur bezeichnen kann oder, mit anderen Worten, dem Vergleich von Literaturen untereinander.

76. Herder, "Volkslieder," Leipzig 1778–1779. (2 Vol.); postea: "Stimmen der Völker."

Dasselbe sagen seit langem die bedeutendsten Vertreter der Übersetzungskunst und dieser neuen Wissenschaft ("Műfordítás" = "Art de traduire"), sowohl die bereits Verstorbenen wie Luther, Dryden, Delille, Herder, Goethe, Platen, Mickiewicz und Petőfi als auch die noch lebenden Autoren, das heißt die größten Schriftsteller Deutschlands, Englands, Frankreichs, Ungarns und anderer Länder, zu diesem Thema. Unser Argument lautet daher, dass diese Begegnung der Literaturen, die Goethe treffend als "*Weltliteratur*" bezeichnete—eine von einer ganzen Welt begehrte und geliebte Wissenschaft der Literatur—wie ein durchscheinendes Phantasma ist, das der Seele der Schriftsteller bis heute erschienen ist und noch erscheint—das aber von vielen von ihnen, wie etwa Koberstein und Gervinus, in der Vergangenheit missverstanden wurde! Doch um unser Ziel zu erreichen, müssen wir zunächst andere Disziplinen und Fähigkeiten entwickeln, und zwar insoweit, als sie an die Wissenschaft der Universalliteratur selbst grenzen: man wird eine Stadt erst erobern können, wenn man die Mauern und Befestigungen in Besitz genommen hat, die sie umgeben. Aus diesem Grund müssen sozusagen jene Disziplinen gepflegt werden, die heute florieren: die Kunst des Übersetzens, die vergleichende Literaturgeschichte, zusammen mit dem Wesen, den Eigenschaften, dem Reichtum und den Prädispositionen verschiedener Sprachen, damit wir, soweit möglich, eines Tages dieses Phantasma aus Goethes Traum ans Licht bringen können.

Deshalb dürfen die vergleichende Grammatik, dann die Ästhetik, die Ethnographie, die Psychologie, die ältesten Quellen der Mythologie und andere Teile der Philosophie niemals außer Acht gelassen werden, wenn man auch nur ansatzweise die Bedeutung eines Textes aufzeigen möchte.

Deshalb halten wir es für angebracht, dies zu tun, damit wir in aller Ruhe und über viele Jahre hinweg all die Dinge, die wir hier in wenigen Worten erwähnen, wie in einem Spiegel betrachten können.

Wir schließen weder die Literaturen jener Sprachen aus, die gemeinhin als "tot" bezeichnet werden, noch jene, die Lipsius, der große deutsche Literat, als "ungeschriebene Sprachen" bezeichnete (Standardalphabet, Ed. II, London & Berlin 1862, S. XVII); trotzdem schließen wir sogar jene Werke ein, in denen die Poesie ungeschriebener Sprachen aufgezeichnet ist, die das oben erwähnte Buch von Lipsius nicht aufzeichnet, nämlich die Poesie der Roma (die Rromani-Sprache): auch in ihnen ist das Abbild der menschlichen Intelligenz erkennbar. Wir lassen im Gegenteil alle jene Werke beiseite, die sich auf das alltägliche Leben beziehen, das heißt Werke der Jurisprudenz, Ökonomie, Theologie, Medizin, scholastischen Philologie sowie Studien zur nicht-vergleichenden Grammatik für jede einzelne Sprache: kurz gesagt, wir schließen hier aus diesem Grund alle Studien aus, die sich auf materielle Dinge oder die Kultur des Staates beziehen.

Aus diesem breiteren Feld der Literatur aller Völker gibt es heute hervorragende Beispiele: Daumer ("Polydora"; ein weltpoetisches Liederbuch), Scherr ("Bildersaal der Weltliteratur"), Minckwitz ("Der Tempel, die Mythologien der vorzüglichsten Culturvölker"), Vapereau ("Dictionnaire universal des Littératures") sowie weitere hochkarätige Autoren.

D. G. Morhof (1639–1961) ist—wenn ich mich nicht irre—der erste, der eine Geschichte der Universalliteratur verfasst hat (vgl. Goedeke, Grundr. §. 194), in der wir die über ihn Erwähnung von "Polyhistor oder Notizen über den Ruhm der Autoren und ihre Taten" finden. Lub. 1688–1692.

Wir stellen uns daher die Frage: Ist es nicht angebracht, ein Jahrhundert später (1778–1878) Herders brillanter Idee zu folgen, mehrere Literaturen zusammenzuführen und das Ergebnis in unsere gemeinsame Literatur umzuwandeln?... Unser Standpunkt jedoch ist dieser: den Charakter der Nationen sowie ihre entsprechenden Sprachen und Literaturen zu pflegen und ihnen nicht bloß ein gutes Gedächtnis und Ruhm zu verleihen, wie es Herder, und nach ihm seine Nachkommen, tat.

Claudiopolis (in Ungarn), 18. Dezember 1858 [1878]

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "To the Esteemed Reader"

Translated by T. Szabó Levente (Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca, tszabo.levente@ubbcluj.ro)

The art of translation is undoubtedly closely related to the emerging discipline that may aptly be termed the Science of World Literature. The masters of the art of translation ("Műfordítás" = "Art de traduire" = "Übersetzungskunst") and this nascent science, some of whom are now deceased—such as Luther, Dryden, Delille, Herder, Goethe, Platen, Mickiewicz, and Petőfi—while others remain among the living, including the most illustrious authors of Germany, England, France, Hungary, and other lands, have long pronounced their enduring verdicts on this issue. The topic of our inquiry—the union of universal literatures—reflects Goethe's celebrated concept of *Weltliteratur*, a hoped-for and reconciled science of literature that has lingered as a fleeting ideal in the minds of literary scholars. Yet, certain figures, such as Koberstein and Gervinus, once regarded this vision with scepticism. To achieve what we have set as our goal, it is essential first to cultivate other disciplines and arts closely related to the science of universal literature. Just as one cannot conquer a fortress without first capturing its surrounding works and defences, so too must we prioritize the study of disciplines currently flourishing: the art of translation, the comparative history of literatures, the characteristics, virtues, richness, and limitations of various languages. Only then may we hope to bring Goethe's dreamlike vision into the light of reality.

We must not underestimate comparative grammar, aesthetics, ethnography, psychology, the ancient sources of mythology, or numerous branches of philosophy, for these are indispensable if we are to strike even near the mark of our ultimate aim. Our task, therefore, seems to be to observe, step by step and over innumerable years, through the reflective medium of a mirror, all those matters only briefly alluded to here. We exclude neither the literatures of so-called "dead languages" nor those of what Lepsius, the eminent German scholar, referred to as "illiterate languages" ("ungeschriebene Sprachen") in his *Standard-Alphabet* (2nd edition, London & Berlin, 1862, p. XVII). This includes even poetic works in such languages, which Lepsius's volume neglected—such as the Romani language. For these too reflect the image of human genius. On the contrary, we exclude everything that contributes nothing beyond practical utility to common life: namely, jurisprudence practiced in the courts, theology, the art of medicine, and that scholastic philology or narrowly focused grammatical studies that offer no comparative insights. In short, we exclude all pursuits driven by financial gain or devised solely for the preservation of the state.

Outstanding examples in this vast field of universal literature have already been achieved in our time by figures such as Daumer (*Polydora; ein weltpoetisches Liederbuch*), Scherr (*Bildersaal der Weltliteratur*), Minckwitz (*Der Tempel, die Mythologien der vorzüglichsten Culturvölker*), Vapereau (*Dictionnaire universel des Littératures*), and other distinguished writers.

D.G. Morhof (1639–1691) was, to my knowledge, the first to attempt to write a history of universal literature (cf. Goedeke, *Grundriss*, §194) in his work entitled *Polyhistor sive de notitia auctorum et rerum commentarii* (Lübeck, 1688–1692). Is it not fitting, therefore, in this age (1778–1878), to pursue Herder's ingenious principle of reconciling various literatures and to finally make it our own? Our task, however, is to study and nurture the character of nations, their diverse languages, and their literatures—not merely to memorialize or celebrate them, as Herder and others who followed him did, but to carry this principle further.

Claudiopolis (Hungary), December 18, 1878.

4. Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "Encyclopedia of the Poetry of the World"

[In preparation for the founding of the first international society of comparative literature, the founders of the journal launched a dual initiative—both a monumental enterprise and a methodological experiment—namely, the creation of an encyclopedia that would compile literary works in all the world's languages. The present text represents the first and subsequently reissued call for contributions to this project; it was also circulated as a leaflet, sometimes appended to the journal or to editorial correspondence. Although the encyclopedia was ultimately never completed, numerous submissions were published, and the call attracted new collaborators to the journal. The first appearance of this call in print was in *Acta Comparationis Litterarum Universarum*, 1879, pp. 143–144.]

For a collection, polyglot, or, as far as possible panglot, to be published under the above title we are in search of characteristic specimens hitherto unpublished, if possible: firstly, of all European idioms, secondly, of all the languages of Asia, America, Africa, and Australia. Specimens ought to be accompanied by details as to their source, and by a literal interlinear translation into one of the European languages. — What we ask for is, in the first place, a *popular* song, and at least another short poetic composition, in one of the following idioms: *English; English and Anglo-American Dialects. — Icelandic. —Faroese. —Swedish and Swedish Dialects. — Danish and Danish Dialects. — Dutch and Dutch Dialects — Low German — Frisian — Transylvanian Saxon — Other Low German Dialects — High German.* (Swiss, Alsatian, Bavarian, Austrian, and other H G. Dialects.) — *French. Provençal. Auvergnat. Auch. Foix and other French Dialects. — Italian. Sicilian. Piedmontese, and other Italian Dialects — Spanish. Catalan and other Spanish Dialects. — Portuguese — Rouman[ian] — Romanese* (Rhaeto-Romanic) — *Modern Greek and Dialects — Armenian — Gypsy* (*Roma*) — *Lithuanian — Lettish — Russian — Polish — Bohemian — Bulgarian. — Wendish — Slovenian — Serbian — Croatian — Ruthenian — Ukrainian — Welsh. — Gaelic (Erse) — Irish — Manx — Breton — Cornish — Basque — Albanian: Tosk, und Gheg — Magyar* (Hungarian) — *Turkish — Finnish — Lap — Estonian —*

This list of queries in English, German and French, with the original text of the friendly giver of the information, form in their way interesting documents of the history of *Comparative Literature*, wherefore we beg not to lay them aside without consideration. Even the slightest curiosities about the *folklore* etc. will be most thankfully received.

The remittance *sous bande* is generally sufficient.

To the Editors of the polyglot ACTA COMPARATIONIS LITTERARUM UNIVERSARUM, Ed. Prof. BRASSAI & Prof. MELTZL. *Journal of Comparative Literature in Kolozsvár (Hungary),* Kolozsvár, Dec. 1, 1879

(December 15, 1879.)

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "Enciclopedia poeziei lumii,"

Translated by Rareș Moldovan (Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca, rares.moldovan@ubbcluj.ro)

Pentru alcătuirea unei antologii poliglote sau, pe cât e cu putință, panglote, ce urmează a fi publicată cu titlul

de mai sus, căutăm specimene caracteristice, până acum nedate la tipar, dacă e posibil, după cum urmează: mai întâi, în toate idiomurile Europei, apoi în toate limbile Asiei, Americii, Africii și Australiei. Specimenele vor fi însoțite de detalii privind sursa acestora, precum și de o traducere literală, interliniară, într-o limbă europeană. — Solicităm, în primul rând, un cântec *popular*, iar pe lângă acesta cel puțin o altă scurtă creație poetică, în una din următoarele limbi: *Engleză; Engleză și Dialecte Anglo-Americane. — Islandeză. — Feroeză. — Suedeză și dialecte ale suedezei. — Daneză și dialecte ale danezei. — Olandeză și dialecte ale olandezei. — Germană de jos — Frizonă — Saxona transilvană — Alte dialecte ale germanei de jos — Germană de sus.* (Elvețiană, Alsaciană, Bavareză, Austriacă, și ale dialecte ale germanei de sus.) — *Franceză. Provensală. Auvergnată. Auch. Foix și alte dialecte ale francezei. — Italiană. Siciliană. Piemonteză și alte dialecte ale italienei. — Spaniolă. Catalană și ale dialecte ale spaniolei. — Portugheză — Română — Reto-Romană — Greacă modernă și dialectele — Armeană — Țigănească* (Rroma) — *Lituaniană — Letonă — Rusă — Poloneză — Cehă — Bulgară — Sorabă — Slovenă — Sârbă — Croată — Ruteană — Ucraineană — Galeză. — Galeză (Erse) — Irlandeză — Manx — Bretonă — Cornică — Bască — Albaneză: Tosk și Gheg — Maghiară — Turcă — Finlandeză — Laponă — Estonă —*

Lista propunerilor în engleză, germană și franceză, împreună cu textul original al prietenilor care trimit informația, formează în felul lor documente interesante în istoria *literaturii comparate*, motiv pentru care vă rugăm să nu le lăsați deoparte fără a le lua în considerare. Chiar și cele mai mărunte curiozități despre *folclor* etc. vor fi primite cu recunoștință.

Transmiterea *sous bande* este în general suficientă.

Către redactorii jurnalului poliglot ACTA COMPARATIONIS LITTERARUM UNIVERSARUM, Ed. Prof. BRASSAI & Prof. MELTZL. *Jurnal de Literatură Comparată dela Kolozsvár (Ungaria),* Kolozsvár, Dec. 1, 1879
(15 decembrie, 1879.)

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "Enzyklopädie der Weltdichtung"
Translated by Jakabházi Réka (Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca, reka.jakabhazi@ubbcluj.ro)

Für eine Sammlung – polyglott oder, soweit möglich, panglot –, die unter dem oben genannten Titel veröffentlicht werden soll, suchen wir nach charakteristischen, bisher unveröffentlichten Exemplaren, sofern möglich: erstens von allen europäischen Sprachen, zweitens, von allen Sprachen Asiens, Amerikas, Afrikas und Australiens. Die Beispiele sollten mit einer Quellenangabe und einer wörtlichen Interlinearübersetzung in einer der europäischen Sprachen versehen sein. Was wir verlangen, ist zunächst ein Volkslied und mindestens eine weitere kurze poetische Komposition in einer der folgenden Sprachen: *Englisch; englische und anglo-amerikanische Dialekte — Isländisch — Färöisch, Schwedisch und schwedische Dialekte — Dänisch und dänische Dialekte — Niederländisch und niederländische Dialekte — Niederdeutsch — Friesisch — Siebenbürgisch-Sächsisch — Weitere niederdeutsche Dialekte — Hochdeutsch. (Schweizerisch, Elsässisch, Bayerisch, Österreichisch und weitere hdt. Dialekte) — Französisch, Provençal, Auvergnat, Auch. Foix und weitere französische Dialekte — Italienisch. Sizilianisch. Piemontesisch und weitere italienische Dialekte — Spanisch. Katalanisch und weitere spanische Dialekte — Portugiesisch — Rumänisch — Romanisch (Rätoromanisch) — Neugriechisch und Dialekte — Armenisch — Zigeunerisch (Rrom) — Litauisch — Lettisch — Russisch — Polnisch — Böhmisch — Bulgarisch. — Wendisch — Slowenisch — Serbisch — Kroatisch — Ruthenisch — Ukrainisch — Walisisch — Gälisch (Erse) — Irisch — Manx — Bretonisch — Cornisch — Baskisch — Albanisch: Tosk, und Gheg — Magyar (Ungarisch) — Türkisch — Finnisch — Lappisch — Estnisch —*

Diese Liste von Anfragen in Englisch, Deutsch und Französisch, mit dem Originaltext des freundlichen Auskunftsgebers, stellen auf ihre Weise interessante Dokumente der Geschichte der vergleichenden Literaturwissenschaft dar, weshalb wir darum bitten, sie nicht achtlos beiseitezulegen. Sogar die geringsten Kuriositäten in Bezug auf die Folklore usw. werden dankbar entgegengenommen.

Der Versand *sous bande* ist in der Regel ausreichend.

An die Herausgeber der polyglotten ACTA COMPARATIONIS LITTERARUM UNIVERSARUM, Hrsg. Prof. BRASSAI & Prof. MELTZL. *Zeitschrift für vergleichende Literatur in Klausenburg* (Ungarn), Klausenburg, 1. Dez. 1879 *(15 Dezember 1879.)*

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "I ENCIKLOPEDÌA E LUMIAQI POEZIAQI"
Translated by Gheorghe Sarău (University of Bucharest, sarau_2006@yahoo.com)

Vaś jekh butećhibĕnqo kidipen—vaj, sode si po śajnes, jekh pangloto kidipen teksturenqo—savo te avel dino avri telal o oprutno tìtulo, rodas kasave literàra kotora, bipublikime ʒi avdĭves, te si śajnes: maj anglal, andar savorre europutne idiòmură, and-o dujto śird, andar savorre ćhibă andar i Àsia, Amèrica, Àfrica și Austràlia. E

xramosarde kotora si te aven len paśal lenθe dàte dikhindoj i xaning lenqi vi jekh literàlo aj maśkarlineàro and-jekh andar e europutne ćhibă. — Kodoja so mangas si, maj anglal, jekh gavutni gili vi po xancï jekh aver xarni poetikani kompozìcia, anda jekh andar kadala idiòmură: *o anglikano; e anglikane vi e anglo-amerikane dialèktură. — and-o islandikano idiòmo. — and-o feroèzo. — and-i* švedikani ćhib *vi and-e* švedikane *dialèktură. — and-i danikani* ćhib *vi and-e danikane dialèktură. — and-i holandikani* ćhib *vi and-e holandikane dialèktură — and-i telutni germanikani* ćhib *— and-i frizonikani* ćhib *— and-o saksonikano transilvanikano idiòmo — and-e aver dialèktură e telutne germanikane* ćhibăqe *— and-e Oprutne Germanikane dialèktură (and-e* švedikano*, alsaćianikano, bavarezikano, austrikano dialèktură vi avere dialekturenθe andar i Oprutni Germania.) — and-e* ćhibă *francuzikani, provensalikani, anda auvergnikano, auchikano. foiksikano vi and-aver francuzikane dialèktură.— And-i italianikani* ćhib*, and-o sicilianikano, piemontezikano vi and-aver italikane dialèktură — i hispanikani* ćhib*. And-o katalàno vi and-aver hispanikane dialèktură. — i portugalikani* ćhib *— i rumunikani* ćhib *— i reto-romanikani — i akanutni grekikani* ćhibă *aj pesqe dialèktură — i armenikani — i cìganikani* ćhib *(i rromani) — i lituanikani — i letonikani — i rusikani — i polonikani — i boemikani* ćhib *(*ćehikani*) — i bulgarikani — e wendiśikane* ćhibă *[e luzacianikano (sorabikano) aj o polabikano idiòmură] — i slovenikani — i sebikani — i kroatikani — i rutenikani — i ukrainikani — i galeza — i skocikani gèlika — i irlandikani* ćhib *— i galikani manks — i retonikani — i kornikani — i baskikani — i* śiptarikani *(albanikani) — toskikano thaj gegikano idiòmură — i magjarikani — i horahani (turkikani) — i finlandikani — laponikani — i estonikani —*

Kadaja pućhimatenqi lìsta and-e anglikani, germanikani aj francuzikani ćhibă, jekhethanes e originalone tekstoça e informacienqo amalikane traditoresqo, keren, varsar, interesànta dokumèntură dikhindoj i istòria e komparativone literaturaqi, aj kadja, mangas tumen te na mukhen la rigaθe bi te lien la anda dikhipen. Vi le maj tikne na but maladile bută andar o folklòrro thaj aver avena line bare lośaça.

O bićhalipen *"sous bande*," generalosθe, aresel:

Karing e editòrură e butećhiběnqi rivistaqe ACTA COMPARATIONIS LITTERARUM UNIVERSARUM, *Edìtorură*: Prof. BRASSAI & Prof. MELTZL.

I rivìsta vaś i komparatìvo literatùra andar o Kòloźvar (i Ungrìa) – Journal of Comparative Literature in Kolozsvár (Ungaria),

kaj Kolozsvár, pa 1 dek. 1879 (*15 dek. 1879*)

Sámuel Brassai – Hugo Meltzl, "A világ költészetének enciklopédiája"
Translated by T. Szabó Levente (Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca, tszabo.levente@ubbcluj.ro)

Ilyen címmel megjelenő többnyelvű, s amennyire lehetséges, minden nyelvet magában foglaló gyűjteménybe keresünk jellegzetes, lehetőleg eddig kiadatlan költői szemelvényeket elsősorban bármely európai, másodsorban pedig Ázsia, Amerika, Afrika és Ausztrália nyelvein. A beküldött szemelvényeket kísérje forrásuk pontos megjelölése, valamint egy szó szerinti, sorközi fordítás valamelyik európai nyelven. Mindenekelőtt népdalt kérünk, továbbá legalább egy másik rövid költői művet az alábbi nyelvek egyikén: *angol; angol és amerikai angol nyelvjárások — izlandi — feröeri — svéd és svéd nyelvjárások — dán és dán nyelvjárások — holland és holland nyelvjárások — alsónémet — fríz — erdélyi szász —más alnémet nyelvjárások — felnémet nyelvváltozatok* (svájci, elzászi, bajor, osztrák és más felnémet nyelvjárások) *— francia. provanszál, auvergnat-i dialektus, auch-i, foix-i és más francia nyelvjárások — olasz, szicíliai, piemonti és más olasz nyelvjárások — spanyol, katalán és más spanyol nyelvjárások — portugál — román — rumancs és rétoromán — újgörög és nyelvjárásai — örmény — romani — litván — lett — orosz — lengyel — cseh — bolgár — vend — szlovén — szerb — horvát — rutén — ukrán — walesi — gael — ír — manx — breton — korni — baszk — albán: toszk és gég — magyar — török — finn — lapp — észt*.

Az angol, német vagy francia nyelvű üzenetek, valamint a hozzájuk kapcsolódó eredeti szövegek az összehasonlító irodalomtudomány értékes dokumentumai, ezért kérjük, ne tekintsék jelentéktelennek őket. Még a folklórhoz stb. kapcsolódó legapróbb jellegzetességeket is hálásan fogadjuk.

A küldeményeket elegendő keresztkötéssel (*sous-bande*) postázni: *a többnyelvű* ACTA COMPARATIONIS LITTERARUM UNIVERSARUM *szerkesztőségének*, Prof. Brassai és Prof. Meltzl *szerkesztők részére*.

Az összehasonlító irodalomtudomány folyóirata. Kolozsvár, 1879. december 1. *(1879. december 15.)*

5. Hugo Meltzl "La réforme litteraire en Europe. Quelques observations à propos de l'ouverture du Congrès littéraire international à Paris en juin 1878." Clausenbourg. Journal de littérature comparée

Imprimerie de l'Université royale. 1878.

[The first international literary congress was organized in the context of the 1878 Paris World's Fair. Congresses

devoted to various disciplines were a natural component of nineteenth-century world exhibitions and served as models for the organization of national exhibitions. The inaugural international congress generated significant anticipation, with numerous countries sending delegates; however, few participants ultimately agreed entirely with the principles proposed by the French organizers. These principles reflected the dissatisfaction of successful French authors regarding the lack of universal copyright regulations and international agreements, which resulted in inadequate remuneration for their works abroad. Many countries feared that the establishment of a global regulatory framework would impose disproportionate burdens on the various parties involved. Meltzl perceived the congress—presided over by Ivan Sergeyevich Turgenev and held under the patronage of Victor Hugo—as emblematic of the growing commercialization of global literary life. From the standpoint of the comparative literary ideal he championed, he offered not only a critique of the congress itself but also a far-reaching critique of global literary capitalism. This critique was articulated in his essay, originally published in two parts in *Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapok* (*Acta Comparationis Litterarum Universarum*) in 1878 (pp. 652–660, 678–688). He reprinted this significant essay in the journal's *Fontes* series.]

> "...élever le niveau des idées, rapprocher les intelligences, connaître d'aussi près que possible la vérité, instruire ses semblables, quel plus noble but!" – *Mr. BARDOUX (Dans son discours du 28 avril 1878).*

Les grandes foires modernes qu'on appelle expositions universelles, sont très instructives sans doute, surtout quand on ne les répète pas trop souvent. Mais en général, elles sont surtaxées, comme toutes les choses modernes et nouvelles; et elles le sont avec tous leurs appendices stéréotypés, comme les expositions artistiques, les congrès scientifiques, littéraires, etc. L'exposition de Paris de 1878 est la première qui ait son grand Congrès littéraire international, ouvert le 12 juin. Malheureusement, l'ouverture de ce Congrès nous a déjà informés qu'il ne fera nulle exception à la règle ci-dessus mentionnée.

On a souvent comparé les expositions aux jeux olympiques de la Grèce. Quelle audace! Dans nos réunions modernes, il ne se manifeste que le simple utilitarisme; nos entrevues sont sans doute plus grandioses, mais elles ne le sont que d'un certain côté, du côté ethnographique et polyglotte; et c'est précisément ce côté qui attire aujourd'hui, en général, les moindres regards. Dans toutes nos réunions règne le principe du mercantilisme; la déesse de la beauté et les muses en sont absentes. Avez-vous vu à l'exposition de Vienne en 1873 les glaciers de coton, les grottes de pelotons de fil, ou le buste colossal de cire rouge d'Espagne représentant le portrait de notre empereur et roi, ou la statuette italienne d'un enfant pleurnicheur, toujours entourée d'une foule de personnes adultes?—Telles sont nos beautés modernes. Et ces bizarres et même abominables petites choses-là, dont il y avait des milliers à l'exposition de Vienne, nous semblent des signes fort caractéristiques de notre culture moderne. Quant à l'exposition des idées nouvelles, des tendances amélioratives du domaine de la littérature, se manifestant surtout dans de pareilles occasions, ne faut-il pas y voir la même apparition? Les congrès scientifiques, littéraires, etc. sont-ils moins riches en bizarreries, en médiocrités et trivialités, aussitôt qu'ils dépassent la ligne du simple utilitarisme, ayant en vue l'élévation à des régions plus hautes? ...Oui, nos expositions universelles modernes sont des choses utiles, peut-être très utiles — mais rien de plus. On pourrait les appeler un *Simmelsammelsurium* de pièces rares, de curiosités d'amateurs; bref, des productions qui ne s'élèvent jamais au-dessus du niveau de l'indigence ordinaire et quotidienne. Et les idées exposées et proposées dans nos congrès internationaux?... Elles correspondent strictement à cet esprit dissipé, pauvre; montrant toute l'infériorité de la culture moderne pseudo-esthétique, qui n'est supportable qu'autant qu'il se borne aux *Anas* d'un amateur, ou plus souvent d'un casanier.[77] (C'est la peinture qui fait aujourd'hui entre tous les arts le plus grand bruit—excepté peut-être la musique. Quant à l'exposition de Paris, je trouve dans Frédéric Pecht, "Deutsche (!) Briefe über die Pariser Weltausstellung"—*Allgemeine Zeitung* 18. Mai—un jugement conforme au mien: "Diese Kunst ist ja noch viel mehr eine pariserische, als französische, auf ein Publikum von reichen Fremden, raffinierten Amateurs und elegante Salons berechnet. Sie ist alles eher als religiös, wie viele fromm kokettierende Heilige sie auch male etc."—Parmi les artistes français modernes, aucun n'est si propre à servir d'exemple au pseudo-esthétique que G. Doré, par ses xylographies, connu aussi comme dévastateur des forêts. Son grand trait, fendant l'air en sifflant, dans son Coleridge illustré, ne laisse pas reposer l'esprit de l'immortel auteur du Laocoon. Chose piquante, c'est que Doré est aussi l'inventeur d'une race sémitique toute nouvelle. Il a étudié, comme on sait, certaines tribus des Kabyles de l'Algérie. Mais il n'a pas consideré, que ces tribus, d'une taille au dessus de l'ordinaire qu'il a prises pour modèles, ne sont évidemment que

77. Quant à la théorie pseudo-esthétique, lisez dans un des plus répandus et des plus grands journaux illustrés du monde, dans l'Illustr. Zeit (Leipzig; Juin 1878; rubrique: "Moden.") cette phrase: "Zu viel Aufrichtigkeit ist ebenso schlimm, wenn nicht schlimmer als Falschheit."

des—restes des Vandales et d'autres peuples germaniques.)

Qu'on n'accuse pas de morosités nos observations faites avec tranquillité et justice. Oui, mes chers faiseurs de progrès, peut-être branlant vos têtes et souriant de cette manière assez connue; vous qui demeurez le plus souvent dans les rédactions de nos grands journaux européens, bien rentés; est-ce que vous avez écouté par exemple la voix de l'un des vôtres?

> "Le temps présent est, pour la littérature, un temps de lassitude et d'indigence. Je ne veux pas dire qu'on écrit moins que par le passé: jamais peut-être on n'a fait ni vendu plus de livres. Mais cette activité n'est qu'apparente; elle ne répond pas à un mouvement profond et fécond des esprits. Parcourez le monde des lettres, vous êtes frappé de la langueur qui domine partout. Nul enthousiasme, nulle foi, nulle invention, rien de neuf ni de jeune, pas une idée dans l'air; pas une école qui se fonde, pas une doctrine que l'on prêche, pas un problème que l'on discute, j'allais dire pas même une utopie! etc." Bérard Varagnac. (*Journal des Débats*, no. du 7 mars 1877).

Le Congrès international de 1878, organisé par la Société des gens de lettres à Paris, en s'ouvrant le 10, 12 juin, s'est constitué en trois commissions; dont la première, selon le *Journal des Débats* du 13 juin, s'occupera: "du droit de propriété littéraire"; la seconde: "de la reproduction, traduction et des conventions diplomatiques"; la troisième: "des associations et des institutions tendant à améliorer le sort des gens de lettres." On voit que les trois commissions ne s'occuperont que de questions purement administratives et juridiques, qui ont tant d'affinité qu'on pourrait les appeler presque identiques.

Qu'on nous permette de raconter ici une jolie anecdote, qui nous vient à l'idée. Une fois Dieu dit à un pauvre compagnon allemand: "Eh bien, mon cher fils, je te donne trois choix à faire. Penses-y." Le pauvre diable se mit à réfléchir et demanda: "premièrement—beaucoup d'argent pour avoir beaucoup de bière à boire ; deuxièmement: une énorme quantité de bière !" Puis—hésitant, pendant que Dieu fixait ses regards sur lui—il dit enfin: "encore un peu de bière."... Qu'on nous pardonne, si nous croyons voir dans les trois commissions du Congrès littéraire trois commissions servant toutes les trois à un seul but, au même but: à l'amélioration matérielle des gens de lettres.

La base d'un sain travail spirituel est sans doute d'une espèce matérielle. C'est le cerveau chez nous, qui demande et qui mange son pain. Mais est-il vrai que la Réforme littéraire en Europe, dont peut s'occuper le premier grand Congrès littéraire international, n'aurait rien à réformer que l'unique situation pécuniaire? C'est en effet plus que l'utilitarisme prédit; c'est la coupe mortelle de l'idéal de la poésie, comme de la littérature κατ' ἐξοχήν. On pourrait nous dire que les buts intellectuels sont compris *implicitement* dans les trois points réels des trois commissions, qui n'en sont en vérité qu'une seule. Mais cette sortie serait justement le vrai utilitarisme, qui ne jugerait pas les intérêts intellectuels dignes d'être simplement mentionnés même dans les thèses fondamentales ou les articles principaux d'un programme. Nous ne croyons pas qu'un congrès littéraire, même un congrès comme celui en question, puisse "élever le niveau des idées" avec un tel programme matériel, trinitaire à son insu.

Mais à quel titre exigeons-nous ici qu'un congrès à Paris se compose un programme conforme à notre idéal d'un institut littéraire universel ou comparatif? Qu'est-ce que l'ideal à chercher en général dans une exposition universelle, oú chacun vaque à ses affaires?... Nous n'avons pas le droit d'avancer des opinions, surtout négatives; attendons donc la fin du congrès, en espérant les meilleurs résultats, quoique le programme semble être manqué.

Il vaut mieux, nous croyons, nous occuper ici un peu plus de maximes positives. Tout le monde, surtout le monde des gens de lettres, sait bien que la littérature moderne, en général, a des besoins urgents; mais nous croyons que l'on ne cherche pas le mal là où on le trouverait; il nous semble même que l'on confond les moyens avec le but, selon le mot de Goethe: "Les hommes se trompent eux-mêmes et les autres en prenant le moyen pour le but: de sorte, que par le trop d'activité rien ne se fait; ou bien que tout se fait de travers." (*Sprüche, herausg. v. G. von Loeper II.*) En effet, c'est l'erreur capitale aussi dans notre domaine littéraire, cette erreur très vieille, dont nous supportons maintenant les conséquences naturelles. L'unique but de toute littérature, littérature des livres ou littérature des gazettes, n'est qu'un but idéal; c'est-à-dire : dans les sciences et les lettres, l'idée du vrai; dans les arts, l'idée du beau. (Quant à l'idée du bon, dans la littérature, elle est trop sublime pour nous faibles mottes de terre et ne doit être réservée qu'à la vie pratique.) Mais dans notre époque, une littérature périodique a pris origine, dont personne n'aurait auguré l'énorme quantité de produits. Le nombre des journaux quotidiens est si grandiose dans la littérature de tous les peuples européens que la qualité en est fort altérée et que la masse exorbitante même s'est embrouillée dans le *struggle for life* le plus véhément et le plus ardent. *Hinc illae lacrimae!*

Le vieux et vénérable but, noble et idéal, de la littérature périodique d'autrefois—presque personne ne le connaît; ses moyens, les biens, l'argent,—voilà notre but moderne littéraire, l'unique but dont on s'occupe maintenant. C'est la confusion des moyens avec le but qui a fait former au congrès son programme trinitaire. Mais, ci-contre, quel sera la vrai remède? Quel sera le vrai remède? Quel conseil donner pour ne pas s'éloigner du vrai but? Sans doute

celui-ci: Diminuer la quantité des productions quotidiennes pour améliorer la qualité qui fait défaut. Mais comment diminuer cette quantité énorme de gazettes? Améliorez la qualité de vos publications et la quantité en diminuera par elle-même. La qualité de cette littérature serait-elle donc si pauvre qu'elle pût être l'objet d'améliorations? Cette littérature, dont la *Gartenlaube*, journal populaire de famille le plus répandu du monde, dit: "die grösste und umfassendste Fortbildungsschule der Nation: die Tagespresse" (1869, p. 76), est-elle donc d'une qualité si inférieure?... Si nous n'étions pas obligés de ménager l'espace, nous illustrerions cette hardiesse de la *Gartenlaube*: d'appeler école de nation notre presse quotidienne, qui ne sert qu'à l'utilitarisme ordinaire. Quant au reste de la littérature périodique, qui sert à de certaines branches scientifiques, littéraires, critiques, en général ne paraissant pas tous les jours, elle doit être trop exclusive pour pouvoir représenter une école du peuple. Voulez-vous donc avoir, parmi les écrivains classiques populaires, aussi une école des ouvrages périodiques? Eh bien! ne prenez pour base de vos entreprises que la qualitative, comme les grands écrivains populaires, et non pas la quantitative; en un mot: servez l'idéal et non pas le mammon. Vous autres, qui voulez *make money* à toute force, quittez la plume! Montez sur le vaisseau marchand! Nous avons une opinion si élevée de l'état des vrais gens de lettres que nous croyons qu'il n'y aurait pas cent hommes dans toute l'Europe qui se sentiraient de la vocation pour notre idéal d'une gazette; tandis que nous possédons aujourd'hui quelques milliers de journalistes. Le vrai journalisme ne doit pas être un métier, comme il l'est en général de nos jours. On peut écrire même sur les petites affaires, les plus ordinaires, journellement, des choses bien grandes, *sub specie aeternitatis*, si on—le peut. Ainsi ont écrit nos grands maîtres des littératures européennes: les Montaigne, les Voltaire, les Lichtenberg, les Moeser, les Chamfort, les Lessing, les Petőfi. Un homme qui veut "instruire ses semblables" doit être en état de "connaître d'aussi près que possible la vérité." Un tel homme doit avoir la conscience de sa mission jusqu'au point de dire et écrire tout net la vérité, même au péril de sa vie! Or, regardez nos journaux les plus grands, les plus renommés de l'Europe, combien en pourrez-vous énumérer, dont les tendances privées et même (directement ou indirectement) *payées* ne sont pas un secret public?[78]

Aurez-vous maintenant le courage d'apostropher avec la *Gartenlaube* un tel tissu de mensonges, une telle fable convenue et même—de pattes graissées: "l'école de la nation"? Ah, cette littérature périodique pourrait être une école, même une école haute; mais elle ne l'est pas encore; elle est fort loin de l'être; elle pourrait l'être, si elle remontait à son origine, servant les buts intellectuels, idéals...Mais peut-on prendre en mal les égarements d'une branche si jeune? La littérature périodique de ce genre journalier, n'existant que depuis quelques dizaines d'années, étant le moins développée des genres périodiques, ne le méprisez pas, parce qu'il fait encore l'enfant, ou plutôt déjà—le marjolet de la littérature. Qu'on ne nous accuse pas ici de rigorisme, si nous citons encore une fois un journaliste, cette fois un de l'Allemagne. W. Marr (de Hambourg) dans ses: "Lettres sur le Journalisme moderne," dans la *Politik* de Prague, va plus loin que nous, en disant (selon l'œuvre, pro domo, de Sacher-Masoch, titrée: "Sur la valeur de la critique," 1873): "Rund beraus gesagt, wir heucheln, wir lügen, wir stehlen, aus Trägheit, Eitelkeit und Gewinnsucht, und der dumme Pöbel redet von "Marschiullen der Presse," wo er die Worte "Jobber u. dgl. gebrauchen sollte, etc." Nous laisserons cette phrase dans son texte, ajoutant seulement que même le "Pöbel" d'aujourd'hui n'est plus aussi sot que les journalistes le croiraient ; ce n'est que le besoin pratique qui le force à lire son journal quotidien—tout en le méprisant.

Notre maxime positive est sans doute un peu trop générale. Il faudrait énumérer des détails servant à la Réforme littéraire en Europe. Notre espace trop restreint nous force à nous borner à ce sujet à quelques observations éparses : Quant aux affaires administratives, il est, avant tout, remarquable que nos journaux modernes aient mal saisi le mot de Goethe : "Qui apporte beaucoup, aura quelque chose pour chacun." (*Wer Vieles bringt, wird Manchem Etwas bringen.*) Ils apportent beaucoup et ne donnent très souvent rien. Un journal coupe les nouvelles et autres choses de l'autre. Quand on est forcé de lire les gazettes, même les Revues des divers pays de l'Europe, on est choqué de trouver la même histoire triviale, les mêmes maux, les mêmes facéties, mot pour mot, dans tous les journaux; malgré soi on se demande pourquoi ces journaux-là ne se réunissent pas pour conclure un véritable marché, d'autant plus que leur marché existe déjà de fait? Ce principe des faits accomplis, qui règne partout dans le monde des journalistes, est en général un de leurs plus grands défauts, surtout lorsqu'il s'étend jusqu'au domaine de la critique.

Ainsi notre presse moderne est déjà sur le point d'être un facteur d'abâtardissement, un phénomène d'une anticulture spécialement moderne. Qu'on nous dispense de donner des exemples ou d'autres détails. Jamais nos journaux modernes et même nos Revues n'osent être des individus; non, ils représentent la masse, l'uniformité. C'est plus commode sans doute, plus productif et plus utile. Pour observer son uniformité et ses tendances utilitaires, le journalisme hasarde tout. Il est aussi souvent ridicule que brutal, pour dire nettement la vérité. Quel

78. Chose naturelle. Le journalisme appartient à cette puissance trinitaire, la plus grande du monde, selon le mot de *Chamfort*. (Ed. Stahl p. 101.) "Trois puissances gouvernent les hommes: le fer, l'or et l'opinion; et quand le despotisme a lui-même détruit cette dernière; il ne tarde pas à perdre les deux autres."

tort n'a pas déjà occasionné cette autorité présomptueuse des gazettes à la littérature des divers peuples; les peuples ont payé et continuent à payer ce tort. Avec cette finesse assez connue dans tous les cercles littéraires, le journalisme moderne ne considère nulle œuvre, nulle publication littéraire, quand l'ouvrage ou son auteur, ou même son éditeur ne lui conviennent pas.

Mais le directeur de gazette a accepté l'exemplaire que lui a envoyé l'auteur ou le libraire. Peu importe ; le directeur lit l'ouvrage, il lui plaît, il le garde et le marque même de son timbre et de son nom; puis—se tait. L'auteur réclame son œuvre; le directeur—se tait; il le réclame encore—toujours même silence. L'auteur fatigué le fait enfin réclamer par son éditeur; le directeur daignera alors peut-être mentionner l'ouvrage dans quelques lignes; et encore ne le fera-t-il que pour—épancher son cœur. Quel est l'écrivain moderne, qui ne saurait énumérer des milliers de cas semblables qu'il connaît par propre expérience?.... Et une littérature, fixée par cette manière de voir et d'agir, prétend être "école de la nation"? Vous m'opposerez peut-être, que ce sont seulement les petits journaux ; mais nous, de notre part, nous garderons ici le silence sur des détails piquants de Paris, Londres, Berlin, etc., que nous considérons comme des choses personnelles, qu'on trouve, du reste, mentionnées dans l'ouvrage cité de Mr. Sacher-Masoch et dans d'autres publications semblables.[79] Tout le monde, même le monde des *neufs*, connaît fort bien cette critique officielle des journaux à laquelle, dans notre époque, nous devons certaines maladies littéraires du jour, dont vit toute cette littérature à la minute. Cette littérature à la minute ou à la mode est le parasite de toute bonne société et surtout de la vraie littérature, qui est ainsi empêchée de s'élever. Vous n'avez donc pas raison, grandes nations, de plaindre si lamentablement les pirates de votre littérature à la minute, traducteurs incompétents à l'étranger. Ce sont ces étrangers mêmes qui importent cette littérature légère; ce sont eux que vous devez plaindre.[80]

C'est la même *aberration,* qui est le nœud aussi d'une autre grande faute de notre journalisme. La littérature périodique moderne, si énormément répandue, mais s'arrêtant à l'utilitarisme, pourrait être néanmoins le plus vénérable représentant d'un facteur moderne, dont le nom a été inventé à la fin du 18ième siècle par ce même Bentham qui a créé l'utilitarisme: du facteur de l'*internationalité*. Oui, cette internationalité utilitaire, (mais non pas dans le sens vulgaire,) est une des plus intéressantes et des plus importantes tâches de notre temps; c'est la seule possibilité: *d'élever le niveau des idées, rapprocher les intelligences*. Les grandes pensées ne sont pas le privilège des grandes nations et, en général, d'aucune nation; elles ne sont le privilège que des grands cœurs, — et le grand cœur parvient partout chez tous les peuples, selon les caprices du sort:

"ἄναξ ἀλαθείας εἴ τινος παρεδόθη νόησις,
οὐδὲς ἔχει τόπον ἀγνώμονος δυνάμεως."

(Eurip. Fragm. incert. XIX, Dind.)

La France d'aujourd'hui ne peut que sourire, en lisant cette thèse connue, écrite si sérieusement à un écrivain classique, dans le cabinet de Napoléon I., le 8 octobre 1810, à l'occasion de l'affaire de Mme. de Staël : "Et nous n'en sommes pas encore réduits à chercher des modèles dans les peuples que vous admirez." Nos journaux d'aujourd'hui, en général, ne pourraient pas écrire une pareille phrase; mais ce même esprit d'épiciers règne encore parmi eux. Ce serait un appât très piquant pour les gourmands de la littérature, de faire une anthologie des phrases patriotiques, extraite des plus grands journaux européens. Cette anthologie, nous ne sommes pas appelés à l'écrire; mais elle serait propre à convaincre tous les penseurs de l'Europe, que notre journalisme moderne est le tâte-poule de sa nationalité. Le journalisme moderne ne laisse pas détrousser sans souci la voile de son peuple; il anime toujours sa nation. En pareilles occasions il se manifeste souvent des choses vraiment singulières: on est parvenu à réaliser un phénomène unique, inconnu aux siècles passés. Les diverses nations de l'Europe, et surtout les grandes, se haïssent, et elles se haïssent comme nations, s'observant avec la plus grande méfiance, oubliant qu'une nation n'est qu'une simple abstraction, un simple mot, que haïr, aimer ou louer n'est qu'une marotte ridicule, pouvant être bien souvent dangereuse pour les choses concrètes; (comme en général toutes les marottes théoriques, aussitôt que nous les faisons passer dans le domaine pratique.)

On ne saurait pas dire qu'une nation soit inférieure à une autre. Est-ce que, par exemple, les cannibales nous seraient inférieurs, ou plus pauvres que nous?... Certainement non, mon sceptique ami; ils nous surpassent même, nous autres Européens, qui savons nous entretuer, les uns les autres, avec tout le raffinement de nos

79. Cf. Dr. A. Jung. "Die Reclame, die Mystification u. das Todschweigen." (Dr. Contzen Deutsche Wochenschrift II. 14.)

80. La littérature à la mode est la protégée du public; mais elle ne l'est que faute de mieux; tout lui réussit seulement parce que la vraie littérature, pour sa part, est, par instinct, trop discrète et trop—orgueilleuse pour faire comme cette espèce d'hommes flagornant, fraternisant partout, charmant tout le monde. Ainsi, cette littérature à la mode, si répandue dans tout le monde et si bien rentée, traduite dans toutes les langues étrangères, n'est-elle pas le parasite de la vraie littérature ou le pirate des intérêts de l'idéalisme? Peut-elle donc à bon droit s'indigner des traductions incompétentes?
Wie gewonnen,
So zerronnen.
dit le proverbe allemand.

torpédos, Krupps, etc., nous ruiner mutuellement par l'usure la plus effrontée. Ah! le tomahawk des sauvages est un instrument bien plus chrétien que la mitrailleuse européenne; voire même le "Zündnadelgewehr!"[81]

Cet aberration se trouve aussi dans toutes nos grandes Revues. Chacune veut sauver sa nation particulière, souvent même en simulant des dangers imaginaires; comme si un brave nageur n'allait se baigner que—pour crier au secours. C'est ainsi que, non seulement les lettres et les arts, mais même les sciences modernes, se tourmentent pour la devise: *in majorem nationis gloriam*; sans avoir la conscience de cette autre devise, plus élevée: *in majorem caritatis gloriam*. Les petits faibles des vieilles standard-œuvres, comme la grandiose grammaire allemande de Ja[c]ques Grimm, nous les voyons caricaturés dans les mains de la jeune génération. Même le très-savante professeur de l'université de Berlin, W. Scherer, écrivant une préface à la nouvelle (2.) édition (de 1870), nous fournit un exemple en se réfugiant derrière le mur d'un *Aavvôetov* doublé et d'une *Avaepoqà* triplée pour masquer ses paroles en l'air (p. XXII.) Dies Wissenschaft ist gebaut auf das reinste, edelste, heiligste Gefühl, das einen Menschen erfüllen kann, auf die Liebe zu der geistigen Gemeinschaft, der er entstammt, auf die Liebe zu seiner Nation. Quand un poète ou un artiste veut nous faire accroire, que l'amour de la patrie est le sentiment le plus pur, le plus noble, même "le plus saint" — à la bonne heure, nous en sommes enthousiasmés : c'est sa vocation. Mais ni le savant ni le journaliste ne doivent être poètes dans ce sens-là. Et surtout le savant ne doit pas prétendre mieux savoir que l'apôtre St. Paul dans son hymne grandiose sur la chrétienne *ἀγάπη* (I Cor. 13): quel serait le sentiment "le plus saint." Mais que prouve en général cette *ἀγαπή* à notre décennium si "progressé," le décennium de Thomas Alexander et de l'infaillibilité; de l'oukase du ministère des affaires intérieures de Russie (Ressort de censure) du 16 mai 1876 pour extirper la langue de la littérature des Ruthènes; des brochures allemandes sur la démence prêtée à un Luther, un Richard Wagner, et (par un professeur de l'Université de Dorpat) aussi à Schopenhauer. Nous ne voulons pas dénigrer notre huitième décennium, qui est aussi l'époque de l'Union des postes, de la convention de Genève, du téléphone, etc. Mais nous ne sommes pas les seuls à ne pas l'avoir en grande estime. Nous citons une autorité comme Madame Dora d'Istria, la princesse Hélène Ghica, la plus fine observatrice, (dans *La Poésie des Ottomans*, 42 éd., Paris, Maisonneuve, 1877, p. IX): "Nous vivons en effet dans une époque fort peu littéraire, et l'Europe livrée aux haines des partis, aux luttes des races, n'attache qu'une médiocre importance aux questions qui semblaient, il y a quelques années, capables d'occuper tous les esprits cultivés."[82] Les plus grands défenseurs de l'honneur national (qui n'est pour la plupart qu'imaginaire,) ne sont que ceux, qui, faute d'un caractère individuel, voudraient se procurer une réputation par ce chemin, qui n'est pas inusité. Et où est-ce que demeurent la plupart de ces ingénieux martyrs patriotes? Dans les bureaux de nos gazettes modernes. Les banqueroutiers littéraires avec leurs esprits faillis ou leur cœur blasé, n'étant plus en état de remplir leurs devoirs intellectuels d'hommes, se sont fait directeurs ou collaborateurs de gazettes, ou grands patriotes, pour se tromper d'abord eux-mêmes et mystifier les autres, en leur faisant digérer force tirades nationales, ressemblant aux billets de change, qui n'ont plus cours que dans la foule crédule. Notre journalisme moderne ferait un acte méritoire, s'il détrompait enfin les masses égarées, en les informant au moins qu'il y a deux sortes de patriotisme, fort hétérogènes : l'*extérieur* et l'*intérieur*. Le patriotisme intérieur, l'unique vrai patriotisme, ne devient actif que dans des cas extraordinaires, tandis que le patriotisme extérieur est toujours ostensible; selon la devise allemande

Korn und Kern
Versteckt sich gern;
Heu und Spreu
Kennt keine Scheu.

Quant à nous, nous saurions aussi précisément trois choses capitales, ne se rapportant pas exclusivement à la littérature périodique; trois questions relatives en général à nos littératures européennes; attendant les réformes urgentes des trois commissions internationales de l'avenir. Quelle immense quantité, quel embarras d'affaires! On devrait réformer:

1. Les relations de l'auteur avec le public.
2. Les relations de l'auteur avec l'éditeur.
3. Les relations de l'éditeur avec le public.

Il y aurait aussi une quatrième grande question; ce sont les relations de *l'auteur avec l'auteur*; c'est-à-dire, la réforme de l'état intellectuel et moral des écrivains mêmes. Mais cette question est trop intime et délicate pour se laisser traiter par des Congrès publics.

81. On ne peut haïr que certains individus d'une autre nation; quand on parle désavantageusement d'une nation entière, ça veut dire qu'on cherche un prétexte pour ne pas avouer sa haine individuelle.

82. Voyez aussi Leopardi dans son dialogue *Tristan et son ami* (de 1834!) sur: "nos livres modernes, qu'on écrit aujourd'hui, en général, dans bien moins de temps qu'il faut pour les lire." – Sur l'internationalité, voyez dans le *Times* d'avril 1875, le toast du comte Beust qu'il a porté au banquet des gens de lettres à Londres.

Ces trois grands points d'interrogation, comme on les traite, comme ils existent aujourd'hui, ne sont qu'un labyrinthe d'usances invétérées, de marottes bornées, et bien plus très souvent un abominable tissu de mensonges. Pour n'en donner que peu de détails, à cause de notre manque d'espace, nous mentionnerons, relativement à notre première question, l'horrible abus d'écrire des critiques pseudonymes ou anonymes sur des livres non-pseudonymes et non-anonymes; abus dont la patrie est aujourd'hui l'Allemagne, où un philosophe très-connu a vainement essayé de la ridiculiser. Une autre question peut servir en même temps notre deuxième et troisième question: Pourquoi *l'éditeur* fait-il imprimer son nom ou raison sociale complète en particulier sur chaque exemplaire d'un ouvrage nouveau qui paraît par hasard chez lui? Le nom de l'auteur et de l'imprimeur sont des choses nécessaires en tout cas; tandis que le nom de l'éditeur (sur les exemplaires livrés au commerce) n'est qu'un abus. Autrefois, aux jours des éditions incunables, c'était autre chose. L'imprimeur était aussi éditeur; c'est de là que notre abus tire son origine. Cet abus ruine notre littérature moderne, parce qu'il ne sert qu'à une espèce de pression, exercée sur la critique moderne, sans cela assez corrompue. Voilà une question, qui n'est pas seulement théorétique, mais aussi éminemment pratique et qui attend sa solution. Elle est suivie d'une autre: Si l'éditeur était en même temps l'imprimeur? Alors ne mettez pas sur les exemplaires d'un ouvrage, surtout d'un ouvrage nouveau, le nom de l'imprimeur (respectivement de l'éditeur); il ne doit paraître que dans les trois exemplaires, destinés l'un à la bourse des libraires, l'autre à la bibliothèque de l'état et le troisième au ministère public. N'oubliez jamais que notre littérature moderne est absolument abâtardie.

Bref, il faudrait partout remonter à une simplicité vraiment antique; pour *élever le niveau des idées*.[83]

Université de Clausenbourg, 15 Juin 1878.

Hugo Meltzl, "The Literary Reform in Europe: Some Observations on the Opening of the International Literary Congress in Paris, June 1878"
Translated by T. Szabó Levente (Babeș-Bolyai University of Cluj-Napoca, tszabo.levente@ubbcluj.ro)
Clausenburg Journal of Comparative Literature Royal University Press, 1878

"To elevate the level of ideas, bring minds closer together, seek truth as closely as possible, and educate our fellow beings—what nobler goal could there be?"
Mr. Bardoux (in his speech on April 28, 1878)

The grand modern fairs known as universal exhibitions are undoubtedly instructive, particularly when they are not repeated too often. However, they are, in general, overburdened—like all modern and novel phenomena—with extravagance. This extends to their stereotyped appendages, such as art exhibitions, scientific congresses, literary gatherings, and so on. The Paris Exhibition of 1878 is the first to host a grand International Literary Congress, inaugurated on June 12. Unfortunately, the opening of this Congress has already revealed that it will not deviate from the aforementioned rule.

Exhibitions have often been compared to the Olympic Games of Greece. What audacity! In our modern gatherings, only sheer utilitarianism manifests itself. Our events may indeed be more grandiose, but only in a specific sense—ethnographic and polyglot—and it is precisely this aspect that, today, generally attracts the least attention. All our gatherings are governed by the principle of mercantilism; the goddess of beauty and the muses are conspicuously absent. Did you see, at the Vienna Exhibition of 1873, the "cotton glaciers," the "grottoes" of spools of thread, the colossal red wax bust from Spain representing the likeness of our emperor and king, or the Italian statuette of a tearful child, perpetually surrounded by a crowd of adults? Such are our modern beauties. These peculiar, even abominable little things—of which there were thousands at the Vienna Exhibition—seem to us highly characteristic signs of our modern culture. And what of the exhibition of new ideas and progressive tendencies in the realm of literature, often highlighted on such occasions? Must we not perceive the same phenomenon here? Are scientific and literary congresses any less laden with eccentricities, mediocrities, and trivialities when they venture beyond the confines of sheer utilitarianism in pursuit of loftier heights? Indeed, our modern universal exhibitions may be useful—perhaps very useful—but they are nothing more. One could describe them as a *Simmelsammelsurium*[84] of rare items, amateur curiosities, or, in short, productions that never rise above

83. Il faut aussi comparer les aperçus bien intéressants du prince Bismarck, sur la presse moderne et leur mercantilisme, au parlement allemand en 1877.—Quant au domaine de l'historiographie de la littérature, on trouve précisé en détail cet abâtardissement de ce patriotisme moderne dans mon critique du terminus technicus allemand: Telle ou telle "Nationalliteratur," d'une tautologie barbare. V. mon bref *Aperçu de l'histoire critique de la littérature*, écrit en Hongrois (*A kritikai irodalomtörténelem fogalmáról*). Vienne chez Faesy & Frick; Budapest chez Rosenberg frères, 1875.

84. A playful and ironic notion referring to a chaotic assamblage of objets, ideas and themes. [note of the translator – TSzL]

the level of ordinary, daily indigence. And the ideas exhibited and proposed in our international congresses? They align perfectly with this scattered, impoverished spirit, revealing the profound inferiority of pseudo-aesthetic modern culture—a culture tolerable only when confined to the *Anas* of an amateur or, more often, a recluse.[85] (Painting, among all arts, generates the greatest commotion today—possibly rivaled only by music. Regarding the Paris Exhibition, I find in Frédéric Pecht's "Deutsche (!) Briefe über die Pariser Weltausstellung" (*Allgemeine Zeitung*, May 18) a judgment that aligns with mine: *"This art is far more Parisian than French, tailored to an audience of wealthy foreigners, refined amateurs, and elegant salons. It is everything but religious, no matter how many coquettish saints it may depict, etc."* Among modern French artists, none exemplifies pseudo-aestheticism more than G. Doré, whose xylographs have also earned him notoriety as a despoiler of forests. His dramatic stroke, whistling through the air in his illustrated *Coleridge*, leaves no rest for the spirit of the immortal author of *Laocoön*. Ironically, Doré is also the inventor of an entirely new Semitic race. As is known, he studied certain Kabyle tribes in Algeria. However, he failed to consider that these tribes—taller than the ordinary stature he used as models—are evidently mere remnants of the Vandals and other Germanic peoples.)

Let us not be accused of pessimism for observations made calmly and justly. Indeed, dear advocates of progress—perhaps shaking your heads and smiling in that rather familiar way—you who often reside in the editorial offices of our well-funded European newspapers, have you, for instance, ever listened to the voice of one of your own?

> "The present age is, for literature, a time of exhaustion and poverty. I do not mean to say that less is being written than in the past; never before, perhaps, have so many books been written and sold. But this activity is merely superficial; it does not correspond to any profound or fertile intellectual movement. Survey the literary world, and you are struck by the languor that prevails everywhere. No enthusiasm, no faith, no invention—nothing fresh or youthful, not a single idea in the air; no school being founded, no doctrine being preached, no problem being debated—not even an utopia! etc." — Bérard Varagnac (*Journal des Débats*, March 7, 1877).

The International Congress of 1878, organized by the Société des Gens de Lettres in Paris and inaugurated on June 10 and 12, established itself into three committees. According to the *Journal des Débats* (June 13), the first would address "literary property rights," the second "reproduction, translation, and diplomatic conventions," and the third "associations and institutions aimed at improving the condition of literary professionals." It is evident that the three committees would focus solely on purely administrative and legal matters, so closely related that one might almost consider them identical.

Allow us to recount an amusing anecdote that comes to mind. Once, God said to a poor German fellow, "Well, my dear son, I grant you three choices. Think carefully." The poor devil reflected and asked: "Firstly, plenty of money to buy lots of beer; secondly, an enormous amount of beer!" Then—hesitating, as God fixed His gaze on him—he finally said: "A little more beer." … Forgive us if we seem to perceive in the three committees of the Literary Congress three entities serving a single purpose, the same purpose: the material improvement of literary professionals.

Without question, the foundation of sound intellectual work is, to some extent, material. It is our brain, after all, that demands and consumes its bread. But is it truly the case that the literary reform in Europe, which might occupy the first grand International Literary Congress, has nothing to reform beyond financial circumstances? This would indeed go beyond the predictions of utilitarianism; it would amount to a mortal blow to the ideals of poetry and literature κατ' ἐξοχήν.[86] It might be argued that intellectual objectives are *implicitly* included within the three practical points of the committees, which, in truth, are but one. Yet, this line of reasoning exemplifies the very utilitarianism that fails to consider intellectual interests worthy of even a mention in the fundamental theses or principal articles of a program. We do not believe that a literary congress—certainly not one such as this—could "elevate the level of ideas" with a materialistic, unwittingly trinitarian program of this nature.

But by what right do we here demand that a congress in Paris craft a program aligned with our ideal of a universal or comparative literary institute? What ideal is generally to be sought in a universal exhibition, where everyone pursues their own affairs?… We have no right to express opinions, particularly negative ones; let us, therefore, await the conclusion of the congress, hoping for the best outcomes, despite the program appearing to have fallen short.

It is better, we believe, to occupy ourselves here with some positive maxims. Everyone, especially those in the literary world, knows well that modern literature, in general, has urgent needs; but we believe that the root of the

85. As for the pseudo-aesthetic theory, read in one of the most widely circulated and greatest illustrated newspapers in the world, in *Illustrirte Zeitung* (Leipzig; June 1878; section: "Fashion") this sentence: "Too much sincerity is just as bad, if not worse, than falsehood."

86. par excellence [note of the translator – TSzL].

problem is not being sought where it would be found. It even seems to us that the means are being confused with the ends, as Goethe said: "Men deceive themselves and others by mistaking the means for the ends; so much so that, through excessive activity, nothing is achieved, or everything is done incorrectly." (*Sprüche, herausg. v. G. von Loeper II.*) Indeed, this is the fundamental error in our literary domain, this very old error whose natural consequences we now endure. The sole purpose of all literature—whether of books or newspapers—is an ideal one: in the sciences and letters, the idea of truth; in the arts, the idea of beauty. (As for the idea of goodness in literature, it is too sublime for us mere mortals and must be reserved for practical life.) However, in our era, a form of periodical literature has emerged, of which no one could have predicted the enormous volume of its output. The number of daily newspapers is so immense across the literatures of all European peoples that their quality has been greatly diminished, and the sheer, exorbitant mass has become entangled in the most vehement and intense *struggle for life*. *Hinc illae lacrimae!*[87]

The venerable and noble ideal of periodical literature of the past—almost no one remembers it. Its means, its material goods, its monetary gains—these have become our modern literary goal, the only aim to which we now dedicate ourselves. This confusion of means with ends has shaped the Congress's trinitarian program. But, then, what will be the true remedy? What advice can be given to ensure we do not stray from the true goal? Without doubt, this: reduce the quantity of daily publications to improve their quality, which is sorely lacking. But how can this vast quantity of newspapers be diminished? By improving the quality of your publications, for the quantity will then diminish of its own accord. Is the quality of this literature so poor that it might indeed require improvement? This literature, of which *Die Gartenlaube*, the world's most widely read family magazine, says: "die grösste und umfassendste Fortbildungsschule der Nation: die Tagespresse"[88] (1869, p. 76)—is its quality truly so inferior? If we were not constrained by space, we would illustrate this bold claim of *Die Gartenlaube*, which dares to call our daily press the school of the nation when it serves only ordinary utilitarianism. As for the rest of periodical literature—those works dedicated to specific scientific, literary, or critical branches and not published daily—they are too exclusive to represent a school for the people. Would you then aspire to see, among the classic popular writers, a school of periodical publications as well? Then base your enterprises on quality, as the great popular authors have done, and not on quantity. In a word: serve the ideal, not Mammon. And you, who seek to *make money* at all costs, put down your pens! Take to the merchant ship instead! We hold such a high opinion of the vocation of true literary professionals that we believe fewer than one hundred individuals in all of Europe would feel called to the ideal of a periodical publication worthy of the name. Yet today, we have thousands of journalists. True journalism should not be a trade, as it generally is today. One can write, even about the smallest and most ordinary matters, great and timeless works (*sub specie aeternitatis*)—if one has the ability. This is how the great masters of European literatures wrote: Montaigne, Voltaire, Lichtenberg, Möser, Chamfort, Lessing, Petőfi. A person who wishes to *"educate their fellow beings"* must be capable of *"seeking the truth as closely as possible."* Such an individual must be so committed to their mission as to say and write the truth openly, even at the risk of their life! Now, look at the largest and most renowned newspapers in Europe—how many could you name whose private agendas, or even (directly or indirectly) paid biases, are not a public secret?[89]

Would you still have the audacity to echo *Die Gartenlaube* in calling such a web of lies, such a tacitly agreed-upon fable—even one of "greased palms"—*"the school of the nation"*? Ah, this periodical literature could indeed become a school, even a high one; but it is not yet, and it is far from being so. It could become one, if it returned to its origins, serving intellectual and ideal goals. But can one blame the missteps of a branch so young? This daily journalistic literature, existing only for a few decades, is the least developed of all literary forms. Do not despise it because it is still a child—or rather, already the frivolous *marjolet* of literature. Let us not be accused of excessive rigor if we once again cite a journalist, this time from Germany. W. Marr of Hamburg, in his *Letters on Modern Journalism*, published in *Die Politik* of Prague, goes further than we do, stating (as quoted in Sacher-Masoch's 1873 work *On the Value of Criticism*): "Frankly said, we are hypocrites, liars, thieves, driven by laziness, vanity, and greed for profit, and the stupid mob talks about the 'march of the press,' when it should use terms like 'jobbers'and the like, etc." We will leave this statement in its original language, adding only that even today's *"mob"* is no longer as

87. Hence these tears! The phrase comes from the Roman playwright *Publius Terentius Afer* in his comedy *Andria* (The Girl from Andros). In the play, the line appears as: *Hinc illae lacrimae; ab initio omnia praecepi.* ("Hence these tears; I anticipated everything from the start.") It is spoken by the character Simo, who realizes that his son's behavior stems from a love affair he hadn't initially understood. The phrase foregrounds Simo's understanding of the underlying cause of his son's emotional state. [note of the translator – TSzL]

88. *the greatest and most comprehensive continuing education school of the nation: the daily press* [note of the translator – TSzL]

89. A natural thing. Journalism belongs to that trinitarian power, the greatest in the world, according to Chamfort's remark. (Ed. Stahl, p. 101.) Three powers govern men: iron, gold, and opinion; and when despotism itself destroys the latter, it is not long before it loses the other two as well.

foolish as journalists might believe. It is only practical necessity that forces people to read their daily papers—while simultaneously despising them.

Our positive maxim, though undoubtedly sound, may seem overly general. It would be prudent to enumerate specific details that could contribute to the literary reform in Europe. However, the limitations of our space compel us to restrict ourselves to a few scattered observations. Regarding administrative matters, it is especially noteworthy that our modern newspapers have misunderstood Goethe's phrase: "Who brings much will have something for everyone" (*Wer Vieles bringt, wird Manchem Etwas bringen*). They bring much, yet very often deliver nothing. A newspaper copies news and other content from another. When one is compelled to read the gazettes, or even the reviews from various European countries, one is struck by finding the same trivial stories, the same woes, the same jests—word for word—in all of them. One cannot help but wonder why these newspapers do not simply join forces to formalize a true market agreement, especially since such a market already exists in practice. This principle of *fait accompli*, which governs the world of journalism, is generally one of its greatest flaws, particularly when it extends into the realm of criticism.

Thus, our modern press is on the verge of becoming a force for degeneration, a phenomenon of distinctly modern anti-culture. Let us spare the examples and other specifics. Never do our modern newspapers or even our reviews dare to be individual; no, they represent the masses, uniformity. This approach is undoubtedly more convenient, more profitable, and—more useful. To maintain its uniformity and utilitarian tendencies, journalism risks everything. It is as often ridiculous as it is brutal, to state the truth plainly. What damage has this presumptuous authority of the press already caused to the literature of various nations! The nations have paid—and continue to pay—for this harm. With a certain cunning, well-known in all literary circles, modern journalism disregards any work or publication that does not align with its preferences—be it the work itself, its author, or even its publisher.

Here is a common occurrence: the editor of a newspaper accepts the complimentary copy sent by the author or publisher. He reads the work, enjoys it, keeps it, even stamps it with his seal and name—and then remains silent. The author demands acknowledgment of their work; the editor remains silent. The author insists again; still, silence. Finally, the exhausted author has their publisher intervene; the editor might then deign to mention the work in a few lines, but only to vent their own sentiments. What modern writer cannot recount thousands of similar cases from their own experience? And yet, a literature shaped by such practices and behaviors claims to be a *"school of the nation"*? You might argue that this is only true of smaller newspapers; but we, for our part, will refrain from recounting the tantalizing details of Paris, London, Berlin, and so on, which we regard as personal matters. These, however, are documented in works such as that of Mr. Sacher-Masoch and other similar publications.[90] Everyone, even newcomers to literature, is well aware of the official criticism of newspapers, which in our era has given rise to certain literary ailments of the day—ailments upon which the entire minute-to-minute literature thrives. This "instant literature" or fashionable literature is the parasite of all good society and, above all, of true literature, which it prevents from flourishing. Thus, you great nations have no right to bemoan so pitifully the pirates of your *instant literature*, those incompetent translators abroad. It is these very foreigners who import this lightweight literature; they are the ones you should pity.[91]

It is the same *aberration* that also forms the crux of another major flaw in our journalism. Modern periodical literature, so enormously widespread but limited to utilitarianism, could nevertheless be the most venerable representative of a modern factor, whose name was coined at the end of the 18th century by the same Bentham who created utilitarianism: the factor of *internationality*. Yes, this utilitarian internationality (but not in the vulgar sense) is one of the most interesting and important tasks of our time; it is the only possibility for *elevating the level of ideas and bringing minds closer together*. Great thoughts are not the privilege of great nations or, indeed, of any single nation; they belong solely to great hearts. And great hearts arise among all peoples, scattered whimsically by the hand of fate:

άπας μεν αήρ αιετώ περάσιμος
άπασα δε χθών ανδρί γενναίω πατρίς[92]
(Euripides, Fragment XIX, Dind[orf] edition).

90. Cf. Dr. A. Jung. "Die Reclame, die Mystification u. das Todschweigen." (Dr. Contzen Deutsche Wochenschrift II. 14.)

91. Fashionable literature is the public's darling, but only for lack of something better. It succeeds in everything merely because true literature, by its very nature, is too discreet and too—proud to behave like that class of sycophantic men who ingratiate themselves everywhere and charm everyone. Thus, this fashionable literature, so widespread and well-funded, translated into every foreign language, is it not a parasite of true literature or a pirate of the ideals of idealism? Can it, therefore, rightfully complain about incompetent translations?
"Wie gewonnen,
So zerronnen." [Easy come, easy go.]
– as the German proverb says.

92. "All the air is passable for the eagle,
and all the earth is a homeland for the noble man."

Modern France can only smile when reading this well-known assertion, written so earnestly by a classical writer in the study of Napoleon I on October 8, 1810, concerning the case of Madame de Staël: "And we are not yet reduced to seeking models among the peoples you admire." Today's newspapers, for the most part, would not write such a statement; yet the same shopkeeper mentality still prevails among them. It would be a fascinating lure for literary connoisseurs to compile an anthology of patriotic phrases extracted from the most prominent European newspapers. Such an anthology, while beyond our scope to create, would surely convince all European thinkers that modern journalism is the hen-pecking guardian of its national identity. Modern journalism never fails to shield its nation's sails; it constantly stirs and animates its people. In these efforts, truly peculiar phenomena often emerge: we have succeeded in creating a unique spectacle unknown to previous centuries. The various European nations—especially the great ones—loathe one another, and they do so explicitly as nations. They observe each other with the utmost suspicion, forgetting that a nation is merely an abstraction, a simple word. To hate, love, or praise a nation is a ludicrous whimsy, often dangerous when applied to concrete realities—much like all theoretical fancies when translated into the practical realm. It cannot be said that one nation is inherently inferior to another. For instance, are cannibals inferior to us? Are they poorer than we are? Certainly not, my skeptical friend; indeed, they surpass us Europeans in some respects. We have mastered the art of killing one another with the refined brutality of our torpedoes, Krupp cannons, and so forth, and we ruin each other with the most shameless usury. Ah! The tomahawk of the so-called savages is a far more Christian instrument than the European machine gun—or even the "needle rifle" (*Zündnadelgewehr*).[93]

This same aberration is also evident in our major reviews. Each one seeks to exalt its particular nation, often by fabricating imaginary dangers—as if a skilled swimmer were to dive into the water solely to cry for help. Thus, not only literature and the arts but even the modern sciences labor under the motto: *in majorem nationis gloriam* (for the greater glory of the nation), without awareness of a higher motto: *in majorem caritatis gloriam* (for the greater glory of love). The minor weaknesses of older canonical works—such as Jacob Grimm's monumental German grammar—are now exaggerated into caricatures by the younger generation. Even the highly learned professor of the University of Berlin, W. Scherer, provides an example of this in his preface to the new (second) edition (1870). There, he hides behind a doubled *ἀναγκαῖον* and a tripled *ἀναγνώρισις* to obscure his vague proclamations (p. XXII): *"This science is founded on the purest, noblest, and most sacred feeling that can fill a person—the love for the intellectual community from which they originate, the love for their nation."* When a poet or artist claims that love of country is the purest, noblest, even "most sacred" sentiment, we are willing to be moved and inspired—for that is their vocation. But neither the scholar nor the journalist should act as poets in this sense. Above all, a scholar must not presume to know better than the Apostle Paul, whose grand hymn to Christian *ἀγάπη* (love) in *1 Corinthians 13* defines the nature of the "most sacred" sentiment. Yet what does this *ἀγάπη* prove to our supposedly "progressive" decade—a decade marked by figures like Thomas Alexander and the doctrine of infallibility, by the Russian Ministry of the Interior's ukase of May 16, 1876, which sought to eradicate the Ruthenian language from literature, and by German pamphlets attributing madness to figures such as Luther, Richard Wagner, and even, by a professor of the University of Dorpat, to Schopenhauer? We do not intend to denigrate our eighth decade, which has also witnessed the advent of the Postal Union, the Geneva Convention, the telephone, and other advances. But we are not alone in holding it in limited esteem. Let us cite an authority such as Madame Dora d'Istria, Princess Hélène Ghica, one of the keenest observers of our time. In *La Poésie des Ottomans* (42nd ed., Paris, Maisonneuve, 1877, p. IX), she writes: "We live, in truth, in a profoundly unliterary age, and Europe, consumed by the hatreds of factions and the struggles of races, attaches only mediocre importance to the questions that, a few years ago, seemed capable of engaging all cultivated minds."[94] The Greatest Defenders of National Honor (which is, for the most part, imaginary) are often those who, lacking individual character, seek to establish a reputation through this well-trodden path. And where do most of these ingenious patriotic martyrs reside? In the offices of our modern newspapers. Literary bankrupts, with their failed intellects or jaded hearts, incapable of fulfilling the intellectual duties of humankind, have become editors, contributors to newspapers, or self-proclaimed great patriots. They first deceive themselves and then mystify others by feeding them endless nationalistic tirades, akin to promissory notes that circulate only among the gullible masses. Modern journalism could perform a commendable service by finally disillusioning the misguided masses, at least by informing them that there are two fundamentally different kinds of patriotism: *external and internal*. Internal patriotism, the only true form, becomes active only

93. One can only hate certain individuals from another nation; when one speaks disparagingly of an entire nation, it means one is merely seeking a pretext to avoid admitting their personal, individual hatred.

94. See also Leopardi in his dialogue *Tristan and His Friend* (from 1834!) on: "our modern books, which are generally written in far less time than it takes to read them." – On internationality, see the *Times* of April 1875, for Count Beust's toast at the banquet of literary figures in London.

in extraordinary circumstances, whereas external patriotism is always conspicuous. As the German proverb goes:

Korn und Kern
Versteckt sich gern;
Heu und Spreu
Kennt keine Scheu.

(Grain and kernel hide themselves gladly;
Hay and chaff know no shame.)

As for us, we see three principal areas of reform that do not pertain exclusively to periodical literature but are broadly applicable to European literature. These are pressing issues awaiting the urgent attention of future international commissions:

The relationship between the author and the public.

The relationship between the author and the publisher.

The relationship between the publisher and the public.

A fourth major issue also exists: the relationship between *author* and *author*—namely, the reform of the intellectual and moral state of writers themselves. However, this question is too intimate and delicate to be addressed by public congresses.

These three great questions, as they exist today and as they are handled, form nothing more than a labyrinth of entrenched customs, narrow obsessions, and, quite often, an abominable web of lies. Due to spatial constraints, we will mention only a few details. Regarding the first question, consider the egregious abuse of writing pseudonymous or anonymous reviews of books that are not pseudonymous or anonymous. This abuse is rampant today in Germany, where a well-known philosopher has unsuccessfully tried to ridicule it. Concerning the second and third questions, why does the publisher print their name or business details prominently on every copy of a newly published work that happens to come from their press? The names of the author and the printer are essential in any case, but the publisher's name (on commercial copies) is an abuse. In the days of incunabula editions, the printer was also the publisher, which is where this abuse originated. This practice undermines modern literature because it serves only as a form of pressure on contemporary criticism, already corrupt enough. This is not merely a theoretical issue but a highly practical one that demands resolution. Another related question arises: What if the publisher were also the printer? In that case, do not print the printer's (or publisher's) name on copies of the work, especially on new releases. The name should appear only on three copies—one for the bookseller's exchange, one for the state library, and one for the public ministry. Never forget that our modern literature has become utterly degenerate.

In summary, we must return to a truly antique simplicity in every domain to elevate the level of ideas.[95]

University of Klausenburg (Kolozsvár), June 15, 1878.

Hugo Meltzl, "Reforma literară în Europa. Câteva observații cu privire la deschiderea Congresului literar internațional de la Paris în iunie 1878"
Translated by Teona Farmatu (Babes-Bolyai University of Cluj-Napoca, teona.famatu@ubbcluj.ro)

" – a spori nivelul ideatic, a aduce laolaltă inteligențele cât mai aproape posibil de cunoașterea adevărului, educarea semenilor, ce scop mai nobil!"
Mr. Bardoux
(Din discursul său din 28 aprilie 1878)

Marile târguri moderne pe care le numim expoziții universale sunt, fără îndoială, foarte instructive; în special când nu se desfășoară prea des. Dar, în general, ele sunt suprataxate, precum toate lucrurile moderne și noi; astfel, sunt la fel ca toate celelalte anexe stereotipe ale acestora, cum ar fi expozițiile de artă, congresele științifice, literare etc. Expoziția de la Paris din 1878 a fost prima care a avut propriul mare *Congres literar internațional*, deschis pe 12 iunie. Din păcate, deschiderea acestui congres ne-a sugerat deja că nu se va face nicio excepție de la regula mai sus menționată.

Am comparat adesea expozițiile cu jocurile olimpice ale Greciei. Ce îndrăzneală! În cadrul adunărilor noastre moderne, nu se manifestă decât simplul utilitarism; întrevederile noastre sunt, fără îndoială, grandioase, dar nu

95. One should also compare the highly interesting observations made by Prince Bismarck on the modern press and its mercantilism, delivered in the German Parliament in 1877. — As for the domain of literary historiography, the degeneration of this modern patriotism is detailed in my critique of the German technical term: *such-and-such „Nationalliteratur,"* a barbaric tautology. See my brief *Overview of the Critical History of Literature* written in Hungarian (*A kritikai irodalomtörténelem fogalmáról*). Vienna: Faesy & Frick; Budapest: Rosenberg Brothers, 1875.

sunt așa decât dintr-o anumită perspectivă, și anume din perspectiva etnografică și poliglotă—și tocmai acest aspect este cel care, astăzi, în general, atrage cel mai puțin atenția. În cadrul tuturor reuniunilor domnește principiul mercantilismului; zeița frumuseții și muzele sunt absente. Ați văzut la expoziția din Viena din 1873 ghețarii de bumbac, peșterile din ghemuri de fire sau bustul colosal din ceară roșie de Spania, reprezentând portretul împăratului și regelui nostru, ori silueta italiană a unui copil plângând, înconjurată și ea de o mulțime de adulți?—Așa sunt frumusețile noastre moderne; aceste bizare și abominabile lucruri mărunte, cu miile la expoziția din Viena, ni se par a fi semne profund caracteristice pentru cultura noastră modernă. Cât despre expunerea ideilor noi, a tendințelor de îmbunătățire a domeniului literaturii, care se manifestă mai ales în cadrul unor ocazii asemănătoare, nu ar trebui să aibă aceeași înfățișare? Congresele științifice, literare etc. sunt ele mai puțin bogate în bizarerii, în mediocrități și trivialități, îndată ce ele depășesc limita unui simplu utilitarism, care are ca scop înălțarea către zări mai înalte?... Da, expozițiile noastre universale, moderne sunt lucruri utile, poate chiar foarte utile—dar nimic mai mult; am putea să le numim un „Simmelsammelsurium,"[96] niște piese rare, niște piese de birou, niște curiozități pentru amatori, pe scurt, niște produse care nu se ridică niciodată mai sus de nivelul nevoilor obișnuite, de zi cu zi. Iar ideile expuse și propuse la congresele noastre internaționale?... Ele corespund strict acestui spirit disipat, sărac, care arată întreaga inferioritate a culturii moderne, pseudoestetică, ce nu e suportabilă decât în măsura în care se limitează la a fi reprezentată de volumașul unui amator sau, și mai probabil, a unui mic burghez.[97] Astăzi, dintre toate artele, pictura este cea care are cel mai mult ecou—poate cu excepția muzicii. Cât despre expoziția din Paris, găsesc în Fréderic Pecht, Deutsche (!) Briefe über die Pariser Weltausstellung"—*Allgemeine Zeitung* 18 mai[98]—o judecată conformă cu a mea: „Diese Kunst ist ja noch viel mehr eine pariserische, als französische, auf ein Publikum von reichen Fremden, raffiniert Amateurs und elegante Salons berechnet. Sie ist alles eher als religiös, wie viele fromm cokettierende Heilige sie auch male etc."[99]— Dintre artiștii francezi moderni, niciunul nu este atât de potrivit pentru a servi drept exemplu pentru pseudoestetică precum G. Doré, prin xilografiile sale, cunoscut și ca distrugătorul de păduri. Trăsătura lui principală, de a-și da aere de fanfaron, în ediția lui ilustrată din Coleridge, nu lasă spiritul nemuritorului autor al lui *Laocoon* să se odihnească. O chestiune picantă e că Doré e, de asemenea, inventatorul unei rase semitice complet noi. El a studiat, după cum știm, câteva triburi de Kabili din Algeria. Dar nu și-a dat seama că aceste triburi, de o mărime a corpului mai mult decât normală, pe care le-a luat drept modele, nu sunt, în mod evident, decât rămășițe ale Vandalilor și ale altor popoare germanice.

N-ar trebui să ne acuze nimeni de proastă dispoziție, făcând aceste observații cu grijă și dreptate. Da, dragii mei progresiști, probabil agitându-vă creierele și zâmbind în acest fel cunoscut, voi, care rămâneți adesea în redacțiile marilor reviste europene, bine plătiți fiind, ați ascultat, de exemplu, vocea vreunuia dintre ai voștri?

> „Timpul prezent este, pentru literatură, un timp al leneviei și al lipsei de resurse. Nu vreau să spun că scriem mai puțin decât în trecut: poate că niciodată nu au fost făcute și vândute atâtea cărți ca acum; asta nu răspunde unei mișcări profunde și fecunde a spiritelor. Parcurgeți lumea literară, o să fiți loviți de lâncezeala care domină peste tot. Niciun entuziasm, nicio credință, nicio invenție, nimic nou sau tânăr, nicio idee în aer; nicio școală care să fie fondată, nicio doctrină pe care să o propovăduim, nicio problemă pe care să o dezbatem, voiam să spun nici măcar o utopie!", Bérard Varagnac (*Journal des Débats*, nr. din 7 martie 1877).

Congresul internațional din 1878, organizat de Societatea oamenilor de litere de la Paris, care s-a deschis pe 10-12 iunie, a fost constituit din trei comisii, dintre care prima, conform *Journal des débats* din 13 iunie, se va ocupa de „dreptul la proprietate literară"; a doua de „reproducere, traducere și convenții diplomatice"; a treia—„asociații și instituții pentru a îmbunătăți viața oamenilor de litere." Vedem cum cele trei comisii nu se ocupă decât de chestiuni pur administrative și juridice, care au atâtea afinități între ele încât putem să le considerăm a fi identice.

Permiteți-ne să povestim aici o anecdotă simpatică, care ne-a venit în minte. Odată, Dumnezeu i-a zis unui sărman tovarăș german: „Ei bine, dragul meu fiu, ai trei dorințe. Gândește-te la ele." Sărmanul diavol se gândește și întreabă: „în primul rând, mai mulți bani pentru mai multă bere; în al doilea rând, o cantitate enormă de bere!"—Apoi, ezitând, în timp ce Dumnezeu îi fixa privirea, spune: „încă un pic de bere."... Ne cerem scuze dacă noi credem că cele trei comisii ale Congresului literar servesc aceluiași scop, unuia și aceluiași: îmbunătățirea materială a oamenilor de litere.

Baza unei munci spirituale sănătoase este fără îndoială de natură materială. La noi e creierul care cere și mănâncă

---

96. [„colecții pestrițe" (trad. ger.) – T. F.]

97. Cât despre teoria pseudoestetică, citiți într-una dintre cele mai răspândite și mari reviste ilustrate din lume, în *L' Illustr.Zeitung* (Leipzig; rubrica: "Moden"), această frază "Zu viel Aufrichtigkeit ist ebenso schlimm, wenn nicht schlimmer als Falschheit." [Prea multă sinceritate este la fel de dăunătoare ca falsitatea, dacă nu chiar mai dăunătoare (trad. ger.) – T. F.]

98. Scrisori germane (!) despre expoziția mondială de la Paris, *Allgemeine Zeitung,* 18 mai. (trad. ger.).

99. [„Această artă este mai mult pariziană decât franțuzească, calculată pentru un public de străini bogați, amatori rafinați și saloane elegante. Este orice, dar nu religioasă, așa cum o pictează sfinții care cochetează cu pioșenia." (trad. ger.). – T. F.]

pâinea. Dar să fie adevărat că reforma literară în Europa, de care se ocupă primul Congres literar internațional, nu ar avea nimic altceva de reformat decât situația financiară? E de fapt mai mult decât utilitarismul menționat, e lovitura mortală a idealului poeziei, ca și al literaturii *κατ' ἐξοχήν*.[100]

Ni s-ar putea spune că scopurile intelectuale sunt implicit cuprinse în cele trei puncte reale ale celor trei comisii, care cu adevărat întrupează unul singur. Dar această cale de ieșire n-ar fi decât adevăratul utilitarism, care nu ar judeca interesele intelectuale demne de a fi pur și simplu menționate, chiar și în tezele fundamentale sau în articolele principale ale programului. Nu credem că un congres literar, sau orice alt congres, cum e cel parizian,bunăoară, poate „să sporească nivelul ideatic" cu un astfel de program material, tripartit, în necunoștință de cauză.

Dar în ce calitate avem noi pretenția aici ca un congres de la Paris să se conformeze idealului nostru de institut literar universal sau comparativ? Ce ideal să cauți, în general, într-o expoziție universală, unde fiecare își vede de treburile sale?... Noi nu avem dreptul să ne expunem opiniile, mai ales negative; să așteptăm, deci, finalul congresului, sperând la cele mai bune rezultate, deși programul pare să lipsească.

Credem că ar fi mai bine să ne ocupăm aici ceva mai mult de maxime pozitive. Toată lumea, mai ales lumea oamenilor de litere, știe bine că literatura modernă, în general, are nevoi urgente; dar credem că nu e de căutat răul acolo unde e de găsit; ni se pare chiar că se confundă mijloacele cu scopul; conform spuselor lui Goethe, „Oamenii se înșală pe ei înșiși și pe alții, considerând mijloacele drept scop: astfel încât, prin multă activitate nu se face nimic; sau totul se face greșit" (Sprüche, herausg. v. G. von Loeper 11). De fapt, e o eroare capitală și în domeniul literar, o eroare foarte veche, ale cărei consecințe naturale le suportăm acum. Unicul scop al literaturii, literatura cărților sau literatura de gazetă, nu e decât un scop ideal, adică: în științe și în literatură ideea adevărului, iar în arte, ideea frumosului. (Cât despre ideea de bine, în literatură, e prea sublimă pentru noi, pământeni slabi, și nu ar trebui utilizată decât în scopuri practice). Dar în epoca noastră a luat naștere o literatură a periodicelor, a cărei cantitate enormă de material n-ar fi putut-o prevedea nimeni. Numărul ziarelor cotidiene e atât de mare în literaturile tuturor popoarelor europene, încât calitatea lor e foarte alterată, iar masa exorbitantă se amestecă în cel mai vehement și mai arzător „struggle for life." *Hinc illae lacrimae!*... Mai vechiul și venerabilul scop, nobil și ideal, al literaturii periodice de altădată—aproape nimeni nu îl cunoaște; mijloacele ei, bunurile, banii—iată scopul nostru literar modern, unicul scop, de care ne ocupăm. E vorba de confundarea mijloacelor cu scopul, care a condus la formarea acestui program tripartit al congresului. Dar, dimpotrivă, care ar fi adevăratul remediu? Ce sfat e de dat pentru a nu ne îndepărta de adevăratul scop? Fără îndoială acesta: diminuarea cantității de cotidiene pentru îmbunătățirea calității care le lipsește. Dar cum să diminuăm această cantitate enormă de ziare? Îmbunătățiți calitatea publicațiilor voastre, iar cantitatea se va diminua chiar prin acest fapt. Ar fi calitatea acestei literaturi atât de slabă, încât să fie obiectul unor îmbunătățiri? Această literatură despre care *Gartenlaube*, cel mai răspândit ziar popular, spune „die grösste und umfassendste Fortbil-dungsschule der Nation: die Tagespresse"[101] (1869, p. 76), e ea de o calitate atât de slabă?... Dacă n-am fi fost obligați să gestionăm spațiul, am fi ilustrat curajul de la *Gartenlaube*: acela de a numi școală națională presa noastră cotidiană, care nu servește decât utilitarismului. Cât despre restul literaturii periodice, care servește câtorva ramuri științifice, literare, critice, care nu apare în general cu frecvență cotidiană, ea pare să fie prea exclusivistă ca să reprezinte o școală a poporului. Vreți, deci, să aveți, printre scriitorii clasici populari, și o școală a publicațiilor periodice? Ei bine, atunci nu luați ca bază a întreprinderilor dumneavoastră decât calitatea, precum marii scriitori populari, și nu cantitatea; într-un singur cuvânt: deserviți idealul, nu banul – ochiul dracului! Voi, ceilalți, care vreți să faceți bani cu orice preț, puneți jos stiloul! Urcați pe o navă comercială! Avem o părere atât de bună despre starea oamenilor de litere, încât credem că în întreaga Europă nu ar fi o sută de oameni cu vocație pentru idealul nostru de revistă, deși avem astăzi atâtea mii de jurnaliști. Adevăratul jurnalism nu trebuie să fie o meserie, cum e, în general, în zilele noastre. Putem scrie zilnic chiar despre chestiuni minore, dintre cele mai banale, dar și despre lucruri cu adevărat importante, *sub specie aeternitatis*, dacă se poate. Așa au scris maeștrii noștri din literaturile europene: Montaigne, Voltaire, Lichtenberg, Moeser, Chamfort, Lessing, Petőfi. Un om care „vrea să îi instruiască pe semenii săi," trebuie să fie în stare „să cunoască cât mai precis posibil adevărul," un astfel de om trebuie să aibă conștiința misiunii sale până în punctul în care să spună și să scrie în mod direct adevărul, chiar cu riscul vieții sale! Or, priviți cele mai mari ziare ale noastre, cele mai recunoscute în Europa, câte dintre acestea n-ați putea enumera, ale căror obiceiuri private, direct sau indirect plătite, nu sunt obscure!

Ați avea acum curajul să vă confruntați cu *Gartenlaube*, dată fiind așa o țesătură de minciuni, o asemenea fabulă convențională și chiar însoțită de favoruri care vă mânjesc mâinile: „școala națiunii"? Oh, această literatură periodică ar putea fi o școală înaltă; dar încă nu este; e chiar departe de a fi; ar putea fi, dacă s-ar întoarce la originea ei, deservind scopuri intelectuale, ideale... Dar e posibil să luăm personal aberațiile unei ramuri atât de tinere? Literatura periodică de tip jurnalistic nu există decât de câteva decenii, fiind cel mai puțin dezvoltată dintre

100. [prin excelență (trad. gr.) – T. F.]

101. [„cea mai mare și mai cuprinzătoare școală de formare continuă din țară: presa zilnică" (trad. ger.) – T. F.]

genurile periodice, nu o disprețuiți, că e încă un copil, sau e deja un mic papițoi al literaturii. Nu ne acuzați de rigorism, dacă citățm încă o dată un jurnalist din Germania: W. Marr (din Hamburg), în ale sale „Scrisori despre jurnalismul modern" din *Politik* din Praga, merge mai departe decât noi, spunând (conform operei, *pro domo*, a lui Sacher-Masoch, intitulată: „Despre valoarea criticii," 1873): „Rund heraus gesagt, wir heucheln, wir lügen, wir stehlen, aus Trägheit, Eitelkeit und Gewinnsucht und der dumme Pöbel redet von 'Marschällen der Presse', 'woer die Worte,' 'Jobber' u. dgl. gebrauchen sollte etc."[102] Vom lăsa această teză așa cum este ea scrisă, adăugând faptul că nici măcar Pöbel de astăzi nu mai e atât de prost pe cât cred jurnaliștii; nu e decât nevoia practică care te face să citești un cotidian—disprețuindu-l total.

Maxima noastră pozitivă este, fără îndoială, un pic prea generală. Ar trebui să enumerăm detalii care să servească reformei literare europene. Spațiul restrâns pe care îl avem ne forțează să ne mărginim la câteva observații împrăștiate:

În ceea ce privește chestiunile administrative, înainte de orice, este remarcabil că ziarele moderne au înțeles greșit cuvintele lui Goethe: „Cine aduce mult va oferi mult" (Wer Vieles bringt, wird Manchem Etwas bringen[103]). Ele aduc mult, dar nu oferă adesea nimic. Un ziar prezintă știrile și alte lucruri. Când suntem forțați să citim gazetele, și chiar reviste din diverse țări ale Europei, e șocant să găsești aceeași istorie trivială, aceleași rele, aceleași plezanterii, cuvânt cu cuvânt, în toate ziarele; cu toate astea, trebuie să ne întrebăm de ce aceste ziare nu se reunesc pentru a încheia o afacere reală, cu atât mai mult cu cât o piață există *de facto*. Acest principiu al faptelor împlinite, care domnește peste tot în lumea jurnaliștilor, este în general unul dintre cele mai mari defecte, în special când se extinde către domeniul criticii. Așa că presa noastră modernă este deja în punctul de a fi un factor al degradării, un fenomen al anticulturii moderne. Nu trebuie să dăm exemple sau alte detalii. Niciodată ziarele noastre moderne sau revistele nu au îndrăznit să fie individuale; nu, ele reprezintă masa, uniformitatea. E mai comod așa, fără îndoială, mai productiv și mai util. Pentru a observa uniformitatea și tendințele sale utilitare, jurnalismul riscă tot. E și ridicol, și brutal să spui în mod clar adevărul. Cât rău a prilejuit deja literaturii diverselor popoare autoritatea îndrăzneață a gazetelor; popoarele au plătit și încă plătesc pentru greșeala asta. Cu o finețe binecunoscută în toate cercurile literare, jurnalismul modern nu ia în considerare nicio operă, nicio publicație literară atunci când opera, autorul sau chiar editorul nu e pe placul său. Dar acceptă exemplarul pe care autorul sau librarul i-l trimite. Ce contează, directorul gazetei citește cartea, îi place, o păstrează și chiar o marchează cu timbrul și numele său; apoi tace. Autorul își cere opera; directorul tace; autorul o cere din nou—aceeași tăcere. În cele din urmă, autorul obosit își roagă editorul să i-o ceară directorului; directorul poate va cuteza să menționeze cartea în câteva rânduri; și chiar și atunci doar pentru a-și arăta mărinimia. Ce scriitor modern nu poate enumera mii de cazuri asemănătoare, pe care le cunoaște din proprie experiență?... Iar o literatură, reglementată prin această manieră de a privi lucrurile și de a acționa, pretinde să fie „o școală națională"? Vă veți opune probabil faptului că e vorba doar de ziare mici; dar vom păstra totuși tăcerea privind detaliile picante de la Paris, Londra, Berlin etc., pe care le considerăm niște chestiuni personale, care de altfel sunt menționate în lucrarea citată a domnului Sacher-Masoch și în alte publicații similare.[104] Toată lumea, chiar și lumea nouă, e foarte familiarizată cu această critică oficială de ziar, căreia îi datorăm, în zilele noastre, unele dintre bolile literare ale prezentului, de care suferă întreaga literatură în acest moment. Această literatură de ultimă oră sau care e la modă este parazitul oricărei societăți funcționale și, mai ales, al oricărei literaturi adevărate, aceasta din urmă fiind deci împiedicată să se dezvolte. Deci nu aveți dreptate, mari națiuni, să vă lamentați atât de jalnic de impostorii literaturii voastre de astăzi, de traducătorii incompetenți din străinătate. Acești străini sunt cei care importă literatura slabă, ei sunt cei de care vă plângeți.[105] E o aberație, care e, de asemenea, nodul unei alte greșeli pe care o face jurnalismul de astăzi. Literatura periodică modernă, atât de larg răspândită, dar care se rezumă la utilitarism, ar putea fi, totuși, cea mai venerabilă reprezentantă a elementului modern, al cărui nume a fost inventat la finalul secolului al XVIII-lea de același Bentham care a creat și utilitarismul: e vorba de factorul *internațional*. Da, această internaționalitate utilitară (dar nu într-un sens vulgar) este una dintre cele mai interesante și mai importante sarcini ale epocii noastre; singura posibilitate este de a

---

102. [„Pe scurt, suntem ipocriți, mințim, furăm din indolență, vanitate și lăcomie, iar gloata proastă vorbește despre 'mareșali ai presei,' 'wo er die Worte,' 'Jobber' și altele asemenea și așa mai departe." (trad. ger.) – T. F.]

103. [„Cel ce aduce mult va aduce ceva pentru unii." (trad. ger.) – T. F.]

104. Cf. Dr. A. Jung, „Die Reclame, die Mystification u. des Todtschweigen" (Dr. Contzen. Deutsche Wochenschrift II. 14)

105. Literatura la modă este protejata publicului; dar asta doar în lipsa a ceva mai bun: ea reușește doar pentru că adevărata literatură, în ceea ce o privește, este instinctiv prea discretă și prea mândră pentru a acționa precum această specie de oameni lingușitori, înfrățindu-se și fermecând pe toată lumea. Așadar, această literatură la modă, atât de răspândită în toată lumea și bine vândută, tradusă în multe limbi străine, nu e ea oare parazitul adevăratei literaturi sau piratul intereselor idealismului? Are ea dreptul să fie indignată de traduceri incomplete?
Wie gewonnen,
So zerronnen.
[Ce se obține ușor se pierde la fel de ușor; trad. ger. – T. F.]
zice un proverb german.

spori nivelul ideatic, a aduce laolaltă inteligențele. Marile cugetări nu sunt privilegiul marilor națiuni și, în general, al niciunei națiuni; ele nu sunt decât privilegiul marilor suflete—iar sufletul înalt ajunge la toate popoarele în funcție de capriciile sorții:

ἅπας μεν αήρ αιετώ περάσιμος
ἅπασα δε χθών ανδρί γενναίω πατρίς
Așa cum întreg văzduhul poate fi străbătut de un vultur
tot așa întreg pământul este patria omului de condiție bună
(Euripide, *Fragment incert*, XIX, Dind.).

Franța de astăzi nu poate să zâmbească citind această teză binecunoscută, scrisă cu seriozitatea unui scriitor clasic, în cabinetul lui Napoleon I pe 3 octombrie 1810, cu ocazia cazului doamnei de Staël: „nu suntem încă constrânși la a căuta modele în popoarele pe care le admirați"... Ziarele noastre de astăzi, în genere, nu ar fi capabile să scrie o astfel de frază; dar același spirit de băcănie domnește încă printre ele. Ar fi o momeală picantă pentru gurmanzii de literatură să facă o antologie de fraze patriotice, extrase din cele mai mari ziare europene. Nu am fi chemați să contribuim la această antologie, dar ea i-ar convinge pe toți gânditorii din Europa că jurnalismul modern este tam-tamul naționalității. Jurnalismul modern nu permite ca pânzele poporului său să fie smulse fără motiv; el își animă întotdeauna națiunea. Cu astfel de ocazii, se manifestă cu adevărat câteva chestiuni specifice: am reușit să producem un fenomen unic, străin secolelor trecute. Diversele națiuni europene, și mai ales cele mari, se urăsc reciproc și se urăsc drept națiuni, observându-se cu neîncredere, uitând că o națiune nu e decât o simplă chestiune abstractă, un cuvânt, că a urî, a iubi sau a elogia nu e decât o marotă ridicolă, putând fi adesea periculoasă pentru lucrurile concrete (ca toate marotele teoretice de îndată ce le trecem în domeniul practic).

Nu e în regulă să spunem că o națiune este inferioară alteia. Canibalii, de exemplu, ne sunt inferiori sau sunt mai săraci decât noi?... Cu siguranță că nu, dragul meu prieten sceptic; ei chiar ne depășesc pe noi, ceilalți europeni, care știm să ne ucidem unii pe alții, cu tot rafinamentul torpilelor noastre, al Krupps-urilor etc., știm cum să ne ruinăm unii pe alții prin cea mai nerușinată uzură. Oh! Tomahawkul sălbaticilor este un instrument mai creștin decât mitraliera europeană; a se vedea chiar Zündnadelgewehr.[106]!"[107]

Această aberație se găsește în toate marile noastre reviste. Fiecare vrea să-și salveze națiunea, adesea simulând pericole imaginare; e ca și cum un brav înotător s-ar duce să înoate doar pentru a striga după ajutor. În acest fel, nu doar literaturile și artele, ci chiar și științele moderne se sinchisesc cu deviza: *in majorem nationis gloriam*; fără să fie conștienți de altă deviză, superioară primeia: *in majorem caritatis gloriam*. Micile greșeli din ediții vechi, cum e faimoasa gramatică germană a lui Jaques Grimm, sunt caricaturizate de noua generație. Chiar eruditul profesor de la universitatea din Berlin, W. Scherer, în prefața scrisă la noua ediție din 1870, ne oferă un exemplu, refugiindu-se în spatele zidului unui dublu *ἀσύνδετον*[108] și de un *ἀναφορά*[109] triplat pentru a-și masca vorbele goale (p. XXII): „Diese Wissenschaft ist gebaut auf des reinste, edelste, heiligste Gefühl, das einem Menschen erfüllen kann, auf die Liebe zu der geistigen Gemeinschaft, der er entstammt, auf die Liebe zu seiner Nation"[110]... Când un poet sau un artist vrea să ne facă să fim de părere că dragostea de patrie este cel mai pur sentiment, cel mai nobil, chiar "cel mai sfânt"—suntem foarte încântați de asta. E vocația lui. Dar nici savantul, nici jurnalistul nu pot fi poeți în sensul acesta. Și mai ales savantul nu poate pretinde că știe mai bine decât apostolul Petru în imnul său magnific despre creștinism—*ἀγάπη*[111] (I. Cor. 13)—care ar fi sentimentul „cel mai sfânt." Dar ce îi dovedește acest *ἀγάπη* deceniului progresului, deceniul lui Thomas Alexander și al infailibilității; al Ukas-ului ministerului rus de interne (resort al cenzurii), care pe 16 mai 1876 extirpă limba literaturii Rutenilor; al broșurilor germane despre nebunia atribuită unui Luther, unui Richard Wagner și (spune un profesor de la Universitatea Dorpat) unui Schopenhauer!... Nu ne dorim să denigrăm cel de-al optulea deceniu, care e de altfel cel al Uniunii poștale universale, a convenției de la Geneva, a telefonului etc., dar nu suntem singurii care nu îl putem prețui. Citățm o autoritate precum doamna Dora d'Istria, prințesa Elena Ghica, cea mai fină observatoare (din "Poezia otomanilor," 2, Paris, Maionneuve 1877, p. IX): „Trăim într-o epocă prea puțin literară, iar Europa, dominată de ura partidelor și de luptele rasiale [...], nu acordă decât o importanță redusă unor chestiuni care, cu câțiva ani în urmă, păreau capabile să ocupe toate mințile cultivate

106. [Pușcă cu ac de prindere, inventată în secolul al XIX-lea de către Johann Nikolaus von Dreyse. – T. F.]

107. Nu putem să urâm decât anumiți *indivizi* ai altei națiuni; când se vorbește în mod dezagreabil față de o întreagă națiune, atunci asta înseamnă că se caută un pretext pentru a nu fi nevoiți să ne recunoaștem ura individuală.

108. [asindet (trad. gr.) – figură de stil care constă în suprimarea conjuncțiilor, precum în expresia latină „veni, vidi, vici" – T. F.]

109. [anaforă (trad. gr.) – figură retorică ce constă în repetarea aceluiași cuvânt sau a aceleiași expresii la început de propoziție/frază – T. F.]

110. [„Această știință este construită pe cel mai pur, cel mai nobil, cel mai sfânt sentiment care poate împlini un om, pe iubirea pentru comunitatea spirituală din care provine, pe iubirea pentru națiunea sa..." (trad. ger.) – T. F.]

111. [agape (trad. gr.) – T. F.]

etc."[112] Cei mai aprigi apărători ai onoarei naționale (care pentru marea majoritate e imaginară) nu sunt decât cei care, în lipsa unui caracter individual, vor să își construiască reputația prin intermediul acestei chestiuni, ceea ce nu e neobișnuit. Dar unde sălășluiesc majoritatea acestor martiri patrioți ingenioși? În birourile gazetelor noastre moderne. Jefuitori literari cu mințile lor în faliment sau cu sufletele lor blazate, nefiind în stare să își îndeplinească îndatoririle intelectuale au devenit directori sau colaboratori ai gazetelor sau mari patrioți, păcălindu-se mai întâi pe ei înșiși și apoi pe ceilalți, făcându-i să digere niște tirade naționale, care seamănă cu niște cambii acceptate de mulțimi credule. Jurnalismul modern ar face un act meritoriu, dacă ar trezi din manipulare masele rătăcite, informându-le măcar cu privire la faptul că există două tipuri de patriotism, extrem de eterogene: *exterior* și *interior*. Patriotismul interior, unicul adevărat, nu devine activ decât în cazuri excepționale, în timp ce patriotismul exterior este întotdeauna ostentativ; așa cum spune și deviza germană:

Korn und Kern
Versteckt sich gern;
Heu und Spreu
Kennt keine Scheu.

Cât despre noi, am ști, de asemenea, că există trei lucruri capitale, care nu privesc exclusiv literatura periodică, trei chestiuni în general legate de literaturile europene, fiind în așteptarea reformelor urgente ale celor trei comisii internaționale. Ce cantitate imensă, ce rușine de afaceri! Ar trebui să reformăm:

Relațiile dintre autor și public;
Relațiile dintre autor și editor;
Relațiile dintre editor și public.

Ar fi, de asemenea, o a patra chestiune importantă, și anume: relațiile dintre autori; adică reforma stării intelectuale și morale a scriitorilor. Dar această chestiune este prea intimă și delicată ca să o tratăm la congresele publice.

Aceste trei puncte de discutat, așa cum le tratăm noi, așa cum există ele astăzi, nu sunt decât un labirint de uzanțe inveterate, de marote limitate și, mai mult de atât, o abominabilă țesătură de minciuni. Pentru a nu da prea multe detalii, dată fiind limita de spațiu, vom menționa, referindu-ne la prima noastră problemă, abuzul nesuferit de a scrie cronici pseudoanonime sau anonime despre cărți care nu sunt scrise cu pseudonim sau care nu sunt anonime; abuz al cărui tărâm e astăzi Germania, unde un filozof foarte cunoscut a încercat în zadar să îl ridiculizeze. O altă chestiune care poate servi deopotrivă și punctul al doilea, și al treilea: de ce editorul își tipărește numele complet sau numele întreprinderii pe fiecare exemplar al unei opere noi care, din întâmplare, apare la el? Numele autorului și numele tipografului trebuie să apară în orice caz; în timp ce numele editorului (pe exemplarele livrate la comerț) e un abuz. Altădată, pe vremea incunabulelor, era altceva. Tipograful era și editor; de aici se trage abuzul de astăzi. Acest abuz ruinează literatura modernă pentru că nu face decât să exercite un soi de presiune asupra criticii moderne, care e de altfel destul de coruptă. Iată o chestiune care nu e doar teoretică, ci și practică și care își așteaptă soluționarea. Ea e urmată de o altă problemă: dacă editorul e în același timp și tipograful? Atunci nu puneți pe exemplarele unei opere, mai ales pe o operă nouă, numele tipografului (respectiv al editorului); el nu trebuie să apară decât pe trei exemplare: unul pentru piața librarilor, celălalt pentru biblioteca națională, iar al treilea pentru parchetul general. Nu uitați că literatura noastră modernă e absolut degradată.

Pe scurt, ar trebui să revenim pretutindeni la simplitatea antică, pentru *sporirea nivelului ideatic*.

Universitatea din Kolozsvár
15 iunie 1878
Hugo de Meltzl

112. Vedeți-l, de asemenea, pe Leopardi în dialogul „Tristan și prietenul său" din 1884: „cărțile noastre moderne, care sunt scrise astăzi în general în mai puțin timp decât ne ia să le citim" – În ceea ce privește pseudopatriotismul, vedeți în *The Times* din aprilie 1875 toastul ținut de contele Beust la banchetul oamenilor de litere din Londra.